

PRAVNA HRONIKA

Pravna hronika | Broj 5 | Godina 3 | Maj 2017. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE

Teme broja:

Imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku

Nova praksa Evropskog suda za ljudska prava

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda BiH

PRAVNA HRONIKA

IMPRESUM:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Aida Trožić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite, Milan Tegeltija,
Aida Trožić, Marija Jovanović, Vera Bjelogrić

SARADNICI

Adela Čomić, Ermina Dumanjić,
Catharina Harby, Emira Hodžić,
Šeila Imamović-Brković, Sarah Maguire,
Tanja Miletić, Sevima Sali-Terzić,
Vanja Pavlović, Almir Tabaković,
Elma Veledar-Arifagić, Mirela Vojinović

DIZAJN

Kliker Dizajn - Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Maja Andrić

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće
Bosne i Hercegovine
The AIRE Centre

Izdavanje ovog časopisa je finansirala Vlada
Ujedinjenog Kraljevstva. Međutim, u njemu
izneseni stavovi ne odražavaju nužno politiku
Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Poštovani čitatelji,

pred vama se nalazi peti broj časopisa *Pravne hronike*, koji je nastao kao jedan od rezultata projekta „Jačanje pravosuđa Bosne i Hercegovine za evropske integracije“ kojeg sprovodi AIRE centar, a financira Ministarstvo vanjskih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unapređenja kvalitete pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini.

Uz već standardne članke posvećene novom razvoju prakse Europskog suda za ljudska prava, Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine i Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, u ovom broju po prvi put predstavljamo novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske.

U ovom broju predstavljamo informacije o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku, koje su nastale kao dio konstatacija i zaključaka sa radionice „Najbolje EU prakse u dosuđivanju imovinskopravnog zahtjeva u krivičnim postupcima“, koju je krajem listopada 2016. godine u Sarajevu organiziralo Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine u suradnji sa Instrumentom za tehničku podršku i razmjenu informacija Generalne direkcije Europske unije za politiku susjedstva i pregovore o proširenju (TAIEX).

Obzirom na veliku zainteresiranost čitatelja u vezi s mogućnostima za obuku i stručno usavršavanje u ovom broju objavljujemo kratki pregled Srednjoročne strategije (2017.-2020.) za početnu obuku i stručno usavršavanje sudija i tužitelja Centara za edukaciju sudija i tužitelja u FBiH i RS i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, te preglede edukativnih aktivnosti Centara u drugoj polovini 2017. godine.

U želji da će vas novi broj *Pravne hronike* potaknuti na daljnje usavršavanje, želimo vam ugodno čitanje.

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u BiH će se putem ovog časopisa moći upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova, kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLJP-a i Suda Evropske unije relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLJP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaoce upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLJP-a u Bosni i Hercegovini te doprinos rješavanju konkretnih problema utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije. *Pravna hronika* je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i AIRE centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa, autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, Suda BiH i Vrhovnog suda Federacije BiH, a u budućnosti i Vrhovnog suda Republike Srpske. Članke pripremaju i drugi pravni stručnjaci i profesori prava, po potrebi. Angažman domaćih stručnjaka je od presudnog značaja za samoodrživost ovog časopisa jer on prije svega ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Predgovor.....	3
Koncept	4
Novi razvoj prakse Evropskog suda za ljudska prava	6
Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	20
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine	25
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.....	31
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske.....	38
Imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku	43
Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije.....	49
Kratki pregled Srednjoročne strategije za početnu obuku i stručno usavršavanje sudija i tužilaca	56
O Programu početne obuke i stručnog usavršavanja Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH i planiranim aktivnostima 2017. godine.....	61
Planirane aktivnosti Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj u periodu od početka juna 2017. godine do kraja decembra 2017. godine	65
Novosti iz zakonodavstva	69

Novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremilo: Biljana Braithwaite, Catharina Harby i Sarah Maguire, AIRE centar

Uvod

Ovaj dokument sadrži neke od najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) koje su donesene u 2016. godini, te sadrži pregled glavnih postignuća u tumačenju i primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (EKLJP) u pogledu pitanja koja su od značaja za BiH.

Prvi dio priloga obrađuje općenito broj predstavki koja je zaprimio Sud i predstavlja neke novije presude ESLJP-a iz 2016. godine. Drugi dio priloga sadrži podatke o broju predstavki koje je Sud zaprimio iz regije, te koja pitanja i koje povrede su pretežno utvrđene. Konačno, treći dio pruža pregled izabраниh presuda od važnosti za sudsku praksu BiH sudova.

1. Sud u 2016. godini

Tokom 2016. godine Evropski sud za ljudska prava nastavio je sa svojim naporima u smanjivanju broja predmeta. Dok su predmeti sudije-pojedinca virtualno eliminirani, istinski izazov sa kojim se Sud suočava i dalje su predmeti Vijeća, koji su na kraju 2016. godine dostigli broj od ukupno 28.500, uključujući 6.000 prioriternih predmeta.

Tokom 2016. godine Sud je riješio 38.505 predstavki. Od toga je 36.579 proglasio nedopustivim ili ih je skinuo sa liste predmeta. Ovo se desilo iz razloga što podnosioci predstavke ili nisu ispoštovali procedure podnošenja predstavke, nisu imali osnova za podnošenje predstavke ili na neki drugi način nisu ispoštovali kriterije dopustivosti. Do kraja 2016. godine pred Sudom je u toku 79.750 predmeta, što iznosi 23% više u odnosu na prethodnu godinu. Presude su donesene u odnosu na 1.926 predstavki. Kako je značajan omjer ovih predstavki bilo spojeno, broj presuda stvarno donesenih je 993. Ukrajina je trenutno država protiv koje je podneseno najveći broj predstavki (18.171 slučajeva u toku pred Sudom do 31. decembra 2016. godine), kao posljedica postojećeg sukoba u Ukrajini, što je više u odnosu na 2015. godinu. Ovu državu slijedi Turska (12.575 slučajeva u toku pred Sudom) i Mađarska (8.962 slučajeva u toku).^[1]

Najveći dio utvrđenih povreda prava u 2016. godini, kao i prethodnih godina, bile su povrede prava na pravično suđenje (član 6), koje slijede povrede prava na slobodu i sigurnost (član 5) i potom prava koja su predviđena članom 3 (zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja).

Sud je ove godine ispitivao nekoliko novih, drugačijih i značajnih pitanja:

- Po prvi put Sud je ispitao granice do kojih je parlament ovlašten da autonomno reguliše svoje interne poslove, a posebno da ograniči pravo izražavanja članova parlamenta na sjednicama.^[2]
- Sud je, također, prvi put ispitivao obavezu za zatvorenike da obavljaju posao u zatvoru nakon što

[1] Svi navedeni statistički podaci, kao i više podataka, mogu se pronaći u godišnjem izvještaju Vijeća Evrope za 2016. godinu - http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_ENG.pdf

[2] *Karácsony i drugi protiv Mađarske*, predstavka br. 42461/13 i 44357/13, presuda od 17. maja 2016.

dostignu starost za penziju.^[3]

- Također prvi put Sud je ispitao koje posljedice po pretpostavku nevinosti vođenje mogu nastati u paralelnom vođenju službene istrage i krivičnog postupka koji se vodi povodom istih pitanja.^[4]
- Sud je također imao priliku da odluči o kompatibilnosti kućnog pritvora u odnosu na ostvarivanje prava na iskazivanje vlastite vjeroispovijesti u zajednici sa drugima.^[5]
- Sljedeće novo pitanje pred Sudom bilo je zatvaranje optuženog u staklenu kabinu tokom njegovog suđenja.^[6]
- Također je Sud odlučivao o opozivanju državljanstva koje je podnosilac predstavke stekao.^[7]
- Također u 2016. godini Sud je ispitivao prijevremeno razrješenje Predsjednika mađarskog Vrhovnog suda kao posljedicu toga što je iznio svoj profesionalni stav o zakonodavnoj reformi.^[8]
- Sud je također ispitivao prava migranata u kontekstu trenutnih humanitarnih kriza prema članu 3, 5 i 13 i Protokolu br. 4 Konvencije.^[9]
- Još jedan slučaj koji vrijedi spomenuti jeste slučaj u kojem je Sud ispitao pravo jedne nevladine organizacije na informacije.^[10]

U 2016. godini moglo se vidjeti i povećano učešće u Mreži najviših sudova^[11], najviših nacionalnih sudova i Evropskog suda. Do druge polovine godine članstvo se povećalo na 23 najviša suda iz 17 država. Mreža najviših sudova Sudu služi kao važno sredstvo za dobivanje informacija o aspektima domaćeg prava; nešto što je iznimno vrijedno, s obzirom na značaj komparativnog prava kao referentne tačke za tumačenje Konvencije. Ono, također, predstavlja praktično sredstvo podjele odgovornosti između nacionalnih i evropskih razina u implementaciji Konvencije.

2. Uobičajena kršenja Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava u regiji

Do 31. decembra 2016. godine od 79.750 predstavki u toku pred Sudom, 3.926 predstavki su bile podnesene protiv država u regiji. Podneseno je 488 predstavki protiv Albanije, 1.272 protiv Bosne i Hercegovine, 600 protiv Hrvatske, 265 protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, 111 protiv Crne Gore i 1.190 protiv Srbije.

U ovom odjeljku osvrnut ćemo se na osnovne pravne principe koje je Sud ustanovio u svezi sa povredama koje se u regiji najčešće javljaju. U 2016. godini to su bile:

Povrede **člana 6**, prava na pravično suđenje, ali posebno **neizvršenje domaćih odluka, pravičnost suđenja i dužina postupka**. Sud je u više navrata u sudskoj praksi konstatovao da postupak treba da bude proveden u razumnom roku koji je srazmjern složenosti slučaja i da osoba koja je optužena da je izvršila krivično djelo mora imati priliku da unakrsno ispita sve svjedoke protiv njega/nje. Propust domaćih sudova da ispituju građanske zahtjeve o osnovanosti zahtjeva bi također dovelo do povrede. Sud je potvrdio potrebu da sudije budu subjektivno i objektivno nepristrasni iz razloga što se “pravda ne treba samo provesti, već se mora i vidjeti da se ona

[3] *Meier protiv Švicarske*, predstavka br. 10109/14, presuda od 9. februara 2016.

[4] *Rywin protiv Poljske*, predstavka br. 6091/06, 4047/07 i 4070/07, presuda od 18. februara 2016.

[5] *Süveges protiv Mađarske*, predstavka br. 50255/12, presuda od 5. januara 2016.

[6] *Yaroslav Belousov protiv Rusije*, predstavka br. 2653/13 i 60980/14, presuda od 4. oktobra 2016.

[7] *Ramadan protiv Malte*, predstavka br. 76136/12, presuda od 21. juna 2016.

[8] *Baka protiv Mađarske*, predstavka br. 20261/12, presuda Velikog vijeća od 23. juna 2016.

[9] *Khlaifia i drugi protiv Italije*, predstavka br. 16483/12, presuda Velikog vijeća od 15. Decembra 2016. AIRE centar se umiješao u ovaj slučaj.

[10] *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske*, predstavka br. 18030/11, presuda Velikog vijeća od 8. novembra 2016.

[11] Superior Courts Network (‘SCN’).

provodi". Vidi: *Topollaj protiv Albanije*^[12], *Paić protiv Hrvatske*,^[13] *Radunović i drugi protiv Crne Gore*^[14], *Mitrov protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*,^[15] *Mečić protiv Hrvatske*,^[16] *Gerovska Popčevska protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*^[17] i *Ivanovski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*^[18].

Kršenje **člana 1 Protokola 1, zaštita imovine**: Sud je istakao da će uplitanje u imovinu, bez obzira da li se radi o eksproprijaciji ili kontroli korištenja imovine, općenito uzevši biti opravdano ukoliko poštuje zahtjeve zakonitosti i ukoliko se može ocijeniti da teži ostvarivanju općeg ili javnog interesa. Prilikom ispitivanja odnosa između sredstava koja su primijenjena i cilja koji se želio postići moraju se uzeti u obzir uslov proporcionalnosti i nužnost postizanja pravične ravnoteže između zahtjeva zajednice i zaštite interesa pojedinca. U regionu su postojali jasni problemi u vezi sa kupovinom „vojnih stanova“, oduzimanjem predmeta kao sredstva korištenim u izvršenju zločina, kompenzacijom za ratnu štetu u skladu sa domaćim planovima izmirenja i prekomjerno dugim postupcima. Vidi: *Vijatović protiv Hrvatske*,^[19] *Džinić protiv Hrvatske*,^[20] *Petar Matas protiv Hrvatske*^[21] i *Vasilevski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*.^[22]

Povrede **člana 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života**: Sud je u 2016. godini potvrdio da veza istospolnih parova potpada pod pojam „privatnog života“ i da odnos suživota istospolnih parova, koji žive u stabilnoj *de facto* vezi, potpada pod pojam „porodičnog života“. Sud je također ponovno potvrdio da dok član 8 državi nameće obavezu da se *ne* upliće u prava pojedinca u okviru prava iz člana 8, ona također mora poduzeti *pozitivne* korake kako bi osigurala efektivno poštovanje prava iz člana 8. Na primjer, od države se može zahtijevati da poduzme korake kako bi se ponovno uspostavili osobni odnosi roditelja sa djecom. Vidi: *Pajić protiv Hrvatske*^[23] i *Zdravković protiv Srbije*.^[24]

Povreda **Protokola br.7, člana 4 i principa ne bis in idem**: Sud je po prvi put donio presudu protiv Srbije u kojoj je postojalo dupliranje prekršajnog i krivičnog postupka. Povreda je utvrđena nakon razmatranja pravne kvalifikacije, prirode krivičnog djela i stepena i ozbiljnosti kazne. Vidi: *Milenković protiv Srbije*.^[25]

Povreda **Protokola br.12, član 1 i opća zabrana diskriminacije**: Sud je potvrdio da uslov za izbor u Predsjedništvo baziran na kombinaciji etničkog porijekla i mjesta prebivališta ima za posljedicu povredu ovog člana. Vidi: *Pilav protiv Bosne i Hercegovine*.^[26]

[12] *Topollaj protiv Albanije*, predstavka br. 32913/03, presuda od 21. aprila 2016.

[13] *Paić protiv Hrvatske*, predstavka br. 47082/12, presuda da 28. marta 2016.

[14] *Radunović i drugi protiv Crne Gore*, predstavka br. 45197/13, 53000/13 i 73404/13, presuda od 25. oktobra 2016.

[15] *Mitrov protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 45959/09, presuda od 2. juna 2016.

[16] *Mečić protiv Hrvatske*, predstavka br. 37226/13, presuda od 19. jula 2016.

[17] *Gerovska Popčevska protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 48783/07 od 7. januara 2016.

[18] *Ivanovski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 29908/11, presuda od 21. januara 2016.

[19] *Vijatović protiv Hrvatske*, predstavka br. 50200/13, presuda od 16. februara 2016.

[20] *Džinić protiv Hrvatske*, predstavka br. 38359/13, presuda od 17. maja 2016.

[21] *Petar Matas protiv Hrvatske*, predstavka br. 40581/12, presuda od 4. oktobra 2016.

[22] *Vasilevski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 22653/08, presuda od 28. aprila 2016.

[23] *Pajić protiv Hrvatske*, predstavka br. 68453/13, presuda od 23. februara 2016.

[24] *Zdravković protiv Srbije*, predstavka br. 28181/11, presuda od 20. septembra 2016.

[25] *Milenković protiv Srbije*, predstavka br. 50124/13, presuda od 1. marta 2016.

[26] *Pilav protiv Bosne i Hercegovine*, predstavka br. 41939/07, presuda od 6. juna 2016.

Povreda **člana 10 i prava na slobodu izražavanja**: U 2016. godini Sud je potvrdio da dok je član 10 stav 2 predvidio ograničenja prava u cilju zaštite “autoriteta i nepristrasnosti sudstva”, ne opravdava svaka kritika na račun suda miješanje u pravo. *Vidi: Radobuljac protiv Hrvatske.*^[27]

3. Pregled izabranih presuda

Mnogi slučajevi od interesa za regiju i dalje se odnose na pitanja koja pokriva član 6, pravo na pravično suđenje, kao i imovinski slučajevi prema članu 1 Protokola 1, te obavezu država prema članu 10 i članu 8. Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u 2016. godini također razmatrao brojna druga pitanja. Sljedeći odjeljak sadrži selekciju od šest slučajeva koja se tiču nekih nedavnih i novijih pitanja koja su od značaja za sudsku praksu BiH sudova.

Izabrani slučajevi se nalaze niže u tekstu i sadrže sažetke činjenica i odluka Evropskog suda za ljudska prava kao i komentar eksperta: *Baka protiv Mađarske* (preuranjeno razrješenje predsjednika Vrhovnog suda), *Radobuljac protiv Hrvatske* (sloboda izražavanja advokata), *Mitrov protiv Makedonije* (objektivna i subjektivna nepristrasnost sudstva), *Zdranković protiv Srbije* (spajanje porodice i neizvršenje odluke), *Mursić protiv Hrvatske* (uslovi u zatvoru i član 3) i *Zubac protiv Hrvatske*.

Prijevremeno razrješenje, bez sudske revizije, predsjednika Vrhovnog suda kao rezultat izražavanja njegovih profesionalnih stavova o zakonodavnoj reformi krši član 6 i 10

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU BAKA protiv MAĐARSKE

(predstavka br. 20261/12)

23. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, g. András Baka, mađarski je državljanin rođen 1952. godine. Između 1991. do 2008. g. Baka je bio na funkciji sudije Evropskog suda za ljudska prava. Nakon toga je proveo više od jedne godine kao član Apelacionog suda u Budimpešti. Dana 22. juna 2009. godine mađarski parlament ga je izabrao za predsjednika Vrhovnog suda s mandatom od šest godina. G. Baka je također bio i na čelu Nacionalnog pravosudnog vijeća, i u tom svojstvu je imao zakonsku obavezu da iznese mišljenje o prijedlozima zakona koji su podnijeti Parlamentu, a tiču se pravosuđa.

U aprilu 2010. godine parlament je pokrenuo program ustavne i zakonodavne reforme, kada je podnosilac predstavke iznio svoje stavove. Na primjer, u 2011. g. Baka je izrazio neodobravanje u svezi sa Zakonom o organizaciji i administraciji sudova i Zakonom o pravnom statusu i naknadama, rekavši da je zakonodavni nacrt prepustio strukturalne probleme u pravosuđu “na diskreciju izvršnoj vlasti...”

Mađarski parlament je usvojio Osnovni zakon i u novembru 2011. godine izmijenjen je Zakon o organizaciji i administraciji sudova, koji je zahtijevao da novi predsjednik Vrhovnog suda (“Kuria”) ima najmanje petogodišnje iskustvo sudije u Mađarskoj, te da se nije računalo vrijeme provedeno na dužnosti u nekom međunarodnom sudu. U decembru 2011. godine parlament je izabrao novog predsjednika Kurije.

Aplikant se žalio da mu je bio uskraćen pristup sudu pred kojim bi osporio svoje prijevremeno ra-

[27] *Radobuljac protiv Hrvatske*, predstavka br. 51000/11, presuda of 28. juna 2016.

zrješenje, i da je time došlo do kršenja člana 6, kao i da je njegov mandat prekinut kao posljedica izražavanja njegovog profesionalnog mišljenja o zakonodavnoj reformi, što je suprotno članu 10.

ESLJP je primijetio da je aplikantov pristup sudu bio onemogućen novom zakonskom odredbom o njegovom razrješenju. Ovo ga je onemogućilo da pobija ovu mjeru pred Službeničkim sudom, što bi mu bilo na raspolaganju u slučaju razrješenja na temelju postojećeg pravnog okvira. Dalje, razrješenje g. Baka sa funkcije sudije nije ispitao sud, niti ga je bilo moguće osporiti. Kao rezultat toga, Sud je smatrao da je došlo do povrede člana 6.

Vezano za član 10, Sud je utvrdio da je postojao *prima facie* dokaz o postojanju uzročne veze između ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i prekida njegovog mandata. Sud je odbacio vladine navode da je ovo bio pokušaj očuvanja autoritet i nezavisnosti pravosuđa, smatrajući da država ne može koristiti ovakvo opravdanje za prijevremeno razrješenje predsjednika suda iz razloga koji nisu propisani zakonom i koji se ne odnose ni na jedan osnov vezan za profesionalnu stručnost ili povredu dužnosti. Vladine mjere, također, nisu bile neophodne u demokratskom društvu, s obzirom da su obeshrabrile druge sudije koje se ustručavaju da učestvuju u javnim debatama. Sud je smatrao da je došlo do povrede člana 10.

Sud je utvrdio da Mađarska treba da isplati podnosiocu predstavke iznos od 70.000 eura na ime materijalne i nematerijalne štete te 30.000 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Nedavna politička situacija, posebno u vezi sa slobodom izražavanja, u Mađarskoj je, prema mišljenju mnogih evropskih posmatrača, kao što je i Venecijanska komisija, izazvala zabrinutost.

Predmetni slučaj, koji je na zahtjev Vlade upućen Velikom vijeću, razmatra žalbu podnosioca predstavke iz razloga što je njegov mandat kao predsjednika Vrhovnog suda prekinut 3.5 godine prije isteka mandata, a nakon što je iznio kritičke izjave o novom zakonodavstvu. Kada se raspravlja o tome da li domaći zakon izričito isključuje pristup sudu za poziciju o kojoj je riječ (prvi od dva kriterija za mogućnost da se ne primijeni član 6), Veliko vijeće je utvrdilo da mađarski zakon u vrijeme imenovanja, usklađen sa mnogim međunarodnim instrumentima, direktno predviđa sudsku reviziju. Uz to, Sud je naveo da, kako bi nacionalno zakonodavstvo koje isključuje pristup sudu bilo učinkovito prema članu 6, mora biti kompatibilno sa vladavinom prava, što je spojivo sa Konvencijom. S obzirom da je novo zakonodavstvo bilo usmjereno protiv određene osobe i zbog toga nije instrument od opće primjene, Sud je smatrao da je ovo u suprotnosti sa vladavinom prava. U tom svjetlu, nije se moglo zaključiti da je nacionalni zakon izričito isključio pristup sudu, ali kako nije predviđena sudska revizija niti se razrješenje moglo osporiti, došlo je do povrede prava.

Sud je jasno pokazao u ovoj presudi da države ugovornice ne mogu izbjeći svoju obavezu da zaštite osnovna prava putem usvajanja ustavnih zakona, koja ne podliježu sudskoj reviziji na domaćem nivou. Nezakonitim individualiziranjem novog zakonodavstva i razrješenjem gospodina Baka mandata, mađarske vlasti su prekršile pravo na pravično suđenje i slobodu izražavanja, postupajući suprotno vladavini zakona.

Novčana kazna advokatu za nepoštovanje suda zbog izjave o sudiji predstavlja kršenje člana 10

PRESUDA U SLUČAJU RADOBULJAC protiv HRVATSKE

(predstavka br. 51000/11)

28. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, g. Radobuljac, rođen je 1963. i živi u Hrvatskoj. Aplikant je kao advokat zastupao tužitelja u građanskoj parnici pred Općinskim sudom u Vukovaru. Ročište je bilo zakazano za 17. decembar 2009. godine, ali podnosilac predstavke nije mogao prisustvovati ročištu iz razloga što je došlo do kvara na autu, iako je pokušao da kontaktira sa sudom i zastupnikom tuženog kako bi ih obavijestio o tome. Na ovom ročištu, sud je donio odluku o mirovanju postupka.

Protiv ove odluke se podnosilac predstavke žalio i naveo da je “postupanje sudije apsolutno neprihvatljivo...nastoji stvoriti dojam kako postupa u predmetnoj pravnoj stvari, dok se suštinski ročišta održavaju bez smislenog sadržaja.....”. Kao posljedica, sudija ga je kaznio sa 1.500 HRK (približno 205 eura).

U žalbi se podnosilac predstavke žalio da je njegova izjava imala za cilj kritiziranje neučinkovitosti sudije u vođenju postupka. Ova žalba je odbijena, kao što je naknadna ustavna žalba bila odbačena. Pred Sudom se podnosilac predstavke žalio da kazna koja mu je izrečena krši pravo na slobodu izražavanja iz člana 10.

Sud je ponovno naglasio da je član 10 primjenjiv na “informacije” i “ideje” koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. Sud je proveo analizu uloge advokata i istakao da bi pripadnici javnosti imali povjerenja u provođenje pravde i nezavisnost pravne profesije, moraju imati povjerenja u sposobnost pravne struke da osigura učinkovito zastupanje. Sud je naveo da je primjedba advokata podnosioca predstavke bila učinjena u kontekstu u kojem su se trebali braniti interesi njegovog klijenta. Ove primjedbe nisu predstavljale otvoreni i sveukupni napad na autoritet sudske vlasti. Osim toga, komentari su bili usmjereni na način na koji je sudija vodio određeni postupak, prije nego što je to bilo kritikovanje njegovih općih kvaliteta. Sud je također utvrdio da je od posebnog značaja činjenica da je odluku o izricanju novčane kazne podnosiocu predstavke donio isti sudija koji se osjećao osobno uvrijeđen primjedbama podnosioca zahtjeva. Sud je zaključio da domaći sudovi nisu uspjeli postići pravu ravnotežu između potrebe da se zaštiti autoritet sudske vlasti i potrebe da se zaštiti sloboda izražavanja podnosioca zahtjeva. Miješanje se, stoga, ne može smatrati “nužnim u demokratskom društvu” i zbog toga je došlo do povrede člana 10.

Sud je naložio Hrvatskoj da g. Radobuljac plati 205 eura na ime materijalne štete i 13 eura za poštanske i druge administrativne troškove koji su nastali u ovom postupku pred Sudom. U odnosu na nematerijalnu štetu, Sud je smatrao da utvrđenje povrede samo po sebi predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu u ovim okolnostima.

Komentar

Član 10 – čak i pored toga što predviđa ograničenja slobode izražavanja “kako bi se očuvali autoritet i nepristrasnost pravosuđa” – jasno zahtijeva od sudija da imaju debelu kožu. Sud se fokusirao na dva kriterija: svrhu primjedbi podnosioca predstavke (koje su bile usmjerene ka tome da odbrani svog klijenta) i prirodu primjedbi (koje su bile ograničene na određenog sudiju u datom slučaju). Sud je također dao značajnu važnost činjenici da je sudija koji je odredio novčanu kaznu bio isti onaj koji je bio pogođen komentarima. Jedan od načina da se izbjegnu problemi ovakve prirode ubuduće

jeste da se zahtijeva učešće sudije koji odredio novčane kazne osobama koje su ispoljile nepoštovanje suda. Sa ovim slučajem bi trebale biti upoznate sve sudije, s obzirom da naglašava odnos između člana 10 i vođenja sudskog postupka i odnosi se na odredbe člana 10 stav 2 koje govore o očuvanju autoriteta sudstva.

Vlada je prikazala sliku podnosioca predstavke kao nemarnog advokata: trebao je znati, na temelju dobro ustanovljene sudske prakse, da je žalba Ustavnom sudu bila osuđena na propast. Čak i da mu sudska praksa nije bila poznata, Ustavni sud je na svojoj internet stranici postavio spisak sa pitanjima o kojima ne raspravlja, što posebno uključuje i novčane kazne koje se advokatima izreknu za nepoštovanje suda. On je, ipak, insistirao na iscrpljivanju ovog očito nedjelotvornog pravnog lijeka, ustupajući tako Vladi jak argument da je propustio šestomjesečni rok, koji se trebao početi računati od dana iscrpljivanja posljednjeg djelotvornog pravnog lijeka. Sud je, ipak, podržao podnosioca predstavke, sa ne više nego malom referencom na prethodnu sudsku praksu^[28], navodeći da ovaj slučaj ipak potpada u okvir pitanja ustavnopravnog razmatranja. Ovo zvuči kao zadiranje u načelo supsidijarnosti, ali postoji u tome logika: ohrabrivanje mnogih potencijalnih podnosilaca predstavke u Hrvatskoj da zaobilaze Ustavni sud i idu direktno u Strazbur stvara više posla za Evropski sud. Umjesto toga, pritisak je na Ustavnom sudu kako bi bolje izvršio svoj zadatak, smanjujući potrebu za pribjegavanjem članu 34 Konvencije, jačajući konačno i supsidijarnost. Sud nije potpuno zaboravio proceduralnu grešku podnosioca predstavke: s obzirom da se pred Ustavnim sudom žalio samo zbog dužine postupka, njegova pritužba o tome (prešutno uključujući član 13) odbačena je kao nepoduštena, s obzirom da je prekasno iznesena.

Strahovi podnosioca predstavke u pogledu nepristrasnosti suda bili su objektivno opravdani

PRESUDA U SLUČAJU MITROV protiv BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

(predstavka br. 45959/09)

2. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Slobodan Mitrov, makedonski je državljanin rođen 1974. U novembru 2006. godine podnosilac predstavke je bio učesnik u saobraćajnoj nezgodi u kojoj je poginula kćerka predsjednika krivičnog odjela prvostepenog suda u Strumici, sudije M.A. U vrijeme kada je pokrenut krivični postupak, četiri sudije su radile na krivičnom odjelu suda (sudija M.A., C.K., T.D. i G.M). Sudija C.K., prije imenovanja na mjesto sudije u 2005. godini, radio je kao službenik a potom sa sudijom M.A. i drugo dvoje sudija. Uz to, sudija B.B. je bio istražni sudija na krivičnom sudu, sudija V.D. radio je na prekršajnim predmetima, a sudija S.D. je bio na odsustvu zbog bolesti.

U aprilu 2007. godine, nakon istrage koju je proveo sudija B.B., javni tužilac je optužio podnosioca predstavke da je počinio „ozbiljna krivična djela protiv sigurnosti ljudi i imovine u saobraćaju“. U maju 2007. godine vijeće od troje sudija, čiji je predsjedavajući bio sudija T.D., odbio je prigovor podnosioca predstavke na optužnicu. U julu 2007. godine podnosilac predstavke je zatražio od predsjednika tročlanog vijeća suda izuzeće postupajućih sudija koji su sudili u krivičnom postupku, kao i sudije G.M., S.D. i T.D, i žalio se da istraga nije bila pravična iz razloga pristrasnosti sudije B.B. Predsjednik sudskog vijeća odbacio je zahtjev za izuzeće C.K. i T.D., a njegov zahtjev u vezi sa sudijama G.M. i S.D. je bio odbijen. Suđenje je nastavljeno, a istog dana podnosilac predstavke je podnio novi zahtjev za izuzeće sudije T.D., koji je kasnije predsjednik sudskog vijeća podržao.

[28] *Vrtar protiv Hrvatske*, presuda od 7. januara 2016.

U martu 2008. godine podnosilac predstavke je osuđen za krivično djelo i izrečena mu je kazna zatvora od četiri godine i šest mjeseci. U žalbi se podnosilac predstavke žalio da je njegov predmet trebao biti upućen drugom sudu, da sud nije prihvatio dokaze koje je on predložio i zahtijevao je da njegov predmet bude pred drugim vijećem suda ili pred drugim sudom. Žalbeni sud odbio je njegov zahtjev i izrekao mu strožiju kaznu od šest godina zatvora. Vrhovni sud je odbio zahtjev za vanredno preispitivanje pravosnažne presude.

Podnosilac predstavke se žalio prema članu 6 stav 1 Konvencije da mu nije bilo suđeno pred nepristrasnim sudom i da je princip jednakosti oružja bio prekršen iz razloga što je sud odbio da prihvati dokaze koje je predložio. Sud je ponovo istakao da pravilo iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava ne stvara obavezu da se koriste sredstva koja su neadekvatna ili neučinkovita. Sud je potvrdio da se postojanje nepristrasnosti za potrebe člana 6 stav 1 mora utvrditi u skladu sa subjektivnim testom, što uključuje procjenu osobnog uvjerenja i ponašanja sudije, i objektivnim testom, što omogućava sudu da osigura da sam ponudi dovoljne garancije kako bi se isključila bilo kakva razumna sumnja u pogledu njegove nepristrasnosti.

Sud nije našao dokaze o postojanju subjektivne pristrasnosti. U pogledu objektivnog testa, Sud je utvrdio da su postojali osobni odnosi između sudija krivičnog odjela suda koji je vodio suđenje. Sud je ustanovio da je sudija M.A. imao status žrtve u postupku, dok sudija C.K., koji je bio kolega sudije M.A. i s njom ranije radio kao službenik, predsjedavao vijećem koje je odlučilo o krivici podnosioca predstavke u vezi sa smrću kćerke sudije M.A. Slično utvrđenje vrijedi u pogledu svih sudija suda.

Stoga bi se strahovi podnosioca predstavke mogli smatrati objektivno opravdanim, uslijed čega je došlo do povrede člana 6 stav 1. Sud je utvrdio da nije bilo potrebe da posebno odlučuje o navodnoj povredi principa jednakosti oružja. Podnosiocu predstavke je dosuđen iznos u iznosu od 3.600 eura na ime nematerijalne štete i 660 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Za razliku od nekoliko drugih presuda koje su donesene u pogledu Makedonije, u kojima je Sud pretežno razmatrao postojanje nepristrasnosti u vezi sa sudijom koji samo sudi u predmetu, analiza Suda u ovoj presudi šira je od utvrđivanja veze između sudije koji sudi i podnosioca predstavke koji je optuženi u spornom postupku, i to u pogledu pitanja moguće nepristrasnosti suda na način da riješi problem moguće pristrasnosti suda kao cjeline. Sud je ustanovio postojanje poslovne veze između sudije M.A. i sudije C.K., koji je predsjedavao vijećem i radio zajedno sa sudijom M.A. kao službenik najmanje dvije i pol godine.

Dalje, Sud je našao da se nije moglo isključiti postojanje osobne veze između sudija krivičnog odjela suda koji je ispitivao slučaj, stoga, imajući to u vidu, čak i u slučaju da je sudio drugi sudija, još uvijek bi postojale razumne sumnje u nepristrasnost u odlučivanju o slučaju. Slučaj je htio da je jedan od njihovih kolega bio žrtva krivičnog postupka, što je pokazala i činjenica da je podnijela zahtjev za naknadu štete protiv osiguravajuće kuće podnosioca predstavke, o kojem je naknadno odlučilo isto vijeće sudija koje je odlučivalo o njegovoj krivici.

U pogledu iscrpljivanja pravnih lijekova, Sud je bio zadovoljan time što je podnosilac predstavke u svojoj žalbi na odgovarajući način ukazao na postojanje pristrasnosti tokom suđenja, ali je također tražio da predsjednik sudskog vijeća zatraži od višeg suda da se njegov predmet dodijeli drugom sudu na odlučivanje. U vezi s tim, Sud je ispravno naveo da nije postojao domaći pravni lijek koji je optuženom neposredno bio na raspolaganju, a koji bi osigurao mogućnost prenosa predmeta

drugom nadležnom sudu na njegov zahtjev, ali je istakao da je takva praksa upućivanja sudskih predmeta po zahtjevu već bila razvijena i primijenjena u sličnim slučajevima.

Važno je naglasiti da je, pored dosuđivanja naknade za štetu, Sud uputio na zakonsku mogućnost za ponovno preispitivanje spornog krivičnog postupka nakon presude Suda.

Nema povrede prava na pravično suđenje ni prava na poštovanje "porodičnog života" u postupku povodom izdržavanja jer su vlasti poduzele sve razumne korake kako bi izvršile odluku

PRESUDA U SLUČAJU ZDRAVKOVIĆ v. SRBIJA

(predstavka br. 28181/11)

20. septembar 2016.

Činjenice i odluka

Podnositeljica predstavke, gđa Nataša Zdravković, državljanka je Srbije koja je rođena 1973. godine. Godine 1998. udala se za S.S. (tuženi), a 1999. godine rodio se njihov sin., V.S. U maju 2008. godine podnositeljica predstavke se preselila u kuću svojih roditelja, dok je V.S. nastavio da živi sa svojim ocem. U maju 2008. godine odbijen je zahtjev podnositeljice predstavke za dodjelu privremenog staranja nad djetetom, ali joj je dodijeljeno pravo na viđanje za vrijeme trajanja postupka o vršenju roditeljskog prava. U novembru 2008. godine, nakon još jednog zahtjeva i jednog izvještaja Ustanove za mentalno zdravlje, u kojem je stajala preporuka da bi roditeljsko pravo trebalo biti njoj dodijeljeno, podnositeljici predstavke je dodijeljeno vršenje roditeljskog prava.

Pokušaj da se dijete spoji sa podnositeljicom predstavke učinjen je u decembru 2008. godine, međutim, dijete je odbijalo da ide s majkom. U decembru 2008. godine, izvršni sudija je naložio timu iz škole u koju je V.S. išao da dijete psihički pripremi za kontakt sa podnositeljicom predstavke, te zatražilo od Centra za socijalnu zaštitu da nadzire tuženog zbog uticaja koji je imao na neprijateljski odnos djeteta prema majci. Izrečene su novčane kazne tuženom zbog toga što nije pripremio dijete na kontakt sa majkom.

U novembru 2009. godine Sud je dodijelio podnositeljici predstavke puno roditeljsko pravo nad V.S. Međutim, postupci izvršenja su bili obustavljeni, s obzirom na odbijanje djeteta da ostvari kontakt sa majkom. U junu 2012. godine, po žalbi tuženog, te izvještaja socijalnih službi u kojima je izneseno da bi jedina izvediva mogućnost bila da dijete živi sa svojim ocem, sud je dodijelio roditeljsko pravo tuženom. Ustavna tužba podnositeljice predstavke je odbijena.

Podnositeljica predstavke je smatrala da je došlo do povrede člana 6 stav 1 i člana 8 Konvencije zbog toga što privremena mjera o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskog prava nije izvršena kao i zbog nerazumne dužine trajanja postupka dodjele staranja nad djetetom. Sud je ponovno istakao da član 6 štiti izvršenje pravosnažnih, obavezujućih sudskih odluka i da je na državi da poduzme sve neophodne korake da se ove odluke provedu. Sud je primijetio da je privremeno rješenje o viđanju s djetetom ostalo neizvršeno jednu godinu i deset mjeseci i da je privremena mjera o vršenju roditeljskog prava ostala neizvršena u periodu od jedne godine i osam mjeseci. Međutim, dijete je jasno stavilo do znanja da je željelo da nastavi živjeti sa tuženim. Sud je istakao da je Centar socijalne zaštite igrao konstruktivnu ulogu u izvršnom postupku i da su domaći sudovi odredili novčane kazne u pokušaju da obezbijede saglasnost tuženog. Konačno, izvršni sudija je naložio fizički prenos vršenja roditeljskog prava nad V.S. podnositeljici predstavke, ali je ona odbijala mjere prisile.

Sud je naglasio da se razumnost dužine postupka mora cijeliti u svjetlu složenosti slučaja i da se predmet odnosio na porodične stvari, kao i ponašanja podnositeljice predstavke i relevantnih vlasti. Sud je istakao da su sudovi djelovali brzo, da nije bilo značajnog odgađanja koje se može pripisati vlastima, te da je slučaj posebno bio složen, s obzirom da je dijete odbijalo da živi sa podnositeljicom predstavke. Sud je zaključio da nije bilo povrede člana 6 stav 1, jer je država poduzela sve potrebne mjere kako bi izvršila pravosnažnu presudu o vršenju roditeljskog prava u njenu korist i da dužina postupka nije bila nerazumno duga.

U vezi sa žalbom iz člana 8, Sud je naveo da pravo viđanja roditelja i djece predstavlja osnovni element "porodičnog života" i da je država dužna da implementira pozitivne mjere. Domaći sudovi su odlučili da vode dva seta postupaka pružajući vlastima dodatne mogućnosti kao što su savjetovanje u okviru škole, istovremeno kako bi olakšali ponovno uspostavljanje kontakta, savjetovanje djeteta u školi, nadgledane sastanke između stranaka i pokušaji fizičkog prenosa djeteta. Štaviše, domaći sudovi su novčano kaznili tuženog i te mjere su dovele do ponovnog viđanja podnositeljice predstavke i njenog sina. Sud je utvrdio da je država poduzela neophodne korake kako bi izvršila odluku o privremenom vršenju roditeljskog prava u pitanju, pa stoga nije došlo do povrede člana 8.

Komentar

Ova presuda je posljednja u seriji slučajeva protiv Srbije koje se tiču neprovođenja odluka o privremenom vršenju roditeljskog prava i naloga u vezi sa staranjem u porodičnim predmetima, (vidi *V.A.M protiv Srbije*, *Tomić protiv Srbije* i *Damnjanović protiv Srbije*). Sud je smatrao da nije bilo povrede člana 6 stav 1 zbog toga što je utvrdio da je država poduzela sve potrebne korake kako bi izvršila odluku o vršenju roditeljskog prava donesenu u korist podnositeljice predstavke. Kao temelj za ovakav zaključak Sud se oslonio na činjenicu da su izrečene novčane kazne; mjere nadzora koje su poduzela državna tijela koja su bila uključena; odbijanje djeteta da se viđa sa podnositeljicom predstavke, te njegovu želju da ostane sa tuženim i nesposobnost podnositeljice predstavke da fizički preuzme dijete s obzirom da tuženi nije saradivao u ovom pogledu kao i njeno odbijanje da koristi silu.

Postoje dva značajna i informativna odvojena neusaglašena mišljenja. Sudija Pastor Vilanova, (Andora) se nije složio sa presudom da nije došlo do povrede kako člana 6 stav 1, tako i člana 8. Smatrao je da su određene novčane kazne bez učinka i da odbijanje podnositeljice predstavke da dozvoli mjere prisile protiv djeteta nije oslobodilo domaće vlasti od obaveze pod članom 6 stav 1 i članom 8. On je također naveo da činjenica da je kontakt između podnositeljice predstavke i djeteta postepeno ponovno uspostavljen nije bila dovoljno uvjerljiva. Konačno, zaključio je da je došlo do povrede člana 6 zbog neizvršenja domaće privremene mjere o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskog prava te dužine trajanja postupka.

U svom odvojenom neusaglašenom mišljenju, sudija Judge Serghides (Kipar) je našao da je došlo do povrede člana 6 stav 1 i člana 8. Utvrdio je da srpski pravni okvir u cjelini nije, u odnosu na činjenice predmeta, obezbijedio mehanizam za odvratanje ili metode za izvršenje rješenja o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskih prava i kažnjavanje njihovog nepoštovanja ili nepridržavanja. Naveo je neučinkovitost kazne i propust vlasti da koristi svoju pravnu moć da dijete odvoji od jednog roditelja i preda ga drugom roditelju na staranje. Utvrđujući povredu člana 8 zaključio je da je došlo do nerazumnog odugovlačenja u izvršenju rješenja o vršenju roditeljskih prava s obzirom na osjetljivu prirodu prava o kojima je riječ.

Pritvor u trajanju 27 dana neprekidno u prostoru za osobnu upotrebu manjem od 3m² dovelo je do nečovječnog i ponižavajućeg postupanja

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU MURŠIĆ protiv HRVATSKE

(predstavka br. 7334/13)

20. oktobar 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Kristijan Muršić, hrvatski je državljanin koji je rođen 1987. godine i živi u Hrvatskoj. U avgustu 2011. godine podnosilac predstavke je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine i jedanaest mjeseci za odvojena krivična djela oružane pljačke i krađe. Tvrдио je da je tokom boravka u zatvoru u Bjelovaru bio smješten u ćeliji sa previše ljudi i da je u trajanju o ukupno pedeset dana imao na raspolaganju manje od 3m² prostora za osobnu upotrebu, uključujući i period od dvadeset sedam uzastopnih dana. Osim toga, tvrdio je da su ćelije slabo održavane i prljave, te da nije imao mogućnosti da u zatvoru radi ili da mu nije pružena mogućnost da ima dovoljan pristup rekreacionim i obrazovnim aktivnostima.

U avgustu 2010. godine žalio se zbog uslova u zatvoru sudiji koji je izrekao kaznu, koji, nakon što je zatražio i zaprimio izvještaj iz zatvora, odbacio žalbe podnosioca predstavke. U oktobru 2010. godine žalbe podnosioca predstavke su odbijene kao neosnovane, a u novembru 2010. godine Ustavni sud je ustavnu žalbu odbacio kao očigledno neosnovanu.

Dana 12. marta 2015. godine Vijeće Prvog odjela je utvrdilo da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije. Na zahtjev podnosioca predstavke, slučaj je upućen Velikom vijeću u skladu sa članom 43. Podnosilac predstavke se žalio da su uslovi u zatvoru u Bjelovaru, naime nedostatni osobni prostor, loši sanitarni i higijenski uslovi i loš kvalitet hrane, nemogućnost rada, nedovoljne rekreacione i edukacijske aktivnosti, doveli do nečovječnog i ponižavajućeg postupanja prema članu 3 Konvencije.

Veliko vijeće je potvrdilo da, iako se procjena da li je došlo do povrede člana 3 ne može svesti na razmatranje koliko je kvadratnih metara zatvorenik imao na raspolaganju, kada se veličina prostora za zatvorenika smanjila ispod 3m², nedostatak osobnog prostora je postao toliko ozbiljan da se pojavila snažna pretpostavka o povredi člana 3. Tužena Vlada je mogla pobijati ovu pretpostavku dokazujući, kumulativno, postojanje sljedećih faktora: smanjenje neophodnog minimalnog prostora od 3m² je kratko trajalo, bilo je povremeno i od sporednog značaja, da je praćeno dovoljnom slobodom kretanja unutar ćelije te adekvatnim aktivnostima van ćelije, kao i da je ustanova, uopće uzevši, bila adekvatna.

G. Muršić je u bjelovarskom zatvoru boravio jednu godinu i pet mjeseci, tokom kojih je bio zatvoren u četiri ćelije u kojima je imao između 3 i 6.76m² osobnog prostora. Međutim, postojali su periodi kada je imao na raspolaganju manje od 3m², od kojih je najduži trajao 27 dana uzastopno, kada je prostor bio veličine 2.62m². Sud je našao da je tokom tih perioda podnosilac predstavke bio podvrgnut zatvorskim uslovima koji su doveli do ponižavajućeg postupanja koje je zabranjeno članom 3.

Imajući u vidu kraće vremenske periode u kojima je boravio u ćeliji manjoj od 3m², Sud je istakao da je podnosilac predstavke imao pristup van ćelijskim rekreacionim aktivnostima u trajanju od dva sata, što predstavlja standard prema domaćem zakonu i iznad je minimalnih standarda CPT-a (Evropske komisije za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja). Njemu je također bilo dozvoljeno da se slobodno kreće van svoje ćelije u okviru

zatvorske ustanove. Opći uslovi njegovog boravka u zatvoru su također bili odgovarajući, uprkos činjenici da nije mogao dobiti posao. Sud je zbog toga našao da je Vlada oborila pretpostavku o povredi člana 3 u pogledu tih kraćih vremenskih perioda.

Stoga je Sud zaključio da je došlo do povrede člana 3 Konvencije u odnosu na period od 27 dana u kojima je podnositelj predstavke na raspolaganju imao manje od 3m^2 osobnog prostora, pri čemu nije došlo do povrede u odnosu na preostali period koji je ispitan, ili tokom vremena za koje je imao na raspolaganju između 3 i 4m^2 . Sud je dosudio podnosiocu predstavke iznos od 1.000 eura u pogledu nematerijalne štete i iznos od 3.091.50 eura za troškove i izdatke.

Komentar

Ovaj slučaj se odnosi na nedostatak osobnog prostora u zatvoru koji je, u određenim okolnostima, bio manji od 3m^2 , što je norma koju je odredio CPT. Dana 12. marta 2015. godine Vijeće Suda je utvrdilo da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije. Utvrdilo je da uslovi izdržavanja kazne, iako ne uvijek adekvatni, nisu dostigli stepen ozbiljnosti na način da se mogu ocijeniti kao nehumani ili ponižavajući u okviru značenja člana 3 Konvencije.

Veliko vijeće je istaklo da ocjena da li je došlo do povrede člana 3 Konvencije ne može biti svedena na prosto računanje kvadratnih metara. Jedino sveobuhvatna analiza datih uslova u zatvoru može pružiti jasnu sliku uslova izdržavanja kazne u zatvoru. Međutim, Veliko vijeće je također istaklo da kada raspoloživi osobni prostor postane manji od 3m^2 , ova činjenica se može smatrati toliko ozbiljnom da stvara temelj za jaku pretpostavku o povredi člana 3. Teret dokazivanja tada je na tuženoj Vladi koja može obarati pretpostavku putem dokazivanja da su postojali drugi faktori koji su mogli i koji su bili adekvatni da mogu kompenzirati nedostatak osobnog prostora. Obično se ova pretpostavka može oboriti jedino ako su ispunjeni sljedeći uslovi kumulativno: smanjenje nužnog minimalnog osobnog prostora od 3m^2 samo u kratkim vremenskim periodima, povremene prirode i sporednog značaja; takva smanjenja su praćena dovoljnom slobodom kretanja van ćelije uz adekvatne van ćelijske aktivnosti u kojoj izdržava kaznu; podnositelj predstavke je smješten u odgovarajućoj ustanovi te da nema drugih otežavajućih faktora uslova izdržavanja njene/njegove kazne.

Imajući prednje u vidu, povreda člana 3 bi bila utvrđena u slučajevima u kojima postoje drugi neadekvatni uslovi (osim nedovoljnog osobnog prostora), kao što je nemogućnost pristupa rekreacionim aktivnostima, nedovoljno prirodno svjetlo, nedovoljna ventilacija, neadekvatna sobna temperatura, nedostatak mogućnosti korištenja privatnog toaleta i nepridržavanje osnovnih sanitarnih i higijenskih uslova. Na drugoj strani, u slučajevima u kojima je zatvorenik raspolagao sa više od 4m^2 osobnog prostora u zatvorskom smještaju sa velikim brojem ljudi (iz kojeg razloga prostor više ne predstavlja sporno pitanje), drugi aspekti fizičkih uslova u zatvoru ostaju relevantni za ocjenu adekvatnosti izdržavanja kazne u svjetlu člana 3 Konvencije.

U svjetlu gore navedenog, Veliko vijeće je utvrdilo da je podnositelj predstavke bio zatvoren u neodgovarajućim uslovima suprotno članu 3 Konvencije za period od 27 dana, ali u pogledu drugih vremenskih perioda utvrdilo je da nije došlo do povrede Konvencije, jer je tužena Vlada oborila jaku pretpostavku o postojanju povrede.

Prekomjerno formalno tumačenje domaćeg procesnog prava hrvatskog Ustavnog suda dovelo do povrede prava podnositeljice predstavke na pravo na pristup sudu

PRESUDA U SLUČAJU ZUBAC protiv HRVATSKE^[29]

(predstavka br. 40160/12)

11. oktobar 2016.

Činjenice i odluka

Podnositeljica predstavke, gđa Vesna Zubac, rođena je 1959. i živi u Republici Crnoj Gori. U septembru 1992. godine otac supruge podnositeljice predstavke, Vu.Z., kojeg je zastupala njegova supruga K.Z., sklopio je ugovor o zamjeni svoje kuće u Hrvatskoj za kuću u vlasništvu F.O. u Bosni i Hercegovini. U avgustu 2002. godine, nakon smrti Vu.Z., M.Z., sin Vu.Z. i suprug podnositeljice predstavke, ustali su tužbom pred Općinskim sudom u Dubrovniku, tražeći da se ugovor proglašni ništavim jer je potpisan pod prisilom. M.Z. je naznačio vrijednost predmeta spora u iznosu od 10.000 hrvatskih kuna (HRK) (približno 1.300 eura). Kasnije, na ročištu od 6. aprila 2005. godine označio je vrijednost predmeta spora u iznosu od 105.000 HRK (približno 14.160 eura), na šta su tuženi prigovorili.

U aprilu 2005. godine Općinski sud u Dubrovniku je naložio M.Z. da plati sudsku taksu, u iznosu koji se određuje u skladu sa visinom vrijednosti predmeta spora od 10.000 HRK. U septembru 2005. godine Općinski sud je odbio tužbeni zahtjev i naložio tužitelju da snosi sve troškove parničnog postupka i troškove suprotne strane, koji se određuju u odnosu na visinu vrijednosti predmeta spora koja je naznačena na ročištu od 6. aprila 2005. godine, naime 105.000 HRK. U decembru 2005. godine prvostepeni sud je naložio tužitelju da plati sudsku taksu, također određenu u odnosu na vrijednost od 105.000 HRK predmeta spora. U oktobru 2009. godine Županijski sud u Dubrovniku odbio je žalbu tužitelja. U maju 2010. godine M.Z. je podnio reviziju Vrhovnom sudu. Dana 17. oktobra 2010. godine umro je M.Z., a postupak je preuzela njegova supruga, podnositeljica predstavke. U martu 2011. godine Vrhovni sud je odbacio reviziju kao nedopuštenu *ratione valoris*, smatrajući da je vrijednost predmeta spora, koja je naznačena u tužbi tužitelja, ispod zakonskog praga od 100.000 HRK. U novembru 2011. godine Ustavni sud je proglasio ustavnu tužbu podnositeljice predstavke kao nedopuštenu uz obrazloženje da predmetom nije otvoreno niti jedno ustavnopravno pitanje.

Podnositeljica predstavke se žalila da je bila lišena pristupa Vrhovnom sudu i da je zbog toga došlo do povrede člana 6 Konvencije. ESLJP je naveo da učinci tumačenja pravila, posebno pravila procesne prirode, i ocjena o tome mora biti donesena u svjetlu posebnih karakteristika predmetnog postupka i pozivanjem na cilj i svrhu člana 6 stav 1. Sud je primijetio da je tužitelj promijenio vrijednost predmeta spora na ročištu od 6. aprila 2005. godine na iznos od 105.000 HRK, i da je tuženi tome prigovorio. Dalje je naveo da su i prvostepeni i drugostepeni sud prihvatili višu vrijednost predmeta spora tužbe, koja je naznačena na gore navedenom ročištu, i da je tužitelju naloženo da plati sudsku taksu i troškove obračunate prema tom iznosu.

Obrazlažući da rizik bilo kakve greške koju počinji državno tijelo mora snositi država, a greške se ne smiju ispravljati na teret dotičnih pojedinaca, Sud je smatrao da je, čak i pretpostavljajući da su niži sudovi učinili grešku kada su dozvolili tužitelju na promijeni vrijednost predmeta spora u kasnijoj fazi postupka, pravni prednik podnositeljice predstavke postupio razumno kada je podnio reviziju i očekivao odluku Vrhovnog suda o njenoj osnovanosti. Vrhovni sud, iako svjestan svih okolnosti slučaja podnositeljice predstavke i navodne greške nižih sudova, protumačio je mjerodavna procesna

^[29] Ovaj slučaj je upućen Velikom vijeću na preispitivanje dana 6. marta 2017.

pravila o vrijednosti predmeta spora na pretjerano formalan način, stavivši tako teret grešaka nižih sudova na podnositeljicu predstavke. Na taj način je djelovao suprotno općem načelu pravičnosti postupka sadržanom u členu 6 stav 1 Konvencije, što je uticalo na njeno pravo pristupa sudu. Stoga je Sud utvrdio da je došlo do povrede člana 6 stav 1. Sud je podnositeljici predstavke dosudio 2.500 eura na ime nematerijalne štete i 3.450 eura za troškove i izdatke.

Komentar

ESLJP utvrdio je povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije zbog nemogućnosti pristupa podnositeljice predstavke Vrhovnom sudu. Naime, Vrhovni sud je proglasio reviziju podnositeljice predstavke nedopuštenom *ratione valoris*, utvrđujući da je vrijednost predmeta spora ispod zakonskog praga od 100.000 HRK (13.000 eura).

Domaći postupak se odnosio na tužbu da se ugovor kojim se vrši zamjena nekretnina, koji je sklopio otac supruge podnositeljice predstavke, proglasi ništavim, koji je, kako navode podnositeljica predstavke i njen suprug, bio zaključen pod prisilom i kao posljedica ucjene. Tokom domaćeg postupka, suprug podnositeljice predstavke je povećao vrijednost predmeta spora sa 10.000 na 105.000 HRK, čemu je suprotna strana prigovarala. Tužba i žalbe koju je podnijela podnositeljica predstavke i njen suprug odbijene su pred nižim sudovima i bilo im je naloženo da plate sudsku taksu i troškove suprotnih strana, određeni prema višoj vrijednosti predmeta spora koju je naznačio suprug podnositeljice predstavke. Suprug podnositeljice predstavke je nakon toga podnio reviziju Vrhovnom sudu koji je odbacio reviziju, smatrajući da je vrijednost predmeta spora ona koja je naznačena u ugovoru o zamjeni kuća (10.000 HRK) umjesto one vrijednosti koju su podnositeljica predstavke i njen suprug naznačili u parničnom postupku.

Sud je utvrdio da je stajalište Vrhovnog suda u suprotnosti sa članom 6 Konvencije. Utvrdio je da je prvobitna vrijednost specificirana u tužbi podnositeljice predstavke nadležnom sudu zaista bila u iznosu od 10.000 HRK, ali je vrijednost povećana na 105.000 HRK tokom postupka i da je prvostepeni sud ovo prihvatio. Evropski sud također je konstatovao da je prvostepeni sud prihvatio višu vrijednost predmeta spora, s obzirom da su troškove obračunali prema tom višem iznosu. Stoga je Evropski sud našao da je pravni prednik podnositeljice predstavke razumno postupio kada je podnio reviziju i očekivao odluku Vrhovnog suda o njenoj osnovanosti, s obzirom da je vrijednost predmeta spora bila viša od zakonskog praga od 100.000 HRK. Zaključio je da je Vrhovni sud tumačio mjerodavna procesna pravila o vrijednosti predmeta spora na pretjerano formalan način, što je suprotno principu pravičnosti iz člana 6 Konvencije.

Ovaj slučaj je upućen Velikom vijeću na preispitivanje.

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremilo: Sevima Sali-Terzić i Ermina Dumanjić, Ustavni sud BiH

Uvod

Ustavni sud Bosne i Hercegovine (Ustavni sud) je, za period juni-decembar 2016. godine odabrao da za ovaj broj *Pravne hronike* izdvoji sažetke četiri odluke.

Prva se odnosi na pitanje adekvatnog vremena za pripremu odbrane u slučaju kada je prijedlog za određivanje pritvora, osumnjičenom dostavljen neposredno pred ročište na kojem se trebao izjasniti o tom prijedlogu i dokazima. U takvoj situaciji, Ustavni sud je ocijenio da apelantu nije ostavljeno dovoljno vremena, pa je utvrđeno kršenje prava iz člana 5 Evropske konvencije.

Druga odluka se odnosi člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (dalje u tekstu: "Evropska konvencija"). U ovoj odluci Ustavni sud je ponovo naglasio važnost analize svih relevantnih kriterija za uspostavljanje ravnoteže između prava na privatnost i prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije, pa je zbog nedostatka takve analize utvrdio kršenje apelantovog prava na privatnost.

Odluka koja se tiče utvrđivanja diskriminacije u vezi sa pravom na imovinu zanimljiva je iz dva razloga. Prvo, Ustavni sud je ponovo naglasio da nije vezan pravnom ocjenom činjenica koju navede apelant. Zbog toga je Ustavni sud u predmetu koji je prikazan odlučio da će apelaciju razmotriti u odnosu na pravo iz člana 14 Evropske konvencije u vezi sa pravom na imovinu, iako se apelant nije eksplicitno pozvao na zabranu diskriminacije. Drugo, u ovoj odluci je utvrđena diskriminacija vanbračnih partnera zato što je Zakon o nasljeđivanju primijenjen tako da je vanbračnom partneru onemogućeno da naslijedi partnera na isti način na koji nasljeđuju i bračni partneri, iako je Porodičnim zakonom priznata puna ravnopravnost vanbračne i bračne zajednice u svim pravima i obavezama. Ustavni sud je zaključio da se ne može prihvatiti obrazloženje da u vrijeme donošenja tih odluka Zakon o nasljeđivanju nije bio promijenjen, budući da postoji obaveza sudova da direktno primjenjuju Evropsku konvenciju.

Četvrta odluka je također važna za sudsku praksu u vezi sa izvršnim postupkom. Ovaj predmet se tiče pitanja omogućavanja povjeriocima da, koristeći odredbe Zakona o izvršnom postupku, kupe za beznačajnu cijenu založenu dužnikovu imovinu, koja je procijenjena na vrijednost veću od iznosa duga, pa da onda nastave izvršni postupka tvrdeći da nisu namireni u cijelosti. Razmatrajući ovo pitanje, Ustavni sud je utvrdio kršenje prava na imovinu i, između ostalog je naglasio da je, radi izbjegavanja eventualnih sporova u budućnosti po ovom pitanju, u svakom konkretnom slučaju potrebno da sudovi i Poreska uprava Federacije BiH „pokažu maksimalnu senzibilnost prilikom primjene novelirane odredbe člana 89 stav 5 [ZIP], te da prodajna cijena založene nekretnine na trećem ročištu zaista izražava'...realnu vrijednost za koju nekretnina može biti prodana...', kako je to i propisano navedenom odredbom [ZIP].“

Član 5 Evropske konvencije za ljudska prava

AP 4326/16 – adekvatno vrijeme i uvjeti za izjašnjenje o prijedlogu za određivanje pritvora; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je bio osumnjičen da je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti, a u vrijeme podno-

šenja apelacije nalazio se u pritvoru. Prijedlog za određivanje mjere pritvora dostavljen je apelantu i njegovom branitelju pola sata prije održavanja ročišta na kojem su se trebali izjasniti na okolnosti tog prijedloga. Sud je ovo obrazložio hitnošću postupanja u predmetima koji se tiču pritvora. Apelant je smatrao da mu je prekršeno pravo na slobodu i sigurnost ličnosti jer mu nije dato adekvatno vrijeme i uvjeti za pripremu odbrane.

Odluka

Ustavni sud je zaključio da apelantu nije ostavljeno adekvatno vrijeme za pripremu odbrane, kako bi se stvarno a ne samo formalno mogao izjasniti na prijedlog za određivanje pritvora, odnosno da mu nije omogućeno da pokrene postupak u odnosu na proceduralne i materijalne uvjete koji su od suštinskog značaja za „zakonitost“ lišavanja slobode, u smislu člana 5 Evropske konvencije. Naime, iako mu je dostavljena dokumentacija na kojoj je nadležno tužilaštvo temeljilo prijedlog za određivanje pritvora, zbog kratkoće vremena koje mu je ostavljeno za uvid u brojnu dokumentaciju, u suštini, apelant nije imao stvarnu mogućnost iznijeti primjedbe, niti pokušati djelotvorno osporiti dokaze koji su uz prijedlog podneseni. Iako je utvrdio kršenje prava iz člana 5 Evropske konvencije, Ustavni sud je istakao da je njegova odluka deklaratornog karaktera i da za cilj ima ukazati redovnim sudovima na uočene proceduralne greške, kako bi se ubuduće spriječilo njihovo ponavljanje.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Schiesser protiv Švicarske* (4.12.1979.), *Skoogstrom protiv Švedske* (15.7.1983.), *A. i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (19.2.2009.), *Brandstetter protiv Austrije* (28.8.1991.), *Garcia Alva protiv Njemačke* (13.2.2001.)

Član 8 Evropske konvencije

AP 5008/13 – naknada štete zbog klevete; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je podnio tužbu za klevetu zato što je u na novinarskom portalu dnevnih novina objavljen članak pod naslovom „Brčko: privedeni zbog dječije pornografije“, u kojem je navedeno apelantovo puno ime i prezime, uz navode da je on bio priveden i pritvoren u vezi sa dječjom pornografijom. Prvostepeni sud je utvrdio, između ostalog da su tuženi objavili apelantovo puno ime i prezime i identifikovali ga kao osobu koja je bila privedena na ispitivanje i pritvorena u vezi sa krivičnim djelom iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, iako su od portparola policije dobili podatke o licima označenim samo inicijalima, pri čemu je za dvije osobe, među kojima su i apelantovi inicijali, bilo navedeno da nisu učestvovali u izvršenju navedenog krivičnog djela. Prvostepeni sud je utvrdio da se radi o kleveti i apelantu je na ime naknade štete dosudio iznos od 6.000 KM.

Drugostepeni sud je preinačio ovu presudu i odbio je tužbeni zahtjev u cijelosti. Drugostepeni sud je naveo da je policija objavila inicijale i godine rođenja lica na koja se odnosila informacija od javnog značaja. To što je novinar, putem svojih izvora čiji identitet nije dužan otkriti, prema Zakonu o zaštiti od klevete, saznao i objavio puna imena i prezimena lica na koja se ta informacija odnosi, „koja su istinita, s obzirom na izjavu samog apelanta, potvrdu i saopćenje policije“, ne može predstavljati osnov da se utvrdi odgovornost tuženih za klevetu. Drugostepeni sud je zaključio da bi u ovom slučaju kleveta postojala da je novinar objavio puna imena i prezimena lica na koja se informacija policije nije odnosila, te da je članak koji je objavljen „u suštini istinit“.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, naveo standarde ESLJP u vezi s pitanjem postizanja pravične ravno-

teže između prava iz člana 8 Evropske konvencije i prava iz člana 10 Evropske konvencije, a naročito doprinos članka debati od općeg interesa, ulogu i funkciju lica o kojem je riječ i prirodu aktivnosti o kojima se piše u članku, te ulogu medija i profesionalnost u ponašanju novinara.

Uzimajući u obzir ove kriterije, Ustavni sud je u konkretnom slučaju zaključio da postoji opći interes javnosti za temu zlopotrebe maloljetnika za dječju pornografiku, zbog čega je sporni članak predstavljao doprinos debati od općeg interesa. Također, u policijskom saopćenju su bili navedeni samo inicijali i godine starosti lica za koja su postojali osnovi sumnje da su počinila krivična djela koja su bila predmet saopćenja. Imajući to u vidu, Ustavni sud je zaključio da je neprihvatljivo obrazloženje drugostepenog suda da se ne radi o kleveti, zato što je i policija u svom saopćenju bila dodatno oprezna na način da je objavila samo inicijale lica na koja se odnosilo njeno saopćenje. Stoga je, prema stavu Ustavnog suda, objavljivanje apelantovog imena i prezimena kao lica koje se sumnjiči da je počinilo krivično djelo, predstavljalo zlopotrebu prava na slobodu informisanja.

Ustavni sud je naročito istakao da se u konkretnom slučaju radilo o iznošenju činjenica, a ne mišljenja; da je apelant „privatno lice, nepoznato javnosti“ i da može zahtijevati naročitu zaštitu svog prava na privatni život, što na drugoj strani podrazumijeva obavezu sredstava informisanja na dodatnu pažnju prilikom objavljivanja informacija koje se odnose na ta lica. Dalje, Ustavni sud je ukazao da se drugostepeni sud nije bavio pitanjem da li su novinari poštovali profesionalne standarde, na osnovu čega bi se, između ostalog, moglo zaključiti da li su tuženi prilikom objavljivanja spornog članka postupali razumno i u skladu s profesionalnim standardima (provjeravanje informacije, omogućavanje apelantu da odgovori na navode iznesene u istom članku, itd.), tj. jesu li postupali u „dobroj namjeri“, što bi prema standardima člana 10 Evropske konvencije mogla biti njihova odbrana od klevete i u slučaju objavljivanja neistinitih informacija.

Zbog sve navedenog, Ustavni sud je zaključio da je prekršeno apelantovo pravo iz člana 8 Evropske konvencije.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Chauvy i dr. protiv Francuske* (29.6.2004.), *Pfeifer protiv Austrije* (15.11.2007.), *Petrina protiv Rumunije* (14.10.2008.), *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (7.12.1976.), *Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške* (20.5.1999.), *Pedersen i Baadsgaard protiv Danske* (17.12.2004.)

Član 14 Evropske konvencije u vezi sa članom 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju AP 4207/13 – nasljeđivanje u vanbračnoj zajednici; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je tužbom tražio da mu se prizna status zakonskog nasljednika prvog nasljednog reda nakon smrti njegove vanbračne partnerice, pa su sudovi odbili njegov zahtjev. U obrazloženju ovih odluka, sudovi su se pozvali na Zakon o nasljeđivanju iz 1980. godine (u daljnjem tekstu: „ZON“) u kojem je naveden krug lica koja se smatraju zakonskim nasljednicima, a u taj krug lica ne ulaze vanbračni partneri. Sudovi su dalje obrazlagali da je tačno da je Porodičnim zakonom FBiH (PZ FBiH) iz 2005. godine vanbračna zajednica izjednačena, ali su zaključili da se „pravilnim tumačenjem ove odredbe nikako ne može izvesti zaključak da je ova zajednica u svemu izjednačena sa bračnom zajednicom“, već samo „u pogledu određenih prava“, budući da je, kako su zaključili, ZON *lex specialis* u odnosu na PZ FBiH.

Apelant se pred Ustavnim sudom pozvao na kršenje prava na pravično suđenje i prava na imovinu.

Odluka

Ustavni sud je, imajući u vidu relevantnu praksu Evropskog i Ustavnog suda, zaključio da nije vezan apelantovom pravnom kvalifikacijom činjenica, pa je odlučio da će apelantove navode razmotriti u svjetlu člana II/4 Ustava BiH i člana 14 Evropske konvencije u vezi sa pravom na imovinu, iako se apelant nije eksplicitno pozvao na ove odredbe.

Dalje, u odnosu na suštinu predmeta, Ustavni sud je istakao da je u vrijeme donošenja osporenih odluka na snazi bio ZON iz 1980. godine, koji vanbračnim partnerima nije priznavao pravo na nasljeđivanje. Međutim, prema članu II/2 Ustava Bosne i Hercegovine Evropska konvencija se primjenjuje direktno i ima prioritet nad svim drugim zakonima što između ostalog, znači i da se zakoni koji nisu usaglašeni sa Evropskom konvencijom moraju primijeniti na način na koji se neće kršiti prava iz Evropske konvencije. Međutim, u konkretnom slučaju bilo je nesporno da je vanbračna zajednica apelanta i ostaviteljice započela u vrijeme kada je već bio na snazi PZ FBiH iz 2005. godine je vanbračna zajednica dosljedno izjednačena sa bračnom u pravima i obavezama. Osim toga, Ustavni sud je uzeo u obzir i to da je zakonodavac, prilikom donošenja novog nasljednog zakona (Zakona o nasljeđivanju FBiH iz 2014. godine), istakao da je različit tretman vanbračnih i bračnih partnera u oblasti nasljeđivanja bio diskriminirajući. Imajući to u vidu, Ustavni sud je zaključio da ZON iz 1980. godine nije primijenjen uz dosljedno poštovanje „opredjeljenja iz porodičnog prava o jednakom tretmanu bračne i vanbračne zajednice“. Osim toga, Ustavni sud je istakao da u situaciji kada je novi ZON FBiH sa istim tim ciljem donesen tek skoro 10 godina nakon PZ FBiH, apelant ne može snositi štetne posljedice toga što relevantni zakoni nisu ranije harmonizirani kako bi se provelo dosljedno opredjeljenje zakonodavca da otkloni diskriminaciju u tretmanu vanbračnih i bračnih partnera i u nasljednim odnosima.

Stoga je Ustavni sud zaključio da je onemogućavanjem apelantu da bude priznat kao nasljednik prvog nasljednog reda iza svoje vanbračne partnerice apelant diskriminiran u uživanju prava na imovinu.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Şerife Yiğit protiv Turske* (2.11.2010.), *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (29.4.2008.), *Thlimmenos protiv Grčke* (6.4.2000.), *Stec protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (12.4.2006.), *Aziz protiv Kipra* (22.4.2004.), *Kozak protiv Poljske* (2.3.2010.)

Član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

AP 4380/13 – izvršenje radi namirenja ostatka duga, proizvoljna primjena zakona; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je sa bankom zaključio sporazum kojim je utvrđeno da banka kao povjerilac ima potraživanje prema apelantu po osnovu ugovora o kreditu. Sa ciljem osiguranja navedenog potraživanja, ovim sporazumom je u korist banke zasnovano založno pravo na apelantovim nekretninama (kuća i dvorište). Osim toga, ovim sporazumom su apelant i banka saglasno utvrdili vrijednost založene nekretnine koja je bila veća od ukupnog iznosa duga.

Kako apelant nije u cijelosti vratio iznos koji je primio po osnovu odobrenog kredita, banka je podnijela prijedlog za izvršenje radi namirenja ostatka duga. Općinski sud je dozvolio traženo izvršenje, a zatim je odredio i nekoliko ročišta za prodaju apelantove nekretnine. U konačnici, apelantovu nekretninu je kupila banka za iznos od 1.000,00 KM. Kao sporno se postavilo pitanje je li banka kao povjerilac i tražilac izvršenja samo djelimično namirena ili je, pak, namirena u cijelosti s obzirom

da je utvrđena vrijednost založenih nekretnina veća od ukupnih potraživanja koja je banka imala prema apelantu. U vezi s tim pitanjem, sudovi su zaključili da prodajom založenih nekretnina povjeriocu u izvršnom postupku i gašenjem hipoteke ne prestaje povjeriočevo potraživanje iz drugog pravnog posla – ugovora o kreditu, osim ako tom prodajom povjeriočevo potraživanje nije u cijelosti namireno.

Apelant se obratio Ustavnom sudu smatrajući da mu je ovakvim odlukama prekršeno pravo na imovinu i da je banci kao povjeriocu i tražiocu izvršenja omogućeno, suprotno zakonu, da svoju imovinu uveća znatno više od iznosa apelantovog duga.

Odluka

Ustavni sud je ukazao na odredbu člana 98 stav 1 Zakona o izvršnom postupku (ZIP) iz koje proizlazi da se tražilac izvršenja namiruje „...iz iznosa koji je dobiven prodajom nekretnina...“. Međutim, u konkretnom slučaju sud u izvršnom postupku nije vodio računa o tome da su tražilac izvršenja i kupac ista pravna osoba, te da je banka - povjerilac i tražilac izvršenja, kao jedini ponuđač postala vlasnik apelantove založene nekretnine. Također, Ustavni sud je ukazao da je na taj način banka postala vlasnikom nekretnine koja je procijenjena na tri puta više vrijednost od njenog potraživanja, a da je za tu nekretninu platila samo 1.000,00 KM. Ustavni sud je također naveo da se tumačenjem relevantnih odredaba ZIP-a, na način kako su to uradili redovni sudovi, štite se isključivo interesi povjerioca odnosno banke i da bi se na taj način omogućilo povjeriocu da u besćenje postane vlasnik nekretnine koju je prihvatio kao osiguranje svog potraživanja i čija je vrijednost zbog toga morala biti viša od iznosa duga, a da zatim nastavi sa izvršenjem protiv dužnika i njegove ostale imovine.

Ustavni sud je također istakao da sudovi koji vode izvršni postupak i u njemu donose rješenje o namirenju moraju dati valjan odgovor na pitanje šta je uopće svrha izvršnog postupka. Prema mišljenju Ustavnog suda, svrha tog postupka je da se povjerilac namiri sa svojim potraživanjem, a ne da i povjerilac ostane nenamiren i da se izvršenik bezrazložno osiromaši.

Imajući ovo u vidu, Ustavni sud je zaključio da miješanje u apelantovo pravo na imovinu nije bilo „skladu sa zakonom“ zato što su odredbe člana 98 ZIP-a primijenjene proizvoljno.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Sporrong i Lönnorth protiv Švedske* (23.09.1982.), *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (26.4.1979.), *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2.8.1984.) i *Ljaskaj protiv Hrvatske* (20.12.2016.)

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Emira Hodžić, Sud BiH

Uvod

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* izabrane su odluke iz 6 predmeta Suda Bosne i Hercegovine koje su donesene u drugoj polovini 2016. godine.

U okviru upravnih sporova pred Upravnim odjeljenjem Suda Bosne i Hercegovine bili su aktuelni predmeti u kojima su se razmatrale tužbe povodom revizija odluka o naturalizaciji stranih državljana u BiH. Interesantna je odluka u kojoj je Sud primjenio Evropsku konvenciju o državljanstvu. **Kada su u pitanju predmeti vezani za krivični postupak u tri predmeta je za rješenje slučaja bilo značajno pitanje načina ocjene dokaza u kontekstu prakse Evropskog suda u pogledu člana 6 EKLJP, a u jednom predmetu se razmatralo pitanje slobode vjere iz člana 9 EKLJP. Također, uvijek je aktuelno pitanje zakonitosti dokaza u kontekstu tumačenja odredaba člana 10 Zakona o krivičnom postupku BiH i članova 6 i 8 Konvencije.**

Predmeti koji su izdvojeni su: S1 3 U 021229 15 U, S1 1 K 008978 13 KrI, S1 1 K 017569 15 Kri i S1 1 K 017569 16 Krž 5, S1 1 K 012024 15 Krž, S1 2 K 018233 16 Kž i S1 2 K 017968 16 Kž 4.

Presuda broj S1 3 U 021229 15 U – razmatranje pitanja državljanstva

Činjenice i tužbeni navodi

Rješenjem Državne komisije za reviziju odluka o naturalizaciji stranih državljana u BiH tužitelju S. R., državljaninu Egipta oduzeto je državljanstvo Bosne i Hercegovine koje je stekao rješenjem Ministarstva unutrašnjih poslova R BiH, nakon čega je S.R. pred Sudom BiH tužbom pokrenuo upravni spor.

Odluka

Vijeće za upravne sporove Suda BiH je odlučujući o tužbi protiv rješenja Državne komisije za reviziju odluka o naturalizaciji stranih državljana u BiH, nakon ispitivanja zakonitosti navedenog rješenja, donijelo presudu kojom se tužba odbija. Vijeće je prilikom odlučivanja predmetnoj tužbi pored primjene odredbi Zakona o državljanstvu BiH primjenilo i Evropsku konvenciju o državljanstvu radi kvalitetnijeg i pravilnijeg razjašnjenja pravne stvari.

Iz obrazloženja

Tužitelj je tužbom isticao da je osporeno rješenje nezakonito i nepravilno jer su kao razlozi oduzimanja državljanstva navedeni neodazivanje tužitelja na javni poziv u postupku revizije državljanstva i propuštanje da priloži potrebnu dokumentaciju. Tužitelj je isticao da je način na koji je stekao BH državljanstvo zakonit, te da zbog poslovnih razloga trenutno ne boravi u BiH. Međutim, ispitujući navode iz tužbe sudsko vijeće je zaključilo da su suprotno navodima tužitelja ispunjeni zakonski uslovi za oduzimanje BH državljanstava jer je Državna komisija vršeci postupak revizije u skladu sa članom 41 Zakona o državljanstvu BiH naložila tužitelju dostavu određenih dokaza što je on propustio

učiniti, te pribavila određene dokaze po službenoj dužnosti. Naime, Državna komisija je provjerama u evidenciji CIPS-a utvrdila da tužitelju nije izdata lična karata državljana BiH, te da ne prolazi kroz bazu podataka, što ukazuje na činjenicu da tužitelj nije ni podnio zahtjev za izdavanje lične karte državljana BiH, na što je bio obavezan u skladu sa odredbama Zakona o prijavljivanju prebivališta i boravišta, te o ličnoj karti državljana BiH. Također, tužitelj se nije odazvao na Opći poziv Komisije objavljen u „Službenom glasniku“, sredstvima javnog informiranja i diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH kako bi lica koja su u postupku revizije državljanstva BiH mogla dokazati stvarnu vezu sa BiH. Svrha Općeg poziva je da se u propisanoj proceduri utvrdi stvarna veza naturaliziranih građana BiH sa Bosnom i Hercegovinom, odnosno omogućavanje svakom naturaliziranom građaninu da u postupku revizije državljanstva aktivno učestvuje kao stranka u postupku.

Članom 41 stav 4 tačka c) Zakona o državljanstvu BiH propisano je da će se državljanstvo BiH oduzeti u slučaju nepostojanja stvarne veze između BiH i državljanina koji uobičajeno ne boravi u BiH, dok je stavom 6 istog člana propisano da nepostojanje stvarne veze može biti posebno neprijavljivanje prebivališta, uključujući i adresu stanovanja u BiH ili nepodnošenje zahtjeva za izdavanje lične karte državljana BiH. Isto tako, članom 41 stav 3 citiranog zakona propisano je da ako se lice o kome se radi ne povinuje zahtjevu za dostavom informacija, Komisija može oduzeti državljanstvo BiH.

Vijeće je prilikom zauzimanja navedenog stava primjenilo Evropsku konvenciju o državljanstvu^[30] koja u članu 7 predviđa nedostatak stvarne veze između države ugovornice i državljanina koji stalno boravi u inostranstvu, kao jedan od načina gubitka državljanstva. U komentaru navedne Konvencije je navedeno da mogući dokazi za nedostatak stvarne veze naročito mogu biti propusti preduzimanja koraka od strane državljana kod nadležnih vlasti države ugovornice i to propusti registracije, zahtjeva za identifikacione i putne dokumente Konvencija posebno posmatra državljanstvo sa spektra člana 2 koji državljanstvo definiše kao “zakonsku vezu jednog lica i jedne države i ne ukazuje na etničko porijeklo tog lica”.

Predmet broj: S1 1 K 008978 13 KrI - standardi ocjene dokaza, član 6 EKLJP

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženi se teretio da za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije Republike Bosne i Hercegovine i Vojske Republike Srpske, u svojstvu pripadnika Specijalnog odreda počinio Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173 stav 1 tačka c) KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175 tačka a) i b) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180 stav 1, te članom 29 istog zakona.

Odluka

Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim da je kršeći pravila međunarodnog prava nečovječno postupao prema jednom ratnom zarobljeniku čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za koje djelo mu je Sud izrekao kaznu zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine. Za krivično pravne radnje koje su se odnosile na civilno stanovništvo optuženi je oslobođen optužbi, dok je u jednom dijelu koji se također odnosi na civilno stanovništvo optužnica odbijena. Odlučujući po žalbi branioca optuženog prvostepena presuda je preinačena u pogledu odluke o kazni, pa je optuženi u konačnici osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) mjeseci.

[30] Odluka o ratifikaciji navedene konvencije u BiH stupila je na snagu 10.03.2008.godine

Iz obrazloženja

Ova presuda je interesantna jer je prije razmatranja svih činjeničnih pitanja pretresno vijeće dalo jedan osvrt na standarde u ocjeni dokaza kojim se vodilo prilikom donošenja odluke. Stavovi su u velikoj mjeri potkrijepljeni praksom Evropskog suda za ljudska prava. Primjenjujući odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH koje se odnose ocjenu dokaza, kao i opšte prihvaćeni standard dokazivanja izvan svake razumne sumnje prilikom donošenja osuđujuće presude, vijeće je istovremeno razmatralo i pitanje do koje mjere je potrebno cijeliti svaki dokaz i to u kontekstu člana 6 Konvencije. Pozivajući se na pomenuti član vijeće je naročito istaklo da član 6 nameće obavezu svim sudovima da “ukažu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svoju odluku”, te da se na odgovarajući način mora izvršiti ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane.^[31] Presuda se bavi i pitanjem u kojoj mjeri se sud treba baviti sadržajem iskaza svjedoka pri čemu se vijeće pozvalo na stav ESLJP-a da sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv i osnov odnosno razloge neprihvatljivosti^[32]. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Garcia Ruiz v. Španija*, prema kojoj je Sud, obavezan dati obrazloženje za svoju odluku ali se istovremeno ne mora detaljno baviti svakim argumentom koje su stranke u postupku iznijele pred Sudom.

Presude Evropskog Suda na koje se pretresno vijeće pozvalo su: *Georgiadis protiv Grčke*, 1997, par 606., *Van de Hurk protiv Nizozemske*, 19.04.1994.g., par. 59; *Khamidov protiv Rusije*, 2.06.2008. g., par. 173 i *Garcia Ruiz v. Španija*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

Predmet broj : S1 1 K 017569 15 Kri i S1 1 K 017569 16 Krž 5 -korištenje ranijeg iskaza svjedoka član 6 EKLJP

Činjenicni opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženi se teretio da je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SFRJ, u vezi sa članom 22 navedenog zakona.

Odluka

Prvostepenom presudom optuženi je oslobođen optužbe, a apelaciono vijeće je odbilo žalbu tužilaštva i potvrdilo prvostepenu presudu.

Iz obrazloženja

U ovom predmetu pretresno vijeće je oslobodilo optuženog svih optužbi jer je tužilac težište svog slučaja bazirao isključivo na pročitanoj iskazu oštećenog, kao jedinog svjedoka koji optuženog povezuje sa protupravnim postupanjem. Ovu odluku pretresnog vijeća je potvrdilo apelaciono vijeće Suda Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu navedeno pretresno vijeće je zauzelo stav da ako se odluka suda temelji na iskazu samo jednog svjedoka, taj iskaz mora biti takvog karaktera da ne ostavlja ni najmanju sumnju u tačnost i istinitost. Nadalje, vijeće je smatralo da bi zasnivanje presude na pročitanoj iskazu svjedoka, uz istovremeno ne davanje mogućnosti odbrani da ga unakrsno ispita, predstavljalo povredu člana 6 Konvencije. Prema ovom članu svako ko je optužen za krivično djelo ima najmanje pravo da, između ostalog, ispituje svjedoka druge strane. Prvostepeno vijeće se pozvalo i na praksu Ustavnog suda BiH izraženu u predmetu broj AP-2238/05 od 17. novembra 2006.

[31] Paragraf 71 prvostepene presude S1 1 K 008978 13 Kri

[32] ibid

godine. Apelaciono vijeće Suda BiH je prihvatajući ovaj zaključak pretresnog vijeća dodatno istaklo da je Evropski sud za ljudska prava kroz više svojih odluka utvrdio da postoji kršenje člana 6stav 3(d) Evropske konvencije o ljudskim pravima, u slučaju ako nije postojala adekvatna i propisna prilika da optuženi ispita svjedoka, te da se osuđujuća presuda ne može isključivo ili uglavnom biti temeljena na svjedočenju tog svjedoka.^[33]

Presude Evropskog Suda na koje se pretresno vijeće pozvalo su: presuda *Kostovski* od 20.11. 1989. str. 21; presuda *Windisch* od 27.9. 1990. str. 11; presuda *Isgro* od 19.2. 1992. str. 12-13; presuda *Saidi* od 20.9. 1993. str. 57.

Predmet broj: S1 1 K 012024 15 Krž - korištenje službenih zabilješki kao dokaza

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženima se stavljalo na teret da su počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ).

Odluka

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 012024 14 Kri od 24.06.2015. godine, optuženi su oglašeni krivim da su počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJa u vezi sa članom 22 istog zakona, te im je izrečena kazna zatvora u trajanju od po 10 (deset) godina. Istom presudom je na osnovu člana 198 stav 2 ZKP BiH usvojen imovinskopravni zahtjev oštećene. Odlučujući po žalbama odbrane optuženih apelaciono vijeće Suda BiH je odbilo žalbe kao neosnovane i potvrdilo prvostepenu presudu.

Iz obrazloženja

Sporno pitanje u ovom predmetu je bilo da li službene zabilješke policijskih službenika koje je pretresno vijeće prihvatilo kao dokaze, predstavljaju zakonite dokaze. Vijeće je razmatrajući ovo pitanje imalo u vidu član 10 ZKP BiH koji zabranjuje iznuđivanje priznanja od bilo koje osobe koje **učestvuje u krivičnom postupku, a prije svega od osumnjičenog**, odnosno od optuženog. Također, i stav 2 istog člana propisuje da su nezakoniti i svi oni dokazi koji su pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda ili bitnim povredama krivičnog procesnog zakona, te na takvim dokazima sud ne može zasnovati svoju odluku. Pretresno vijeće je istaklo da je ovaj član ZKP u sebi inkorporirao i standarde člana 6 Konvencije. Vodeći se principom slobodne ocjene dokaza, apelaciono vijeće je potvrđujući prvostepenu odluku zaključilo da se službene zabilješke djelatnika Državne agencije za istrage i zaštitu, prihvaćene kao dokazi u ovom predmetu, odnose na postupanje službenih osoba u okviru redovnih poslova kojima se bave u skladu sa zakonom, te u konkretnom ne postoje smetnje da se u ovom krivičnom postupku koriste kao dokazi, pogotovo što iste ispunjavaju sve neophodne formalne uvjete (da se radi o originalu ili ovjerenoj kopiji, da su potpisane od osoba koje su ih sačinile), pa se ne radi o nezakonitim dokazima.^[34]

Također, apelaciono vijeće je naglasilo da, prihvatanjem službenih zabilješki kao dokaza nisu povri-

[33] Paragraf 50 drugostepene odluke S1 1 K 012024 15 Krž

[34] Paragraf 27 drugostepene presude S1 1 K 012024 15 Krž

jedena prava optuženih posebno ističući i činjenicu službene zabilješke nisu jedini dokazi na kojima se zasnivala osuđujuća presuda.

Predmet broj: S1 2 K 018233 16 Kž – naredbe za posebne istražne radnje član 8 Konvencije

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva optuženi su se teretili da su počinili krivično djelo zloupotreba položaja i ovlaštenja iz člana 220 stav 1 KZ BiH i krivično djelo Krijumčarenje iz člana 214 stav 2 KZ BiH, u vezi sa članom 31 KZ BiH, a optužene za počinjenje krivičnog djela Krijumčarenje iz člana 214 stav 2 KZ BiH.

Odluka

Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine optuženi su oslobođeni optužbe da su počinili krivično djelo Zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 220 stav 1 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i krivično djelo Krijumčarenje iz člana 214 stav 2 KZ BiH i stav 3, a u vezi sa članom 31 istog zakona. Apelaciono vijeće Suda BiH je odlučujući po žalbi Tužilaštva BiH odbilo žalbu kao neosnovanu i potvrdilo prvostepenu presudu.

Iz obrazloženja

Glavno pitanje u ovom predmetu koje je Tužilaštvo poentiralo u žalbi na prvostepenu presudu jeste stav pretresnog vijeća o nezakonitosti dokaza pribavljenih posebnim istražnim radnjama smatrajući da je prvostepeno vijeće nedovoljno i pogrešno tumačilo odluku u predmetu ESLJP u predmetu *Dragojević protiv Hrvatske*. Analizirajući prigovor tužilaštva koji se odnosi zakonitost naredbi za provođenje posebnih istražnih radnji, apelaciono vijeće je jednako kao i prvostepeno vijeće izvršilo analizu sadržaja naredbi za posebne istražne radnje koje su bile predmet raspravljanja i utvrdilo da iste ne sadrže ni minimum obrazloženja o tome da se dokazi, kakvi su pribavljeni posebnim istražnim radnjama, nisu mogli pribaviti na drugi način, ili pak da bi pribavljanje istih bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama, a što predstavlja osnovni uslov za prijedlog, a u konačnici i provođenje. Suština obrazloženja ovog pitanja u predmetnoj presudi koja je veoma značajno u predmetima Odjela II Suda BiH, je da su prava i slobode čovjeka koja su osigurana Konvencijom istovremeno osigurana i kroz odredbe krivičnog procesnog zakona koje govore o njima. Pri tome je posebno imalo u vidu odredbe članova 10 i člana 116 ovog zakona. Sud je istakao da se ovo mora imati u vidu jer se upotrebom posebnih istražnih radnji u pravilu značajno ograničavaju zakonom zaštićena ljudska prava i slobode, posebno pravo na privatnost koje je propisano članom 8 EKLJP. To bi značilo da, propusti u naredbama za posebne istražne radnje, odnosno postupanje suprotno članu 116 stav 1 ZKP BiH kojim započinje primjena posebnih istražnih radnji, podrazumijeva bitnu povredu krivičnog postupka, ali istovremeno i povredu prava na privatnost iz člana 8 Konvencije. Upravo je i u predmetu *Dragojević* utvrđena povreda člana 8 Konvencije.

Presuda Evropskog Suda na koje se pretresno vijeće pozvalo je: *Dragojević protiv Hrvatske* 68955/11 od 15.01.2015. godine.

Predmet broj: S1 2 K 017968 16 Kž 4 – član 9 Konvencije

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženi se teretio da je kao pripadnik tzv. selefijske zajednice u BiH organizovane na području Bosne i Hercegovine, van zvaničnih institucija Islamske zajednice Bosne

i Hercegovine, u nekoliko gradova na području Bosne i Hercegovine radi propagiranja i širenja Islamskog radikalizma u Bosni i Hercegovini i regionu, svjesno, sa pozicije vjerskog autoriteta u toj tzv. selefijskoj zajednici, javno vršio radnje koje imaju obilježja krivičnih djela Javno podsticanje na terorističke aktivnosti 202a, Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti iz člana 202b, i Organiziranja terorističke grupe iz člana 202d stav 2 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Odluka

Prvostepenom presudom optuženi oglašen je krivim da je radnjama opisanim u izreci pobijane presude počinio krivično djelo Javno podsticanje na terorističke aktivnosti iz člana 202a, u vezi sa krivičnim djelima Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti iz člana 202b i Organiziranje terorističke grupe iz člana 202d stav 2 KZ BiH, pa ga je prvostepeno vijeće osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 7 (sedam) godina. Odlučujući o žalbama tužilaštva i odbrane, apelaciono vijeće Suda BiH je odbilo žalbe i potvrdilo prvostepenu presudu.

Iz obrazloženja

U ovom predmetu odbrana je u žalbi isticala da izvedenim dokazima u prvostepenom postupku nije utvrđeno da postoji tzv. Selefijska zajednica koja je van zvaničnih institucija Islamske zajednice u BiH, te da Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH ne nalaže obavezu muslimanima da moraju biti organizovani u okviru Islamske zajednice u BiH. Povodom ovog žalbenog prigovora apelaciono vijeće je istaklo da za postojanje krivičnog djela koje se stavlja na teret optuženom nije bilo potrebno dokazivati postojanje, odnosno egzistiranje bilo kakvih vjerskih zajednica u BiH. Nadalje, i Zakon o slobodi vjera dozvoljava građanima da se po želji opredijele za oblik vjerovanja i svog vjerskog uvjerenja. Presudom se ističe da isti stav proizilazi i iz člana 9 Evropske Konvencije kojim se garantuje pravo na slobodu vjere. Vijeće se pozvalo na odluku Evropskog suda u predmetu *Kokkinakis protiv Grčke* iz koje proizilazi da je sloboda misli, savjesti i vjere, koja je garantovana u članu 9 Konvencije, jedan od temelja „demokratskog društva“. Stoga imajući ovo u vidu je razmatranje pitanja slobode vjere u kontekstu slobode vjerovanja, uvjerenja i praktikovanja vjere na način koji je slobodan izbor svakoga, nije bilo relevantno niti upitno u ovom predmetu, već činjenica da li je optuženi: *“svojom ulogom, ugledom i autoritetom, kroz seriju javnih nastupa, kod pojedinih pripadnika selefijske zajednice mogao značajno, pa i presudno uticati na proces izazivanja ili učvršćivanja odluka o raznim životnim pitanjima i izborima, uključujući i odlazak na ratišta u Siriji i Iraku.”*^[35] S tim u vezi apelaciono vijeće je zaključilo da se analizom dokaza iz pobijane presude može zaključiti da je za odlazak osoba na ratišta u Siriju i Irak bio presudan njihov boravak na hutbama kod optuženog, te da iz sadržaja hutbi koje je držao optuženi i koje su objavljene na internetu, proizilazi da su iste usmjerene ka podsticanju mladih osoba da se pridruže ISIL-u^[36].

Presude Evropskog Suda na koje se pretresno vijeće pozvalo : *Kokkinakis protiv Grčke od 25. maja 1993. (Serija A br. 260, str. 17, st. 31).*

[35] Paragraf 49 drustepene presude S1 2 K 017968 16 Kž 4

[36] Ibid, paragraf 51

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Pripremila: Mirela Vojnović, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Iz druge polovine 2016. godine Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine izdvojio je šest odluka, koje kroz izražene pravne stavove ovog suda, doprinose razvoju sudske prakse u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Dvije od šest izdvojenih odluka Vrhovnog suda, kroz postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja, obuhvaćaju potpuno novi institut, koji je u naše zakonodavstvo uveden Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine^[37]. Dakle, institut „spornog pravnog pitanja“ (član 61a. – 61f. ZPP-a), u kojem Vrhovni sud rješava sporno pravno pitanje po pravilima postupka za usvajanje pravnih stavova, u mnogome doprinosi ujednačavanju sudske prakse u postupcima pred prvostepenim sudovima u situacijama kada je potrebno, da se u većem broju predmeta koji su od značaja za odlučivanje zauzme stav o određenom spornom pravnom pitanju.

Iz prakse Vrhovnog suda Federacije BiH, za drugu polovinu 2016. godine, izdvojili smo dvije odluke Građanskog odjeljenja, iz oblasti instituta „sporno pravno pitanje“, i to: odluke broj 22 O I 031405 16 Spp i 65 O P 535313 16 Spp. Zatim, dvije odluke Krivičnog odjeljenja, i to: odluke broj 03 O K 015375 16 Kž 6 i 09 O K 023702 16 Kž 11, te dvije odluke Upravnog odjeljenja, i to: odluke broj 01 O U 006965 12 Uvp i 07 O U 009627 14 Uvp.

Predmet broj 22 O I 031405 16 Spp – mjenica sa klauzulom „bez protesta“

Činjenični navodi

Podnosilac prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja, u smislu člana 61a stav 1 i člana 61b stav 1 Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine^[38] (u daljem tekstu: „ZPP F BiH“) navodi da je kod podnosioca prijedloga pokrenut izvršni postupak radi naplate duga. Prijedlog za izvršenje podnesen je na osnovu mjenice koja nije protestirana, odnosno mjenice sa klauzulom „bez protesta“, a kakvi slučajevi su česti kod podnosioca prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja. Podnosilac prijedloga ističe da je, imajući u vidu pismeno mišljenje Ministarstva pravde, dugo vremena dozvoljavao izvršenje na osnovu mjenice sa klauzulom „bez protesta“.

U međuvremenu, pozivajući se na odluku Vrhovnog suda Federacije BiH, od 26.02.2015. godine, Kantonalni sud zauzima stav po kojem se samo protestirana mjenica može smatrati vjerodostojnom ispravom na osnovu koje se može tražiti izvršenje. Podnosilac prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja, nakon zauzetog stava Kantonalnog suda, u brojnim predmetima započinje primjenjivati praksu pozivanja tražitelja izvršenja da upotpune prijedlog za izvršenje, i to na način da izvršnom sudu dostave i protest mjenice.

[37] („Službene novine Federacije BiH“, broj 98/15)

[38] („Službene novine Federacije BiH“, broj 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15)

Međutim, u jednom od pokrenutih izvršnih postupaka, nakon što je tražilac izvršenja pozvan da dopuni prijedlog za izvršenje na način da dostavi protest mjenice, dostavlja izvršnom sudu odgovor uz dostavu odluke Vrhovnog suda, od 08.10.2015. godine, u kojoj je iskazan stav da se i mjenica bez protesta smatra vjerodostojnom ispravom, ukoliko protest nije neophodan za zasnivanje tražbine.

Obzirom da postoje dvije potpuno različite odluke Vrhovnog suda, u kojima su iskazana dva oprečna stava na okolnost da li se mjenica bez protesta može smatrati vjerodostojnom ispravom, to je podnosilac prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja iskoristio svoje zakonsko pravo i obratio se Vrhovnom sudu Federacije BiH sa navedenim zahtjevom.

Odluka

Vrhovni sud Federacije BiH, na sjednici Građanskog odjeljenja, održanoj dana 05.12.2016. godine, donio je odluku kojom je usvojen zahtjev podnosioca prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja i izrazi slijedeće pravno shvaćanje: „Mjenica, koja nije protestirana, iako sadrži klauzulu 'bez protesta', ne smatra se vjerodostojnom ispravom“.

Analizirajući zakonske propise koji regulišu mjenicu, sadržinu tekstova iz literature koja obrađuje oblast mjenice, odluku Ustavnog suda i praksu sudova u okruženju, kao i praksu sudova u našoj državi, zaključuje se da ni stav pravne teorije, a ni stav sudske prakse, nije jedinstven po pitanju da li se mjenica sa klauzulom „bez protesta“ smatra vjerodostojnom ispravom u smislu člana 29 Zakona o izvršnom postupku.

Zakonom o mjenici, kao *lex specialis*, i to član 29 istog propisuje da za ostvarivanje sudskih regresnih prava protiv glavnog mjeničnog dužnika i njegovog avaliste, nije potrebno podizati protest. S druge strane, Zakon o izvršnom postupku uređuje samo postupak u kojem se ostvaruje zahtjev za naplatu mjenice i, kao takav, ne može drugačije uređivati mjenično pravni status subjekata, pravne posljedice mjeničnih klauzula i mjenično pravne učinke.

Dakle, po ocjeni Vrhovnog suda Federacije BiH smisao i cilj protesta jeste da se imaocu mjenice omogući da u izvršnom postupku potraživanje namiri, ne samo od glavnog dužnika, već i od ostalih regresnih - mjeničnih dužnika, a pri tome imajući u vidu da klauzula „bez protesta“ različito djeluje u zavisnosti od toga ko je istu unio, te da bi upravo to moglo dovesti do nedoumice u postupku izvršenja.

Predmet broj 65 O P 535313 16 Spp – smrt stranke prije utuženja je otklonjivi, odnosno neotklonjivi nedostatak

Činjenični navodi

Kod podnosioca prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja podnesena je tužba protiv tuženih radi utvrđivanja sticanja prava vlasništva dosjelošću na nekretninama. Tužbom je predloženo da sud tuženim, za koje je stavljena naznaka da su nepoznate adrese i prebivališta, postavi posebnog staratelja putem nadležne Službe socijalne zaštite.

Sud je rješenjem tužbu vratio na ispravku i dopunu u pogledu označavanja tačnih adresa tuženih, za koje je stavljena naznaka da su nepoznate adrese i prebivališta, dok je tužitelj, umjesto postupanja po rješenju za ispravku i dopunu, sudu dostavio nepravomoćno rješenje Službe socijalne zaštite kojim je navedenim tuženim, za potrebe vođenja konkretnog postupka, postavljen posebni staratelj.

Nadalje, radi ispitivanja postojanja stranačke sposobnosti tuženih, sud je preduzeo određene radnje po službenoj dužnosti u skladu sa odredbama članova 291, 293 i 295 ZPP-a FBiH, te je utvrdio da su tuženi H.D. i K.S. evidentirani kao umrla lica, sa datumima smrti prije datuma podnošenja tužbe.

U radu sudova pojavila su se različita postupanja u ovakvim situacijama što dovodi pravnu sigurnosti i zakonitost postupanja pod znak pitanja. Naime, pojedini sudovi smatraju da je smrt stranke prije utuženja otklonjiv procesni nedostatak, da se tužba treba vratiti na uređenje u cilju označavanja stranke koja može biti stranka u postupku, dok drugi smatraju da se radi o neotklonjivom nedostatku i da takvu tužbu treba odbaciti.

U prilog navedenoj tvrdnji idu oprečni stavovi Vrhovnog suda Federacije BiH i Kantonalnog suda u Zenici. Dakle, Vrhovni sud Federacije BiH, u odluci od 05.07.2012. godine zastupa stanovište da je smrt stranke prije utuženja otklonjiv nedostatak i da se tužba treba urediti označavanjem nasljednika, dok je Kantonalni sud u Zenici, u svojoj odluci od 18.01.2016. godine izrazio stav da je smrt tuženih neotklonjiva smetnja za dalje vođenje postupka u smislu odredbe člana 295 stav 4 Zakona o parničnom postupku, obzirom da su tuženi preminuli prije podnošenja tužbe, te kao takvi nemaju sposobnost da budu stranke u postupku.

Dakle, podnosilac prijedloga za rješavanje spornog pravnog pitanja, u skladu s odredbom člana 61e. ZPP-a FBiH, između ostalih, traži da Vrhovni sud Federacije BiH odluči o slijedećem:

1. da li je smrt stranke prije utuženja otklonjiv ili neotklonjiv nedostatak;
2. da li smrt jedne od stranaka kod nužnog suparničarstva na istoj strani dovodi do neurednosti tužbe u cijelosti.

Odluka

Na sjednici Građanskog odjeljenja, održanoj dana 23.09.2016. godine, Vrhovni sud Federacije BiH, donio je odluku kojom je usvojen zahtjev podnosioca prijedloga za rješavanje spornih pravnih pitanja i izrazio slijedeća pravna shvaćanja:

1. “Da je smrt stranke prije utuženja nedostatak koji se ne može otkloniti i da se tužba u takvom slučaju treba odbaciti, bez pozivanja na uređenje”.
2. “Da u slučaju postojanja nužnog suparničarstva smrt jedne od stranaka na istoj strani, a prije utuženja, dovodi do neurednosti cijele tužbe i da se i takva tužba treba odbaciti u cijelosti”.

Iz odredbi članova 291 i 293 stav 3 ZPP-a FBiH proizlazi da bi neko bio stranka u postupku, odnosno mogao biti tužitelj ili tuženi, potrebno je da ima stranačku sposobnost. Stranačku sposobnost ima svako fizičko lice i stiče je u trenutku rođenja, a ta sposobnost traje do kraja života. Dakle u slučaju kada stranka nije bila živa u momentu pokretanja postupka pred sudom, odnosno kada se utvrdi da je umrla prije pokretanja postupka, takva stranka nije ni mogla biti stranka u postupku. Prema tome, kada sud utvrdi da je stranka umrla prije pokretanja postupka, po mišljenju Vrhovnog suda Federacije BiH radi se o neotklonjivom procesnom nedostatku. Sve iz razloga što se protiv čovjeka koji nije živ parnica ne može pokrenuti, zbog čega će sud ukinuti sve provedene radnje parničnih stranka i tužbu odbaciti.

Nadalje, odredba člana 366 ZPP-a FBiH propisuje u kojim slučajevima postoji nužno (jedinствено) suparničarstvo, pa u situaciji kada sud utvrdi da tužbom nisu obuhvaćena neka od tih lica, ni kao tužitelji, ni kao tuženi, sud će tužitelja u smislu člana 295 stav 1, u vezi sa odredbama članova 291 i 293 ZPP-a FBiH, pozvati da uredi tužbu, jer se nužni suparničari imaju smatrati kao jedna parnična

stranka. Ukoliko u ostavljenom roku ne postupi po nalogu suda i tužbom ne obuhvati sve subjekte koji su sudionici određenog materijalno-pravnog odnosa takvu tužbu će sud odbaciti.

Međutim, ukoliko sud utvrdi da jedan od nužnih suparničara označenih kao stranka u postupku nije bio živ prije pokretanja postupka, isti nije ni mogao biti stranka u postupku. Kako se radi o nužnom suparničarstvu, te kako se spor zbog prirode pravnog odnosa može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima koji tek zajedno čine jednu stranku, to u toj situaciji tužbu treba odbaciti, a budući da se radi o neotklonjivom procesnom nedostatku.

Predmet broj 03 O K 015375 16 Kž 6 – član 312 stav 1 tačka k) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenim rješenjem, u krivičnom postupku zbog krivičnog djela Razbojništvo iz člana 289 stav 2, u vezi sa stavom 1 i u vezi sa članom 31 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine^[39] (u daljem tekstu KZ FBiH), optuženom je ukinut pritvor i određeno je da se isti ima odmah pustiti na slobodu, uz izricanje mjera zabrane iz člana 140a. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine^[40] (u daljem tekstu ZKP FBiH), i to zabrana napuštanja boravišta, zabrana sastajanja sa svjedocima, te naredba da se optuženi jednom sedmično javlja PU, koja će voditi evidenciju o javljanju optuženog. Optuženi je upozoren da mu se može odrediti pritvor ukoliko prekrši izrečene mjere zabrane, primjenom odredbi člana 140b stav 3 ZKP-a FBiH.

Dakle, prvostepeni sud smatra da prijedlog kantonalnog tužitelja za produženje pritvora iz razloga propisanih odredbom člana 146 stav 1 tačka c) ZKP-a nije osnovan, ističući da se prisustvo optuženog za uspješno vođenje krivičnog postupka, u konkretnom slučaju, može postići izricanjem mjera zabrane iz člana 140 i 140a tačka b) ZKP-a FBiH.

Navedeno rješenje žalbom pobija kantonalni tužitelj, i to zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP-a FBiH, kao i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, navodeći da prvostepeni sud nije dao jasne razloge zbog kojih smatra da se izrečenim mjerama može ostvariti svrha koja se ostvaruje mjerom pritvora, obzirom da je u predmetnom postupku mjera pritvora predložena zbog opasnosti da optuženi ne učini novo krivično djelo.

Odluka

Uvažavajući žalbu kantonalnog tužitelja, Vrhovni sud Federacije BiH ukinuo je prvostepeno rješenje i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Po ocjeni Vrhovnog suda Federacije BiH, prvostepeni sud u obrazloženju svoje odluke, izlazeći iz okvira pritvorskog osnova, iznosi razloge koji opravdavaju izricanje mjera za efikasno obezbjeđenje prisustva optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka, bez iznošenja razloga kako će se mjerama zabrane koje je izrekao otkloniti opasnost sadržana u pritvorskom osnovu, a čime je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP FBiH. Samim tim, Vrhovni sud Federacije BiH nalazi da ne postoje razlozi zbog kojih se iteracijska opasnost za produženje pritvora može zamijeniti mjerama zabrane. Dakle, pogrešno je shvaćanje prvostepenog suda da se prisustvo optuženog za uspješno vođenje krivičnog postupka, umjesto mjere pritvora iz člana

[39] ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14 i 46/16)

[40] ("Službene novine Federacije BiH", broj 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

146 stav 1 tačka c) ZKP-a FBiH, može postići mjerama zabrane iz člana 140 i 140a tačka b) ZKP-a FBiH, jer pomenuti pritvorski osnov nema isključivo za cilj da obezbijedi prisustvo optuženog na glavnom pretresu, već da u povodu konkretnog krivičnog djela otkloni iteracijsku opasnost, odnosno da svojom preventivnom prirodom eliminiše opasnost da optuženi ponovi krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna.

Predmet broj 09 O K 023702 16 Kž 11 – član 2 stav 18 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem prvostepenog suda produžen je pritvor za dva mjeseca optuženom iz razloga koje propisuje član 146 stav 1 tačka c) ZKP FBiH, a protiv kojeg optuženog je potvrđena optužnica zbog krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342 stav 2, a u vezi sa krivičnim djelom Organiziranje otpora iz člana 361 stav 1 KZ FBiH.

Protiv navedenog rješenja žalbu je izjavio branitelj optuženog, i to zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, kao i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Oспорavajući prvostepeno rješenje, branitelj optuženog tvrdi da pobijano rješenje ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, čime je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP FBiH. Branitelj optuženog, nadalje, ističe da nije ispunjen formalnopravni uvjet u pogledu zapriječene krivičnopravne sankcije iz člana 2 stav 18 KZ FBiH da bi se optuženi mogao smatrati članom grupe za organizirani kriminal, a time i učiniteljem krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342 stav 1 KZ FBiH. Ovakav stav branitelj optuženog zasniva na stajalištu da je za krivično djelo Organiziranje otpora iz člana 361 stav 1 KZ FBiH, za koje se optuženi tereti da ga je počinio kao član grupe za organizirani kriminal, zapriječena kazna zatvora do tri godine, a ne preko tri godine kako to Krivični zakon Federacije BiH imperativno zahtijeva.

Odluka

Vrhovni sud Federacije BiH žalbu branitelja je djelimično uvažio, pa prvostepeno rješenje ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje. Naime, odlučujući o žalbi branitelja optuženog Vrhovni sud je našao da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP FBiH iz razloga što je prvostepeni sud propustio određeno se izjasniti iz kojih činjenica i okolnosti je izveo zaključak o postojanju osnovane sumnje da je optuženi počinio krivično djelo Organizirani kriminal iz člana 342 stav 2, a u vezi sa krivičnim djelom Organiziranje otpora iz člana 361 stav 1 KZ FBiH.

Nasuprot tome, stajalište branitelja optuženog o neispunjenju formalnopravnog uvjeta u pogledu zapriječene krivičnopravne sankcije iz člana 2 stav 18 KZ FBiH da bi se optuženi mogao smatrati članom grupe za organizirani kriminal, pa time i učiniteljem krivičnog djela Organiziranje otpora iz člana 361 stav 1 KZ FBiH, Vrhovni sud Federacije BiH ne smatra ispravnim. Član 2 stav 18 KZ FBiH propisuje značenje izraza „grupa za organizovani kriminal“, kao i da je ista djelovala u cilju učinjenja jednog ili više krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora preko tri godine ili teža kazna.

Za samo svojstvo člana grupe za organizirani kriminal ne traži se da je svaka osoba, kao član grupe od najmanje tri osobe, lično učinila jedno ili više krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora preko tri godine ili teža, nego se zahtijeva pripadnost grupi koja je djelovala u cilju učinjenja takvih krivičnih djela i svijest o tome. Dakle, to ne znači da grupa za organizirani kriminal,

u cilju učinjenja navedenih krivičnih djela, ne može istovremeno djelovati i u cilju učinjenja krivičnih djela za koja je propisana kazana zatvora do tri godine.

Predmet broj 07 o U 009627 14 Uvp – član 41 stav 1 Zakona o upravnim sporovima

Činjenice

Kantonalni sud je, aktom naslovljenim kao „Obavijest“, tužiteljici vratio tužbu u upravnom sporu, a zbog neplaćanja sudske takse u skladu sa članom 4 stav 1 Zakona o sudskim taksama sa tarifom, a kojom je propisano da sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim Zakonom. Prvostepeni sud, nakon vraćanja tužbe tužiteljici zbog neplaćanja sudske takse, nije poduzima daljnje pravne radnje, te se predmet smatrao završenim. Protiv navedenog akta prvostepenog suda, naslovljenog kao „Obavijest“, tužiteljica je podnijela zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke.

Odluka

Vrhovni sud FBiH je u svojoj odluci izrazio stav da se odluka suda u formi „Obavijesti“, kojom se okončava sudski postupak, ima smatrati odlukom u skladu sa odredbom člana 41 stav 1 Zakona o upravnim sporovima (u daljem tekstu ZUS)^[41], kojom je po podnesenoj tužbi pravosnažno negativno odlučeno. Dakle, obzirom da je zbog nepostupanja stranke po Obavijesti spis okončan i arhiviran, pa ne postoji drugi način za „aktiviranje“ predmeta, to je zbog postojanja ovakve činjenice dozvoljeno izjavljivanje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke.

Predmet broj 01 o U 006965 12 Uvp – član 24 stav 2 Zakona o upravnim sporovima

Rješenjem Kantonalnog sud tužba tužitelja je odbačena kao neuredna. Protiv navedenog rješenja tužitelj je, podneskom naslovljenim kao žalba, osporio zakonitost rješenje iz razloga povrede odredbi Zakona o upravnim sporovima (ZUS), kao i zbog pogrešno i nepotpunog činjeničnog stanja.

Iz obrazloženja pobijanog rješenja proizlazi da je prvostepeni sud, prilikom prethodnog ispitivanja tužbe, ocijenio da je ista neuredna jer je tužba sa priložima dostavljena samo u jednom primjerku. Shodno odredbi člana 24 stav 1 ZUS-a, prvostepeni sud pozvao je tužitelja da otkloni nedostatke tužbe, ostavljajući tužitelju rok od 8 dana od dana prijema rješenja, uz upozorenje na posljedice nepostupanja po traženju suda. Nakon što je prvostepeni sud utvrdio datum prijema navedenog dopisa od strane tužitelje, t nakon što je utvrdio protek ostavljenog roka za otklanjanje nedostataka u tužbi, to je isti ocijenio da su ispunjeni uslovi propisani odredbom člana 24 stav 2 ZUS-a i tužbu odbacio kao neurednu.

Odluka

Presudom Vrhovnog suda Federacije BiH zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke je uvažen, pobijano rješenje ukinuto i predmet vraćen istom sudu na ponovno rješavanje.

Vrhovni sud Federacije BiH utvrdio je da je prvostepeni sud pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje, zbog čega nisu ispunjeni uslovi propisani odredbom člana 24 stav 2 ZUS-a. Naime, iz stanja spisa proizlazi da je u momentu donošenja rješenje kojim je prvostepeni sud odbacio tužbu kao neurednu, isti taj sud u spisu imao dostavljenu uređenu tužbu, koja je čak predana na poštu unutar

[41] (“Službene novine Federacije BiH”, broj 9/05)

ostavljenog roka od 8 dana. Dakle, tužba u momentu donošenja rješenja nije sadržavala nedostatke koji bi sprječavali rad suda.

Nadalje, pogrešan je zaključak prvostepenog suda kojim je protekom roka od 8 dana za uređenje tužbe, tužitelj propustio mogućnost poduzimanja konkretne radnje. Po ocjeni Vrhovnog suda Federacije BiH, pozivanjem tužitelja da u ostavljenom roku od 8 dana uredi tužbu, radi se o sudskom, a ne zakonskom roku sa prekluzivnim posljedicama, pa se iz tog razloga tužba ne može odbaciti, jer je nakon proteka ostavljenog roka, a prije donošenja odluke, dostavljen uredan zahtjev. U konkretnom slučaju ne radi se o prekluzivnom roku protekom kojeg prestaje određeno pravo, već o roku koji nije prekluzivne prirode, i takav rok sud, u skladu sa okolnostima slučaja, sam određuje i isti može produžiti, pa čak i ponoviti u određenim okolnostima. Dakle, radi se o sudskom, a ne zakonskom roku, pa prema tome, nema prekluzije.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske

Pripremila: Tanja Miletić, Vrhovni sud Republike Srpske

Uvod

Vrhovni sud Republike Srpske, kao najviši sud Republike Srpske, obezbjeđuje jedinstvenu primjenu zakona. U sastavu Suda se nalaze dva odjeljenja: Krivično odjeljenje i Građansko-upravno odjeljenje. Tokom 2016. godini u Sudu je radilo 22 (dvadeset dvoje) sudija, uključujući i predsjednicu suda. U drugoj polovni 2016. godine na krivičnom referatu je riješeno 200 predmeta, na građanskom referatu 767 predmeta, a na upravnom referatu 285 predmeta, odnosno ukupno 1252 predmeta.

Iz bogate i raznovrsne prakse Vrhovnog suda Republike Srpske su izabrane dvije odluke iz oblasti krivičnog prava (broj 13 O K 003192 17 Kž 2 i 14 O K 002994 16 Kž 5), dvije odluke iz oblasti građanskog prava (85 O P 012365 16 Rev, 71 O P 065719 14 Rev) i jedna odluka iz oblasti upravnog prava (12 O U 004388 14 Uvp).

Predmet broj 13 O K 003192 17 Kž 2 – zakonitost dokaza prepoznavanja lica – član 10 stav 2, u vezi sa članom 150 stav 4 Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenom presudom oglašen je krivim optuženi zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) godina.

Protiv prvostepene presude žalbu su izjavili okružni javni tužilac zbog odluke o krivičnoj sankciji, te branilac optuženog zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpno utvrđenog činjeničnog stanja i povrede krivičnog zakona.

U odnosu na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka žalba branioca optuženog posebno ukazuje da je zapisnik o saslušanju svjedoka - oštećene koji u sebi sadrži radnju prepoznavanja optuženog od strane ovog svjedoka, nezakonito pribavljen dokaz, jer je prepoznavanje optuženog urađeno suprotno odredbi člana 150 stav 3 Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, 53/12, u daljem tekstu: ZKP RS) obzirom da svjedok nije prepoznala optuženog sa drugim njemu nepoznatim licima, mada je bio dostupan u toku cijelog postupka, već je prepoznavanje učinjeno na osnovu fotografije.

Odluka

Prepoznavanje na osnovu fotografije optuženog shodno odredbi člana 150 stav 4 ZKP RS se vrši ako prepoznavanje nije moguće njegovim pokazivanjem na način opisan u stavu 3 navedene zakonske odredbe. Dakle, oba načina prepoznavanja, i na osnovu pokazivanja lica i na osnovu fotografije su zakonita, a da li je moguće izvršiti prepoznavanje pokazivanjem lica predstavlja faktičko pitanje kriminalističke tehnike u svakoj konkretnoj situaciji. O tome odlučuje ovlašteno lice koju tu radnju provodi, pa sud ne cijeni zakonitost tako izvršenog prepoznavanja iz aspekta mogućnosti prepoznavanja na drugi način, već kroz to prepoznavanje ocjenjuje uvjerljivost iskaza saslušanog svjedoka.

Pri tome, opredjeljenje za način prepoznavanja (pokazivanjem lica ili putem fotografija) i mogućnost prepoznavanja pokazivanjem lica, ne zavisi samo da li je optuženi dostupan, kao što odbrana sugerise, već i od niza drugih nepredviđenih okolnosti, npr. da li se zbog proteka vremena promjenila fizionomija optuženog i slično, pa radi toga prepoznavanja koje je izvršila oštećena na osnovu fotografije nije nezakonit dokaz u smislu odredbe člana 10 stav 2 ZKP RS zbog činjenice da ovom načinu prepoznavanja nije prethodila radnja prepoznavanja pokazivanjem lica. Prvostepeni sud je u konkretnom slučaju ocijenio iskaz ovog svjedoka kroz njegovu uvjerljivost, ali i u sklopu iskaza drugih svjedoka, pa se suprotno žalbenim prigovorima branioca optuženog, ne radi samo o tvrdnji prvostepenog suda, nego o zakonom propisanoj slobodnoj ocjeni dokaza. Utvrđujući da prvostepeni sud nije počinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, da su odlučne činjenice pravilno i potpuno utvrđene, te da nije učinjena ni povreda krivičnog zakona, drugostepeni sud je odbio žalbe branioca optuženog i okružnog javnog tužioca i potvrdio prvostepenu presudu.

Predmet broj 14 o K 002994 16 Kž 5 – troškovi krivičnog postupka – član 299 stav 1 tačka (e) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, te članovi 321 i 328. istog zakona

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenom presudom oglašen je krivim optuženi zbog krivičnog djela ubistva iz člana 148 stav 1 Krivičnog zakona Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske 49/03, sa izmjenama) i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) godina, te je na osnovu člana 97 stav 2 Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske 53/12) odlučeno da će sud donijeti posebno rješenje o visini troškova krivičnog postupka.

Protiv prvostepene presude žalbu je izjavio branilac optuženog, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 311 stav 3 ZKP RS u dijelu koji se odnosi na odluku o troškovima postupka. Predložio je da se pobijana presuda preinači i optuženi oslobodi dužnosti plaćanja troškova krivičnog postupka.

Odluka

Uvažavajući žalbu branioca optuženog preinačena je prvostepena presuda tako što je optuženi oslobođen dužnosti naknade troškova krivičnog postupka iz člana 96 stav 2 tačka (a) do (ž) ZKP RS.

Odredbom člana 299 stav 1 ZKP RS propisano je šta sadrži presuda kojom se optuženi oglašava krivim. Između ostalih odluka koje presuda sadrži, tačkom (e) je propisano da će sud donijeti i odluku o troškovima krivičnog postupka. U konkretnom slučaju u izreci pobijane prvostepene presude je samo navedeno da će sud o visini troškova donijeti posebno rješenje. Po ocjeni Vrhovnog suda Republike Srpske ta odluka iz izreke prvostepene presude je suprotna odredbi člana 299 stav 1 tačka (e) ZKP RS jer je sud bio dužan utvrditi obavezu optuženog u vezi sa troškovima krivičnog postupka, i samo je u toj procesnoj situaciji mogao odlučiti da će se o visini troškova (ako nedostaju podaci o tome) odlučiti posebnim rješenjem. Stoga, kako je prvostepeni sud u izreci presude odlučio da će o visini troškova donijeti posebno rješenje, a da pri tome, u smislu odredbi člana 299 stav 1 tačka (e) ZKP RS, nije utvrdio obavezu optuženog u vezi sa plaćanjem troškova krivičnog postupka, to je ovaj sud u postupku po žalbi na tu presudu u pogledu odluke o troškovima postupka, izjavljenoj samo u korist optuženog, uvažavanjem iste na osnovu člana 328 stav 1 ZKP RS preinačio prvostepenu presudu u tom dijelu, tako što je optuženog oslobodio troškova krivičnog postupka primjenom principa zabrane *reformatio in peius* sadržanog u odredbi člana 321 ZKP RS, koji se ogleda u tome da se presuda ne može izmijeniti na štetu optuženog ako je izjavljena žalba samo u njegovu korist.

Predmet broj 85 O P 012365 16 Rev – ustupanje i raspodjela imovine pravnim poslom među živima - član 128 i član 129 Zakona o nasljeđivanju

Činjenice i revizioni navodi

U postupku pred prvostepenim sudom je utvrđeno da je rješenjem nadležnog organa uprave utvrđen opšti interes i izvršena potpuna eksproprijacija nekretnina u posjedu oca stranaka sa 1/1 dijela, da je u postupku pred organom uprave zaključen sporazum o naknadi između korisnika eksproprijacije i ranijeg vlasnika, da je utvrđena naknada uplaćena na tekući račun tužene koja je bila punomoćnik oca u postupku eksproprijacije temeljem ovjerene punomoći. Prihvaćena je u cijelosti ocjena vještaka medicinske struke da otac stranaka u vrijeme sačinjavanja punomoći nije bio sposoban da rasuđuje i da upravlja svojim postupcima u momentu sačinjavanja punomoći. Ova parnica je pokrenuta nakon što je prekinut ostavinski postupak iza oca parničnih stranaka i tužitelj upućena na parnicu radi spora da li novčani iznos uplaćen na ime eksproprijacije nekretnina ostavioca čini zaostavštinu ostavioca.

Prvostepenom presudom je udovoljeno tužbenom zahtjevu tužitelja kojim je tražio da se utvrdi da u ostavinsku masu iza ostavioca ulaze novčana sredstva isplaćena ostaviocu kao posjedniku – vlasniku ekspropriisanih nekretnina na tekući račun tužene primjenom odredbi člana 2 stavova 2, 128 i 129 Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske 1/09, u daljem tekstu: ZN). Po shvatanju prvostepenog suda određivanje oca stranaka „u punomoći da u slučaju njegove smrti sporni novčani iznos isključivo pripada tuženoj“ nije pravno valjano, pa da iz tog razloga novčana naknada dobijena na ime ekspropriisanih nekretnina predstavlja njegovu zaostavštinu koja se treba rasporediti između zakonskih nasljednika.

Drugostepeni sud je prihvatio činjenična utvrđenja i pravne zaključke prvostepenog suda, pa je žalbu tužene odbio.

Tužena revizijom pobija drugostepenu presudu zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, posebno ističući da je punomoć trebalo cijeniti kao izjavu volje ostavioca da tuženoj stavlja na raspolaganje predmetni novac.

Odluka

Revizijski sud nalazi da iz sadržine teksta pismena proizlazi da se radi o davanju punomoći iz člana 89 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima (Službeni list SFRJ29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te Službeni glasnik Republike Srpske17/93 do 74/04), a i sam naslov pismena nosi taj naziv, te da dio teksta vlasno-davca „ da u slučaju moje smrti isključivo novčanim sredstvima... može raspolagati moja kćerka... kao ovlaštena osoba“ ne može predstavljati ni sadržajno, ni formalnopravno, supstrat ugovora o ustupanju i raspodjeli imovine među živima i ne daje mu pravnu snagu ugovora u smislu odredbe člana 128 ZN. Punovažnost sporazuma o ustupanju i raspodjeli imovine, pored opštih uslova za valjanost ugovora, pretpostavlja i ispunjenje specifičnih materijalnopravnih i formalnopravnih pretpostavki. Specifične materijalnopravne pretpostavke su da kao ugovorne strane mogu učestvovati samo predak i njegova djeca i drugi potomci, što jeste u konkretnom, ali je za valjanost ugovora potrebna saglasnost sve djece i drugih potomaka ustupioca koji će po zakonu biti pozvani da naslijede njegovu zaostavštinu. Tokom postupka tužitelj je dokazao da nije bio upoznat da je ostavilac na bilo koji način raspolagao novčanim sredstvima, niti je u vezi s tim dao saglasnost. Specifične formalnopravne pretpostavke su da tekst ugovora mora biti potpisan od strane ugovornika i da mora biti notarski obrađen, a što ovdje nije slučaj. Proizlazi da navedene pretpostavke u konkretnom slučaju nisu ispunjene, pa nije bilo potrebe utvrđivati da li je ostavilac u vrijeme sačinjavanja punomoći bio sposoban da upravlja svojim postupcima i da shvata značaj preduzetih radnji. Stoga, kako su nižestepeni sudovi pravilno utvrdili da navedeni

novčani iznos predstavlja imovinu ostavioca, to je revizija tužene presudom ovog suda odbijena.

Predmet broj 71 O P 064719 14 Rev – činidba i predaja u posjed – član 37 Zakona o osnovnim svojinsko pravnim odnosima

Činjenice i revizioni navodi

Prema činjeničnom utvrđenju prvostepenog suda tuženi je prilikom gradnje pomoćnih objekata uz stambeni objekat koji leži na parceli koja je u njegovom posjedu zauzeo i dio parcele tužitelja, kao i dio javnog nekategorisanog puta (što nije dio ove parnice), iako se takvom njegovom postupanju protivila majka tužitelja pismeno se obraćajući građevinskoj inspekciji, a pored toga tuženi se nalazi u posjedu i dijela druge parcele tužitelja u površini od 13 m².

Prvostepeni sud je našao da je tuženi u obavezi da saglasno odredbi člana 37 Zakona o osnovnim svojinsko pravnim odnosima (Službeni list SFRJ 6/80 i 36/90 i Službeni glasnik Republike Srpske 38/03, u daljem tekstu: ZOSPO) ukloni dio objekta koji leži na parceli tužitelja i da vrati sporni dio zemljišta u prvobitno stanje, kao i da preda u posjed tužiteljima dio zemljišta koji drži u posjedu.

Drugostepeni sud je prihvatio činjenična utvrđenja i pravne zaključke prvostepenog suda, pa je žalbu tuženog odbio.

Revizijom tuženi pobija drugostepenu presudu zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava posebno ukazujući na pogrešnu ocjenu dokaza, te da je u konkretnom slučaju mjerodavna odredba člana 25 ZOSPO.

Odluka

Revizijski sud nalazi da su nižestepeni sudovi imali valjano uporište u odredbi člana 37 ZOSPO da tuženom nalože da označeni pomoćni objekat ukloni sa dijela parcele tužitelja, kao i da im preda u posjed dio zemljišta koji bez pravnog osnova drži u posjedu, s obzirom na to da iz činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda, i to prije svega iz podataka iz nalaza vještaka geometra, koje tuženi izvedenim dokazima nije na valjan način osporio, proizlazi da je tuženi na opisani način, bespravno i bez saglasnosti tužitelja zauzeo dio njihove parcele, bez obzira da li je pravnom predniku tužitelja u vrijeme postavljanja pomenute žičane ograde bilo poznato gdje se tačno nalazi međa između predmetnih parcela, (prema sadržaju dopisa upućenog inspekciji tada je prigovarano što je sporni objekat postavljen neposredno uz među parcele tužitelja). Suprotno revizionim navodima, ovaj sud nalazi da nema mjesta primjeni odredaba o građenju na tuđem zemljištu jer sporni objekat koji leži na dijelu parcele tužitelja nema karakter građevinskog objekta u smislu navedenih zakonskih odredaba, pa ni primjeni roka propisanog članom 25 stav 2 ZOSPO. Bez obzira što se u građevinskom smislu radi o objektu čvrste gradnje, kod utvrđenja da se radi o pomoćnom objektu koji je sagrađen bespravno, on nema karakter nepokretnosti, i može se ukloniti kao pokretna stvar. Slijedom navedenog, revizija tuženog je odbijena.

Predmet broj 12 O U 004388 14 Uvp – ostvarivanje prava na porodičnu penziju – član 71 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske

Činjenice i navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje presude

Rješenjem tuženog Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske odbijena je žalba tužiteljice izjavljena protiv rješenja prvostepenog organa kojim je odbijen njen zahtjev za ostvariva-

nje prava na porodičnu penziju iza smrti supruga, uz obrazloženje da ne ispunjava uslove za ostvarivanje tog prava propisane odredbama člana 71 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske 134/11, 82/13 i 103/15, u daljem tekstu: ZPIO). Pobijanom presudom uvažena je tužba tužiteljice i poništeno osporeno rješenje tuženog uz obrazloženje da je tuženi nepravilno primijenio odredbe člana 71 stav 1 tačka v), te stava 2 i stava 4 istog člana ZPIO. Utvrđeno je da je tužiteljica u vrijeme smrti supruga ispunjavala uslove za priznavanje prava na porodičnu penziju prema članu 71 stav 1 tačka (v) ZPIO, radi čega to pravo može ostvariti prema stavu 4 ovog člana jer je na dan prestanka ostvarivanja prava na porodičnu penziju priznatog sinu imala navršenih 50 godina života.

Zahtjevom za vanredno preispitivanje te presude tuženi pobija njenu zakonitost zbog pogrešne primjene odredaba člana 71 ZPIO, posebno ističući da niti jednom odredbom ovog člana nije propisano da se udovicama koje nisu ostvarile pravo na porodičnu penziju, a na neki način su mogle ostvariti to pravo, smatra kao da su to pravo i ostvarile.

U ovom upravnom sporu nesporne su činjenice da je tužiteljica udovica osiguranika koji je umro 2001. godine, a na taj dan je ispunjavao uslove za sticanje prava na invalidsku penziju, da je rješenjem prvostepenog organa tuženog njihovom sinu priznato pravo na porodičnu penziju i da je to pravo koristio do završetka školovanja, da je tužiteljica u vrijeme smrti osiguranika bila u radnom odnosu i po tom osnovu bila obavezno osigurana na penzijsko i invalidsko osiguranje, te da je podnijela zahtjev za ostvarivanje prava na porodičnu penziju kada je imala više od 50 godina.

Odluka

Odlučujući o zahtjevu za vanredno preispitivanje presude, Vrhovni sud Republike Srpske je ovaj zahtjev odbio nalazeći da je pravilno pobijanom presudom tužba uvažena i osporeni akt tuženog poništen. Tužiteljica je u vrijeme smrti supruga ispunjavala uslove za priznavanje prava na porodičnu penziju propisane članom 71 stav 1 tačka (v) ZPIO, jer je iza smrti supruga ostalo dijete koje je ostvarivalo pravo na porodičnu penziju, a ona je obavljala roditeljske dužnosti prema tom djetetu. U slučaju da je ostvarila pravo na porodičnu penziju u skladu sa navedenom odredbom, i isto joj prestalo prije navršenih 50 godina života, ali poslije navršenih 45 godina života, mogla je saglasno stavu 3 ovog člana ponovno ostvariti pravo kada navrší 50 godina života. U konkretnom slučaju činjenica da tužiteljica nije ostvarila pravo na porodičnu penziju prema tački (v) stav 1 člana 71 ZPIO ne isključuje joj pravo na ostvarivanje porodične penzije nakon navršenih 50 godina života, s obzirom na to da je u vrijeme smrti supruga, bez obzira na godine života, obavljanja roditeljske dužnosti prema djetetu, i ispunjavala uslove za porodičnu penziju (mada to pravo tada nije ostvarila). Na osnovu izloženog, ovaj sud je prihvatio kao pravilan stav sadržan u pobijanoj presudi da tužiteljica može ostvariti pravo na porodičnu penziju saglasno odredbama člana 71 stavova 3 i 4 ZPIO.

Imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Skretarijat VSTV-a BiH

Odredbe zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini^[42] propisuju da će se imovinskopravni zahtjev koji je nastao usljed učinjenja krivičnog djela raspraviti na prijedlog ovlaštene osobe u krivičnom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak. U pogledu sadržaja, imovinskopravni zahtjev se može odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla.

Da bi se o imovinskopravnom zahtjevu raspravljalo u okviru krivičnog postupka moraju biti kumulativno ispunjena tri uslova. Prvi uslov je da je isti nastao usljed učinjenja krivičnog djela. Drugi uslov je da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba, a to je osoba koja je ovlaštena da takav zahtjev ostvaruje u parničnom postupku. I treći uslov je da se raspravljanjem o imovinskopravnom zahtjevu znatno ne odugovlači postupak.

Osoba ovlaštena na podnošenje prijedloga imovinskopravnog zahtjeva dužna je da konkretizuje, odnosno precizno označi svoj zahtjev. Upravo je nedovoljna preciziranost imovinskopravnog zahtjeva jedan od razloga zbog čega sudovi u BiH u najvećem broju slučajeva ne rješavaju imovinskopravne zahtjeve u krivičnom postupku, već oštećene upućuju da ovo pravo ostvaruju u parničnom postupku. Nedovoljna konkretizacija zahtjeva djelimično proizilazi iz činjenice da oštećeni nisu na vrijeme ili u dovoljnoj mjeri upoznati sa ovim svojim pravom ili ne razumiju na pravilan način kome i kako zahtjev podnijeti.

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku podnosi se tužiocu ili sudu, i to najkasnije do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije pred sudom. Ukoliko je na glavnom pretresu prisutan oštećeni, ali još nije podnio imovinskopravni zahtjev, sudija, odnosno predsjednik vijeća će ga poučiti da može podnijeti taj zahtjev do zaključenja glavnog pretresa, dok će se oštećeni koji se saslušava kao svjedok pitati da li želi da u krivičnom postupku ostvaruje imovinskopravni zahtjev.

Međutim, iskustva iz prakse ukazuju da su oštećeni koji se saslušavaju kao svjedoci često u takvom psihičkom stanju nakon svjedočenja da ne koriste ovo svoje pravo, zbog čega je veoma bitno da se oštećeni u najranijoj fazi postupka, odnosno već početkom istrage upute u njihova prava u krivičnom postupku, sa detaljnim uputstvima u pismenoj formi. Jedno takvo uputstvo sa obrascem prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva sačinila je Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, koje u praksi koriste određene pravosudne institucije.^[43]

Nadalje, pokazalo se kao neophodno da upozorenja i obavještenja oštećenom u vezi prava na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva i podaci o imovinskopravnom zahtjevu budu obavezan dio za-

[42] Glava XVII Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13), glava XVII Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14), glava XII Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 53/12) i glava XVII Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“, br. 34/13 i 27/14).

[43] Informativni letak i obrazac možete preuzeti na internet stranici Suda Bosne i Hercegovine <http://www.sudbih.gov.ba/stranica/71/pregled>

pisnika o počinjenom krivičnom djelu i zapisnika o saslušanju oštećenog, koji sačinjavaju policija i tužilaštvo. Takođe, odluke policije i tužilaštva o nesprovođenju istrage i nepokretanju krivičnog postupka po krivičnoj prijavi, obavezno se trebaju dostaviti oštećenom uz preciznu pouku o mogućnosti ostvarenja naknade štete u parničnom postupku.

Drugi razlog procentualno niskog rješavanja imovinskopravnih zahtjeva u krivičnom postupku je nedostatak odgovarajućih dokaza. Naime, nije dovoljno da ovlaštena osoba, lično ili preko svog punomoćnika, postavi imovinskopravni zahtjev, već je neophodno da podnese i odgovarajuće dokaze, kao što su pismene isprave, medicinska dokumentacija, stručni nalazi i dr. U sudskoj praksi se postavilo pitanje da li se kao dokaz u krivičnom postupku može koristiti i nalaz vještaka kada je isti obavljen prema zahtjevu oštećenog, odnosno da li je vještačenje samo zbog te činjenice nezakonito. S tim u vezi, Sud BiH je u presudi broj S1 1 K 017213 14 Krž zauzeo stav da je ovakav dokaz zakonit, jer se, pored odredbe člana 96 stav 1 ZKP BiH^[44], mora imati u vidu i odredba člana 269 stav 1 ZKP BiH, koja propisuje da vještaka mogu angažovati stranke, branitelj i sud. Sud smatra da iako se pod terminom stranke izričito ne spominje oštećeni, shodno članu 20 stav 1 tačka f) ZKP BiH, nesumnjivo je da njemu isto pravo pripada kada je učesnik u krivičnom postupku, ali naravno samo u djelu u kome je ovlašten preduzimati procesne radnje, a to je dio koji se odnosi na imovinskopravni zahtjev. Na takav zaključak Suda upućuju odredbe Glave XVII ZKP BiH, a posebno člana 195 stav 3 istog zakona, prema kojoj je osoba ovlaštena na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva dužna da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze, u kom cilju oštećeni i dostavlja nalaz i mišljenje vještaka.

Prema odredbama zakona o krivičnom postupku, tužilac ima pravo i dužnost da utvrđuje i činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu. Takođe, i tužilac je dužan prikupiti dokaze o imovinskopravnom zahtjevu vezanom za krivično djelo, te ispitati osumnjičenog, odnosno optuženog o činjenicama vezanim za ovaj zahtjev. Dosadašnja praksa pokazuje da su tužioci zbog prirode svog posla prvenstveno fokusirani na krivično gonjenje počinioca krivičnog djela, te da manju pažnju posvećuju ovom segmentu. Međutim, za uspješno obeštećenje oštećenih u krivičnom postupku bitno je da doprinos tužilaca bude veći prilikom prikupljanja dokaza, kao i prilikom ispitivanja imovnog stanja optuženog uvidom u relevantne registre i baze podataka, te provođenjem mjera radi obezbjeđenja imovinskopravnog zahtjeva. Takva uloga tužioca posebno je važna kod ugroženih i zaštićenih svjedoka, jer je krivični postupak jedinstvena prilika da se ova kategorija oštećenih obešteti bez otkrivanja identiteta.

Takođe, primjeri iz prakse govore da tužioci, prilikom pregovaranja o uslovima priznavanja krivice sa optuženim, uzimaju u obzir i spremnost optuženog da obešteti oštećenog/žrtvu krivičnog djela. Kada je kao krivično-pravna sankcija predložena uslovna osuda, izostanak obeštećenja može predstavljati razlog za opoziv takve osude. Slično je postupanje i u sklopu postupka za izdavanje kaznenog naloga.

O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje Sud. U presudi kojom optuženog oglašava krivim Sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtjev u cjelini ili djelimično, a za ostatak ga uputiti na parnični postupak. Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, Sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtjev u cjelini ostvaruje u parničnom postupku. Kad Sud donese presudu kojom se optuženi oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija ili kad rješenjem obustavi krivični postupak, uputit će oštećenog da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku. Sud će oštećenog uputiti na parnicu i kad smatra da će raspravljanje o imovinsko-pravnom zahtjevu značajno odugovlačiti rješavanje o krivičnoj stvari, što je gotovo ustaljeno poimanje sudova u Bosni i Hercegovini.

[44] Ova odredba propisuje da se vještačenje određuje pismenom naredbom izdatom od strane tužioca ili Suda.

Kako se navodi u gore navedenoj presudi Suda BiH, postupak za rješavanje imovinskopravnog zahtjeva naziva se i „adhezioni“ ili „pridruženi“ postupak, mada, u stvari, nema posebnog postupka, već Sud u redovnom krivičnom postupku ima određena ovlaštenja kad je ovaj zahtjev postavljen i o njemu rješava istovremeno sa krivičnom stvari. Imovinskopravni zahtjev predstavlja, u suštini parnicu koja je smještena u okvire krivičnog postupka, koja se zbog toga vodi po pravilima krivičnog, a ne parničnog postupka, ali samo odlučivanje o predmetu imovinskopravnog zahtjeva odlučuje krivični sud po pravilima građanskog prava (postojanje i obim prava, vrsta i visina štete, prosta, solidarna i podijeljena odgovornost, odgovornost trećih lica, naknada neimovinske štete itd.), u čemu se sastoji složenost rješavanja ovog zahtjeva, jer sud, pored normi krivičnog, primjenjuje i norme građanskog prava, što je za sudiju dodatno opterećenje.

U presudi se međutim navodi da je rješavanje imovinskopravnog zahtjeva sastavni dio krivičnog postupka i da se činjenice utvrđene u vezi s tim ne smiju isključivati iz konteksta svih drugih okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, značaja djela, njegove težine i njegovih posljedica. Opravdanje za mogućnost da krivični sud istovremeno odlučuje i o krivičnoj i o građanskoj stvari zasniva se na njihovoj povezanosti (građanska stvar proističe iz krivičnog djela), potrebi ostvarenja principa ekonomičnosti i cjelishodnosti, te poboljšanju položaja oštećenog. Zakonito provođenje ovako predviđenog postupka javlja se i kao jedna od barijera u sprečavanju kontradikcije između odluke o krivičnopravnom zahtjevu i odluke o imovinskopravnom zahtjevu proisteklom iz krivičnog djela. Nadalje, isticanjem i zastupanjem svog imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku, oštećeni može da doprinese i pravilnom i potpunom utvrđivanju činjenica koje se odnose na krivično djelo i krivičnu odgovornost optuženog, a samim time i na pravilnost sudske odluke.

Pored navedenog, Sud može predložiti oštećenom i optuženom, odnosno njihovim braniocima, provođenje postupka putem medijatora u skladu sa zakonom, ako ocijeni da je imovinskopravni zahtjev takav da je upućivanje na medijaciju svrsishodno. Važno je da se ova mogućnost zaista koristi u praksi, te da sudovi cijelim tokom postupka upućuju i stimuliraju medijaciju radi postizanja sporazuma između oštećenog i osumnjičenog/optuženog, te da se isti cijeni prilikom odmjeravanja kazne kao primjer dobrog ponašanja poslije izvršenog krivičnog djela.

Navedene informacije su dio konstatacija i zaključaka sa radionice „Najbolje EU prakse u dosuđivanju imovinskopravnog zahtjeva u krivičnim postupcima“, koju je krajem oktobra prošle godine u Sarajevu organizovalo Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine u saradnji sa Instrumentom za tehničku podršku i razmjenu informacija Generalne direkcije Evropske unije za politiku susjedstva i pregovore o proširenju (TAIEX).

Na radionici je predstavljen i položaj oštećenog u zakonodavstvu i praksi sudova i tužilaštava Švedske, Belgije i Italije, sa naglaskom na rad ovih organa u postupku naknade materijalne i nematerijalne štete u krivičnim postupcima. Prezentirani primjeri su ukazali da se postavljeni imovinskopravni zahtjevi u pravilu rješavaju u krivičnom postupku, a oštećeni se samo izuzetno upućuju na parnicu (cca 10%). Ovo iz razloga što sudije ovih zemalja smatraju da raspravljanje o imovinskopravnom zahtjevu ne odugovlači rješavanje o krivičnoj stvari, jer se dokazi potrebni za odlučivanje obično mogu izvesti na jednom ili dva ročišta, dok su prednosti ovakvog postupanja višestruke. S jedne strane, vrši se brzo obeštećenje žrtve krivičnog djela, a s druge strane obezbjeđuje efikasnost sudske postupka, jer se smanjuje potreba za pokretanjem velikog broja parničnih predmeta. Čak i kad su upućeni na parnicu, podnosioci imovinskopravnog zahtjeva su oslobođeni svih troškova postupka. Interesantno je napomenuti da parnica do pravosnažnosti odluke u Švedskoj traje oko 7 mjeseci, a krivični postupak oko 5 mjeseci.

Podnosioci zahtjeva imaju pravo na branioca po službenoj dužnosti, i to u Švedskoj zavisno od vrste

krivičnog djela, a u Belgiji i Italiji prema imovinskom cenzusu. Osim toga, aktivne su i agencije za podršku svjedocima i žrtvama, odnosno oštećenim. Odmah po počinjenom krivičnom djelu oštećeni se upoznaju sa pravom na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva, sa detaljnim uputstvima za njegovo podnošenje, koja se daju i u pismenoj formi na posebnom obrascu. Oštećenom se daje značajno mjesto u postupku, uključujući mogućnost privatnog krivičnog gonjenja ukoliko tužilaštvo odustane od gonjenja, pravo ulaganja žalbe na presudu itd. Nadalje, izvršenje se provodi po službenoj dužnosti, putem posebnih agencija. Ako se šteta ne može naplatiti od osuđenog lica ili to lice iz ma kog razloga nije procesuirano, štetu plaća država. Posebno visoke naknade štete se dosuđuju tamo gdje je utvrđena odgovornost države, odnosno njenih organa.

Prema svjedočenju sudija iz navedenih evropskih zemalja, nije uvijek jednostavno odlučiti koji iznos dosuditi oštećenom, naročito kad se radi o naknadi nematerijalne štete. Da bi na neki način olakšali odlučivanje, te pojednostavili sudačku diskreciju u ocjenjivanju visine naknade koja se dodjeljuje, sva tri navedena sistema su razvila tabele sa indikativnim iznosima naknade za određene vidove štete u odnosu na dob, vrstu povrede i slično.

Iako ovakve tabele nisu u primjeni u Bosni i Hercegovini, konstatovano je da sudijama u odlučivanju o imovinskopravnim zahtjevima mogu pomoći orijentacioni kriteriji koji su usvojili Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, te Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.^[45] Zahvaljujući radu panela za ujednačavanje sudske prakse iste orijentacione kriterije za fizičke bolove, strah, duševne bolove zbog smrti bliskog srodnika i naknade štete zbog neopravdane osude i neosnovanog lišenja slobode (pritvaranja) primjenjivaće, pored navedenih sudova, i Vrhovni sud Republike Srpske i Sud Bosne i Hercegovine.^[46]

Kao primjeri dobre sudske prakse u BiH su navedene presude Suda BiH: S1 1 K 012024 14 Kri, S1 1 K 017213 14 Kri i S1 1 K 012506 15 Kri, te presuda Okružnog suda u Doboju broj 13 0 K 003666 16 K.

Tako je presudom Suda BiH broj S1 1 K 012024 14 Kri, djelimično dosuđen imovinskopravni zahtjev oštećene, a optuženi obvezani da na ime naknade nematerijalne štete solidarno isplate iznos od 26.500,00 KM, i to iznos od 20.000,00 KM na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti, kao i iznos od 6.500,00 KM duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti. Sa viškom imovinskopravnog zahtjeva Sud je oštećenu uputio na parnicu.

Oštećena je zaštićeni svjedok, koja je putem punomoćnika u predmetnom zahtjevu tačno naznačila kumulativni iznos potraživane jedinstvene nematerijalne štete, koja obuhvata pretrpljene duševne i fizičke bolove, pretrpljeni strah i umanjenje opšte životne sposobnosti, te je predložila da se kao dokaz provede nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, sačinjen po osnovu naredbe Tužilaštva BiH na okolnosti zdravstvenog stanja oštećene, njenog invaliditeta, težine i trajanja bolova, te pretrpljenog straha. Vijeće je prihvatilo provođenje ovog dokaza i to neposrednim iznošenjem nalaza i mišljenja od strane vještaka na glavnom pretresu.

Kako su optuženi oglašeni krivim da su silovali oštećenu na način pobliže opisan u izreci presude, čime su počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, stekli su se uslovi da se, uz ispunjavanje drugih uslova odluči i o postavljenom imovinskopravnom zahtjevu oštećene. U obrazloženju presude se navodi da iz nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke proizlazi da je

[45] Orijentacioni kriteriji se mogu preuzeti na internet stranici Vrhovnog suda Federacije BiH <http://vsud-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=60774> i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH <http://apsud-brckodistriktbih.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=60668>

[46] Za više informacija o radu panela za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini v. <http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=63875>

oštećena doživjela akutnu stresnu reakciju na predmetni događaj, te razvila simptome post-traumatskog štetnog događaja koji je trajao duži vremenski period, čime ispunjava dijagnostičke kriterije za životni post-traumatski stresni poremećaj. Nalazom je dalje konstatovano da su kod oštećene i dalje prisutni neki od simptoma PTSP-a kao što su intruzivne misli, hiper – pobuđenje i fenomeni izbjegavanja. Nalazom je utvrđeno da kod oštećene zbog pretrpljene traume postoji trajno umanjenje opće životne sposobnosti zbog gore navedenih simptoma koje iznosi 12% trajno. Taj procent umanjenja opće životne sposobnosti bi bio i daleko veći, ali je po mišljenju vještaka oštećena uspjela postići relativno zadovoljavajuću psihičku ravnotežu korištenjem pozitivnih strategija suočavanja sa stresom, čemu je doprinijela i podržavajuća bračna podrška i podrška porodice.

Bez obzira na vidove nematerijalne štete kako su postavljeni, prilikom donošenja odluke, Sud je uzeo u obzir samo one vidove nematerijalne štete koji su propisani odredbama člana 200 i 202 Zakona o obligacionim odnosima - (u daljnjem tekstu: „ZOO“), a imajući u vidu način izvršenja predmetnog krivičnog djela, kao i posljedice koje su kod oštećene nastupile usljed izvršenja predmetnog krivičnog djela. Sud je našao da oštećena u osnovi ima pravo na naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iz člana 202 ZOO, koja naknada se dosuđuje u jedinstvenom iznosu, a sa ovom naknadom može se kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti.

Kod donošenja odluke o visini naknade za ovaj vid nematerijalne štete, Vijeće je prije svega imalo u vidu utvrđenje tima vještaka neuropsihijatar da je kod oštećene usljed kritičnog događaja došlo do umanjenja opšte životne aktivnosti, da je to umanjenje trajnog karaktera, odnosno da ne može doći do smanjenja ovog procenta, već samo do njegovog povećanja. U toku postupka oštećena nije postavila zahtjev da joj se na dosuđeni iznos nematerijalne štete dosude zakonske zatezne kamate, niti zahtjev za naknadu eventualnih troškova nastalih u vezi sa vođenjem postupka za ostvarivanje imovinsko-pravnog zahtjeva, pa u tom djelu Sud nije ni odlučivao.

Pored toga, presudom broj S1 1 K 017213 14 Kri, kojom je optuženi oglašen krivim za djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, Sud BiH je djelimično usvojio imovinskopravni zahtjev, te obavezao osuđenog da oštećenoj na ime naknade nematerijalne štete isplati ukupan iznos u visini od 30.000,00 KM, i to iznos od 16.000,00 KM na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti, koji u sebi supsumira i naknadu za pretrpljeni strah, te iznos od 14.000,00 KM na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti.

U konkretnom slučaju, pri odlučivanju o osnovanosti imovinskopravnog zahtjeva, sud je prevashodno imao u vidu nalaz i mišljenje vještaka, koji je sačinjen nakon izvršenog uvida u medicinsku dokumentaciju oštećene, te izvršenog pregleda nad oštećenom, pri čemu je Sud imao u vidu i navode koje je vještak iznio neposredno na glavnom pretresu, kojom prilikom je i unakrsno ispitan od strane braniteljice optuženog.

Sud je zaključio da su kod oštećene, usljed učinjenja ovog krivičnog djela, registrovani simptomi trajne promjene ličnosti, nakon hronificiranog PTSP-a, uzročno posljedično sa kombiniranom torturom, te naglašava da je pri odlučivanju o imovinskopravnom zahtjevu oštećene imalo u vidu odredbe ZOO (kao *lex specialis* zakona u ovom kontekstu), kao i Orijentacione kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Građanskog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije BiH.

Prilikom odmjeravanja visine pravične naknade za duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, Sud je imao u vidu trajne posljedice ovog krivičnog djela, koje su, prema nalazu vještaka trajno umanjile opštu životnu sposobnost oštećene za 25%, a što se ogleda u činjenici da su brzina

pamćenja oštećene, kognitivnog sjećanja, koncentracije, učenja, usporenije i oštećenja, kao i njene primarne intelektualne i psihičke sposobnosti.

U ovoj presudi Sud nalazi da se obeštećenjem žrtve krivičnog djela, kao što je to učinjeno u konkretnom slučaju, uspostavlja princip društvene pravde. Sa sociološkog stanovišta princip obeštećenja žrtve bi trebao imati istu važnost kao i princip kažnjavanja kao vid društvene reakcije na kriminogenu djelatnost. Naime, svrha suđenja ne smije ostati samo na represiji prema počiniocu krivičnog djela, nego mora težiti potpunom uspostavljanju stanja koje je narušeno krivičnim djelom.

Na kraju ove radionice je podcrtana važnost početne i kontinuirane edukacije svih učesnika u sistemu vladavine prava u pogledu prava oštećenih, sa akcentom na obuku policije i tužilaca, kao službenih lica koja su u prvom kontaktu sa oštećenim licima, uglavnom sa ciljem podizanja svijesti o trenutno nezavidnom položaju oštećenih, te načinima da se isti unaprijedi.

Više informacija o radionici, kao i rezime predstavljenih praksi i usvojenih zaključaka se može naći na web stranici Centra za sudsku dokumentaciju VSTV-a.^[47] Na stranici se može naći i publikacija nevladine organizacije TRIAL pod nazivom “Ostvarivanje zahtjeva za naknadu štete žrtava ratnih zločina u okviru krivičnih postupaka u Bosni i Hercegovini – stanje, problemi i perspektive” koja je, na određeni način, skrenula pažnju na ovo pitanje i inicirala organizaciju TAIEX radionice, te publikacija pod nazivom “Dosuđivanje naknade nematerijalne štete i kriteriji za odmjeravanje iznosa naknada (prikaz sudske prakse u krivičnim i parničnim postupcima u BiH)”.

[47] <http://csd.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=66961>

Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije za drugu polovinu 2016.

Pripremila: Marija Jovanović, Sveučilište Oxford

Sudska praksa Suda Europske unije^[48] dostupna je putem zvanične internetske stranice koja omogućava pretraživanje predmeta pred sva tri suda od 1997. godine nadalje.^[49] Sažeci novih presuda Europskog suda objavljuju se u Službenom listu EU (serija C) kao i na stranici samog Suda u rubrici 'Priopćenja za tiska' (**Press Releases**).

U nastavku slijedi pregled odabranih odluka koje je Sud donio tijekom druge polovine 2016. godine.^[50] Sve presude su dostupne na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda EU.^[51]

U presudi po predmetu **C-494/15 (Tommy Hilfiger Licensing LLC and Others v Delta Center a.s.)** od 7. srpnja 2016. godine, Europski Sud je ustanovio da se upravitelj fizičkog prostora tržnice može prisiliti da zaustavi povrede koje trgovci čine u odnosu na žigove.

U konkretnom predmetu, Delta Center je zakupnik prostora tržnice (Praška tržnica) koji daje u podzakup trgovcima različita prodajna mjesta koja se nalaze u tom prostoru. Proizvođači i distributeri proizvoda zaštićenih žigom utvrdili su da su se krivotvorine njihovih proizvoda prodavale na praškoj tržnici. Pozivajući se na raniju presudu u predmetu L'Oréal,^[52] nositelji žigova smatrali su da se upravitelja fizičkog prostora tržnice može sudskim putem prisiliti da zaustavi povrede koje trgovci čine u odnosu na žigove i poduzme mjere za sprječavanje novih povreda na osnovu Direktive o intelektualnom vlasništvu^[53], koja omogućava nositeljima žigova da zatraže sudsku zaštitu protiv posrednika čije usluge koristi treća stranka za povredu njihovih žigova.

Sud je utvrdio da subjekt koji trećima pruža uslugu zakupa ili podzakupa mjesta na prostoru tržnice i tako nudi tim trećima da tamo prodaju robu kojom je počinjena povreda, treba kvalificirati kao „posrednika“ u smislu Direktive te se upravitelja fizičkog prostora tržnice može prisiliti da zaustavi

[48] Sud EU (*Court of Justice of the European Union*) obuhvaća: Sud (Court of Justice) – često se naziva i Europski sud (*European Court of Justice - ECJ*); Opći sud (*General Court*) – raniji naziv: Sud prvog stepena (*Court of First Instance - CFI*), osnovan 1988. godine; Sud za službenike EU-a (*Civil Service Tribunal - CCT*), osnovan 2004. godine. Pojam „sudska praksa“ odnosi se na sve odluke. Predmeti pred Europskim sudom nose oznaku “C” (recimo C-362/14), predmeti pred Općim sudom oznaku “T”, a predmeti pred Sudom za službenike EU-a oznaku “F”. Predmeti koji datiraju od prije 1989. imaju samo broj, ne i slovo kojim se od te godine označava sud na kojem se predmet vodi.

[49] Tekstovi starijih presuda dostupni su jedino putem popisa prema broju predmeta (Numerical Access) http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

[50] Većina odabranih presuda je usvojena po proceduri prethodnog postupka koji omogućuje sudovima država članica da, u okviru postupka koji se pred njima vodi, upute Sudu pitanja o tumačenju prava Unije ili o valjanosti nekog akta Unije. Sud ne rješava spor pred nacionalnim sudom. Na nacionalnom je sudu da predmet riješi u skladu s odlukom Suda. Ta odluka jednako obvezuje i druge nacionalne sudove pred kojima bi se moglo postaviti slično pitanje.

[51] Za ovaj pregled su korišteni službeni prevodi i saopštenja za javnost sa službene stranice Suda EU http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_16799/.

[52] Presuda Suda C-324/09 (*L'Oréal i dr.*) od 12. srpnja 2011. godine.

[53] Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL L 157, str. 45 i ispravak SL L 195, str. 16), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17, svezak 2, str. 74.).

povrede koje trgovci čine u odnosu na žigove i poduzme mjere za sprječavanje novih povreda. Od njega se ne može zahtijevati da obavlja sveobuhvatni i trajni nadzor svojih klijenata, ali se može prisiliti da poduzme mjere koje doprinose sprječavanju daljnjih istovrsnih povreda od strane istog trgovca. Sudski nalozi izdani u tom smislu moraju osigurati ravnotežu između zaštite intelektualnog vlasništva i nepostojanja zapreka legitimnoj trgovini.

U predmetu **C-294/16 PPU (JZ v Prokuratura Rejonowa Łódź–Śródmieście)** Europski Sud je presudom od 28. srpnja 2016. godine utvrdio da je država članica koja je izdala europski uhidbeni nalog dužna ispitati, u svrhe računanja vremena zadržavanja u državi članici izvršenja, imaju li mjere poduzete u odnosu na dotičnu osobu u potonjoj državi učinak oduzimanja slobode.

Presudom Okružnog suda u Łódźu, Poljska, JZ-u je izrečena kazna oduzimanja slobode u trajanju od tri godine i dva mjeseca. Budući da je izmaknuo poljskom pravosuđu, protiv njega je izdan europski uhidbeni nalog na osnovu koga su ga hitila nadležna tijela Ujedinjene Kraljevine. JZ, koji je pušten na slobodu uz plaćanje jamčevine u iznosu od 2.000 funti (GBP), te je bio podvrgnut obvezi zadržavanja na adresi koju je naveo između 22 sata i 7 sati ujutro, a ta je obveza bila popraćena elektroničkim nadzorom. Osim toga JZ je imao obvezu javljati se policijskoj postaji, nije smio zahtijevati izdavanje dokumenata koji bi mu omogućili putovanje u inozemstvo i bio je dužan neprestano imati uz sebe uključen i napunjen mobilni telefon. Te su se mjere primjenjivale do trenutka kada je dotični predan poljskim nadležnim tijelima. Pozivajući se na Okvirnu odluku o Europskom uhidbenom nalogu,^[54] koja među ostalim predviđa da država članica koja izdaje europski uhidbeni nalog oduzima ukupno vrijeme zadržavanja na temelju izvršenja europskog uhidbenog naloga od ukupnog vremena oduzimanja slobode koje mora biti izvršeno u toj državi na temelju zatvorske kazne ili mjere oduzimanja slobode, JZ je od poljskog Suda zahtijevao da se vrijeme koje je proveo u kućnom pritvoru u Ujedinjenoj Kraljevini i bio podvrgnut elektroničkom nadzoru uračuna u kaznu oduzimanja slobode koja mu je izrečena u Poljskoj.

U svojoj presudi Europski Sud je najprije istaknuo je da se obvezom oduzimanja vremena zadržavanja na temelju izvršenja europskog uhidbenog naloga nastoji ostvariti opći cilj poštovanja temeljnih prava, uz očuvanje prava na slobodu dotične osobe i korisnog učinka načela proporcionalnosti u izvršavanju kazni. Ovim se jamči da dotična osoba u konačnici neće biti zadržavana u ukupnom trajanju koje premašuje trajanje kazne oduzimanja slobode koja joj je bila izrečena u državi članici koja izdaje nalog.

Nadalje, naveo da je pojam „zadržavanje“ iz Okvirne odluke autonoman pojam prava Unije koji treba ujednačeno tumačiti na cijelom njezinu području. Pojam „zadržavanje“, u smislu okvirne odluke ne predstavlja ograničavajuću mjeru, nego mjeru oduzimanja slobode i odnosi se, osim zatvaranja, na svaku drugu mjeru ili skupinu mjera naloženih dotičnoj osobi, koje zbog svoje vrste, trajanja, učinaka i načina izvršenja lišavaju dotičnu osobu njezine slobode na način koji se može usporediti sa zatvaranjem. Posljedično, sudsko tijelo države članice koja izdaje europski uhidbeni nalog mora ispitati treba li mjere poduzete u odnosu na dotičnu osobu u državi članici izvršenja smatrati oduzimanjem slobode i predstavljaju li one stoga „zadržavanje“. U predmetnom slučaju, iako mjere poduzete u Ujedinjenoj Kraljevini protiv JZ-a doista ograničavaju njegovu slobodu kretanja, one načelno ipak nisu toliko ograničavajuće da bi imale učinak oduzimanja slobode i stoga bi se kvalificirale kao „zadržavanje“ u smislu te okvirne odluke.

[54] Okvirna odluka Vijeća od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (2002/584/PUP) (SL 2002., L 190, str. 1), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, svezak 3, str. 83).

Budući da je okvirna odluka ograničena na nalažanje minimalne razine zaštite temeljnih prava osobe na koju se odnosi europski uhiđbeni nalog, sudsko tijelo države članice izdavateljice naloga može na osnovu nacionalnog prava oduzeti od ukupnog trajanja oduzimanja slobode ukupno razdoblje ili dio razdoblja u kojem je ta osoba u državi članici izvršenja bila predmetom mjera koje ne podrazumijevaju oduzimanje slobode nego njezino ograničavanje.

U predmetu **C-582/14 (*Patrick Breyer v Bundesrepublik Deutschland*)** od 19. listopada 2016. godine Europski Sud je zauzeo stanovište da operator internetske stranice može imati legitiman interes za pohranjivanje određenih osobnih podataka posjetitelja radi obrane od kibernetičkih napada.

Patrick Breyer je zatražio od njemačkih sudova da onemogući internetske stranice njemačkih saveznih institucija koje on posjećuje da registriraju i pohranjuju njegove adrese internetskog protokola (IP adrese).^[55] Te institucije registriraju i pohranjuju, uz datum i vrijeme posjeta, i IP adrese posjetitelja radi sprečavanja kibernetičkih napada i omogućavanja kaznenih postupaka.

Njemački Savezni vrhovni sud obratio se Europskom Sudu sa pitanjem je li i „dinamične“ IP adrese predstavljaju osobni podatak i uživaju li zaštitu predviđenu za takve podatke. Dinamična IP adresa je IP adresa koja se mijenja prilikom svakog novog povezivanja na internet. Za razliku od statičnih IP adresa, jedino pružatelj internetskog pristupa P. Breyera raspolaže dodatnim informacijama potrebnima za njegovu identifikaciju.

Nadalje, Bundesgerichtshof želi znati mora li operator internetske stranice, barem načelno, imati mogućnost prikupljanja i kasnijeg korištenja osobnim podacima posjetitelja kako bi osigurao normalno funkcioniranje svoje stranice. U tom smislu navodi da većina njemačke doktrine tumači njemačke propise u tom području na način da te podatke treba pobrisati nakon sesije posjeta, osim ako su potrebni za obračun usluga.

Europski Sud je utvrdio najprije, da dinamična IP adresa koju registrira operator internetske stranice (u ovom slučaju njemačke savezne institucije) prilikom posjeta njegovoj internetskoj stranici dostupnoj javnosti predstavlja osobni podatak^[56], ako taj operator raspolaže pravnim sredstvima koji mu omogućuju identifikaciju posjetitelja pomoću dodatnih informacija kojima raspolaže pružatelj internetskog pristupa tog posjetitelja. Sud navodi da u Njemačkoj postoje pravni putovi koji operatoru internetske stranice omogućuju da se obrati, osobito u slučaju kibernetičkih napada, nadležnom tijelu kako bi ono poduzelo potrebne korake za dobivanje tih informacija od pružatelja internetskog pristupa i za pokretanje kaznenih postupaka.

Kao drugo, Sud odgovara da se pravu Unije protivi propis države članice u skladu s kojim, u nedostatku posjetiteljeve suglasnosti, operator internetske stranice može prikupljati i koristiti se posjetiteljevim osobnim podacima *samo* u mjeri u kojoj su to prikupljanje i korištenje potrebni za omogućavanje i obračunavanje konkretnog korištenja uslugama od strane tog posjetitelja a da cilj osiguranja općeg funkcioniranja tih usluga ne može opravdati korištenje tim podacima nakon sesije njegova posjeta. Naime, Sud podsjeća na to da je prema pravu Unije obrada osobnih podataka zako-

[55] IP adrese su nizovi brojeva koji se dodjeljuju računalima povezanim na internet kako bi se omogućila komunikacija među njima putem te mreže. Kad se posjeti internetska stranica, IP adresa računala koje šalje zahtjev šalje se poslužitelju na kojem se nalazi stranica koja se posjećuje. Ta je komunikacija potrebna kako bi se zatraženi podaci mogli prenijeti na pravilno odredište.

[56] U smislu Direktive 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88).

nita, među ostalim, ako je potrebna u svrhe legitimnog interesa koji ima nadzornik ili treća stranka ili stranke kojima se podaci otkrivaju, osim kada su ti podaci podređeni interesu ili temeljnim pravima i slobodama osobe o kojoj je riječ. Njemački propisi, kako ih većinom tumači doktrina, smanjuju doseg tog načela, isključujući mogućnost da cilj osiguranja općeg funkcioniranja internetskog medija bude predmet odvagivanja s interesom ili temeljnim pravima i slobodama tog posjetitelja. U tom kontekstu Sud naglašava da njemačke savezne službe koje pružaju usluge internetskih medija mogu imati legitiman interes za jamčenje, nakon svakog konkretnog korištenja njihovim internet-skim stranicama dostupnima javnosti, nastavka funkcioniranja svojih stranica.

U predmetu **C-554/14** (*Atanas Ognjanov v Sofijska gradska prokuratura*) Europski Sud je presudom od 8. studenoga 2016. godine utvrdio da se kazna zatvora osobe lišene slobode ne može se smanjiti, prilikom njezina transfera iz jedne države članice u drugu, s obzirom na razdoblje rada koji je ona obavljala u zatvoru u prvoj državi članici ako potonja država, u skladu sa svojim nacionalnim pravom, nije na taj način smanjila kaznu.

Atanas Ognjanov, bugarski državljanin, osuđen je u Danskoj na kaznu zatvora od 15 godina za ubojstvo i tešku krađu gdje je odslužio dio kazne prije nego što je transferiran u zatvor u Bugarskoj. U jednom periodu služenja kazne u Danskoj Ognjanov je radio. Bugarsko pravo propisuje da se rad osuđene osobe uzima u obzir za potrebe smanjenja trajanja kazne na način da dva radna dana vrijede kao tri dana oduzimanja slobode. Bugarski Vrhovni kasacijski sud smatra da se to pravilo bugarskog prava primjenjuje i u situaciji u kojoj je osuđena osoba obavljala rad tijekom oduzimanja slobode u državi članici koja nije Bugarska prije nego što je transferirana u Bugarsku kako bi tamo odslužila preostali dio kazne. Međutim, za potrebe transfera A. Ognjanova u Bugarsku, danska su tijela izričito navela da danski zakon ne dopušta smanjenje kazne zatvora zbog rada koji se obavljao tijekom njezina izvršenja. Stoga, Sofijski gradski sud iz Bugarske zahtjeva od Europskog Suda da se izjasni je li u skladu s pravom Unije nacionalno pravilo kojim se država članica izvršiteljica naloga, u ovom slučaju Bugarska, ovlašćuje da osuđenoj osobi smanji kaznu zbog rada koji je ta osoba obavljala tijekom oduzimanja slobode u državi članici izdavateljici naloga, u ovom slučaju Danskoj, iako nadležna tijela potonje države nisu u skladu s njezinim pravom smanjila kaznu na taj način.

Okvirna odluka koja uređuje pitanje transfera između dviju država osobe osuđene na kaznu kojom joj se oduzima sloboda^[57] polazi od općeg pravila da se izvršenje kazne uređuje pravom države članice izvršiteljice naloga. Stoga su tijela te države nadležna za odlučivanje o postupcima izvršenja kazne i za određivanje svih s njima povezanih mjera, uključujući osnove za eventualni prijevremeni ili uvjetni otpust. Osim toga, nadležno tijelo države članice izvršiteljice naloga mora oduzeti ukupno razdoblje kazne zatvora koje je već odsluženo u drugoj državi članici (država članica izdavateljica naloga). Međutim, Europski Sud smatra da država članica izvršiteljica naloga ne može retroaktivno svojim pravilima, osobito onima o smanjenju kazni, zamijeniti pravila države članice izdavateljice naloga u pogledu dijela kazne koji je predmetna osoba već odslužila na državnom području države članice izdavateljice naloga. U ovom slučaju danska su tijela izričito navela da danski zakon ne dopušta smanjenje kazne zatvora zbog rada obavljenog tijekom oduzimanja slobode. Zbog toga bugarska tijela ne mogu smanjiti kaznu u odnosu na dio kazne koji je već odslužen u Danskoj.

[57] Okvirna odluka Vijeća 2008/909/PUP od 27. studenoga 2008. o primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda u kaznenim predmetima kojima se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Europskoj uniji (SL 2008., L 327, str. 27), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, svezak 11, str. 111), kako je izmijenjena Okvirnom odlukom Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. (SL 2009., L 81, str. 24), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16, str. 169).

Presudama u predmetima **C-673/13 P** (*Komisija/Stichting Greenpeace Nederland i PAN Europe*) i **C-442/14** (*Bayer CropScience i Stichting De Bijenstichting/College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden*) od 23. studenoga 2016. godine, Europski Sud je usvojio stanovište da kada osoba traži pristup dokumentima u području okoliša, pojam „podaci o emisijama u okoliš“ obuhvaća osobito informacije o prirodi i posljedicama ispuštanja pesticida u zrak, vodu, tlo ili na biljke. Zaštita poslovne i industrijske tajne ne može se suprotstaviti otkrivanju takvih podataka. Iako se razlikuju u činjenicama, oba predmeta se odnose na pravo na pristup dokumentima u području okoliša.

Svojim dvjema presudama Europski Sud pojašnjava što treba razumjeti pod „emisije u okoliš“ i „podaci o emisijama u okoliš“ [informacije koje se odnose na emisije u okoliš]^[58] u smislu uredbe primjenjive u predmetu C-673/13 P^[58] i direktive primjenjive u predmetu C-442/14.^[59] U tim dvjema presudama Sud najprije ističe da pojam „emisije u okoliš“ uključuje osobito istjecanja u okoliš proizvoda ili tvari poput sredstava za zaštitu bilja ili biocidnih pripravaka ili aktivnih tvari koje ti proizvodi sadržavaju ako je to istjecanje stvarno ili predvidljivo u uobičajenim ili realnim uvjetima upotrebe. Slijedom toga, taj pojam se pogotovo ne može razlikovati od pojmova „istjecanja/oslobađanja“ i „ispuštanja“ niti se ograničiti na emisije koje potječu iz industrijskih postrojenja, poput tvornica i elektrana, već također obuhvaća emisije koje potječu od prskanja proizvoda, poput sredstva za zaštitu bilja ili biocidnog pripravka, u zrak ili njegove primjene na biljke u vodi ili na tlu. Naime, takva ograničenja ne bi poštovala cilj najšireg mogućeg otkrivanja informacija o okolišu kojemu teže uredba i direktiva.

Sud također potvrđuje da se uredba i direktiva odnose ne samo na informacije koje se tiču stvarnih emisija, to jest emisija koje se stvarno otpuštaju u okoliš prilikom primjene sredstva za zaštitu bilja ili biocidnog pripravka na biljke ili tlo, već i na podatke o predvidljivim emisijama tog proizvoda u okoliš. Sud s druge strane pojašnjava da su iz pojma podataka o emisijama u okoliš isključeni podaci koji se odnose na isključivo hipotetske emisije, poput primjerice podataka izdvojenih iz testiranja čiji je predmet ispitati učinke korištenja doze predmetnog proizvoda ili tvari koja je očito viša od najviše doze za koju je dodijeljeno odobrenje za stavljanje na tržište i koja će se koristiti u praksi.

Sud nadalje precizira da pojam „informacije koje se odnose na okoliš/podaci o emisijama u okoliš“ treba tumačiti na način da obuhvaća ne samo informacije o emisijama kao takvima (odnosno naznake o prirodi, sastavu, količini, datumu i mjestu tih emisija), već i informacije koje javnosti omogućuju da nadzire je li procjena stvarnih ili predvidljivih emisija – na temelju koje je nadležno tijelo odobrilo predmetni proizvod ili tvar – točna, kao i podatke o više ili manje dugoročnim utjecajima tih emisija na okoliš. Taj pojam osobito obuhvaća podatke o ostacima prisutnima u okolišu nakon primjene predmetnog proizvoda i studije o stupnju raznošenja tvari prilikom te primjene, neovisno o tome proizlaze li ti podaci iz terenskih ili poluterenskih studija, laboratorijskih ispitivanja ili translokacijskih studija.

[58] Uredba (EZ) br. 1367/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. rujna 2006. o primjeni odredaba Arhuške konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša na institucije i tijela Zajednice (SL 2006., L 264, str. 13), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 20, str. 29).

[59] Direktiva 2003/4/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2003. o javnom pristupu informacijama o okolišu i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/313/EEZ (SL 2003., L 41, str. 26), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 1, str. 128).

Presudom u spojenim predmetima **C-203/15 (Tele2 Sverige AB/Post-och telestyrelsen) i C-698/15 (Secretary of State for the Home Department/Tom Watson i dr)** od 21. prosinca 2016. godine Europski Sud je ustanovio da države članice ne mogu pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga nametnuti opću obvezu zadržavanja podataka.

U presudi Digital Rights Ireland iz 2014. godine,^[60] Sud je Direktivu o zadržavanju podataka^[61] proglasio nevaljanom zbog toga što njome propisana opća obveza zadržavanja podataka o prometu i lokaciji, koja dovodi do miješanja u temeljna prava na poštovanje privatnog života i zaštitu osobnih podataka, nije bila ograničena na ono što je strogo nužno. Slijedom te presude, Sud je odlučivao o dvama predmetima o općoj obvezi zadržavanja podataka o komunikacijama koja je u Švedskoj i Ujedinjenoj Kraljevini nametnuta pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga, pri čemu je zadržavanje tih podataka bilo propisano direktivom koja je proglašena nevaljanom. Europski Sud je pozvan razjasniti jesu li nacionalna pravila koja pružateljima nameću opću obvezu zadržavanja podataka i koja propisuju pristup nadležnih nacionalnih tijela zadržanim podacima a da, među ostalim, ne ograniče svrhu tog pristupa na borbu protiv teških kaznenih djela i ne podvrgnu pristup prethodnom nadzoru suda ili nezavisnog upravnog tijela, u skladu s pravom Unije (s Direktivom „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”,^[62] tumačenom u vezi s Poveljom Europske unije o temeljnim pravima^[63]).

Europski Sud je zauzeo stanovište da se pravu Unije protivi opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji, ali da države članice mogu preventivno propisati ciljano zadržavanje tih podataka i to samo u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela i pod uvjetom da takvo zadržavanje – kad je riječ o kategorijama podataka koje treba zadržati, predviđenim sredstvima komunikacije, osobama na koje se odnosi i trajanju primijenjenog zadržavanja – bude ograničeno na ono što je strogo nužno. Prema mišljenju Suda, svaki nacionalni propis u tu svrhu mora biti jasan i precizan te mora predvidjeti dostatna jamstva radi zaštite podataka od rizika zlouporabe. U njemu moraju biti naznačene okolnosti i uvjeti pod kojima mjera zadržavanja podataka može biti preventivno donesena, kako bi se zajamčilo da doseg te mjere u praksi bude stvarno ograničen na ono što je strogo nužno. Posebice, takav propis mora se temeljiti na objektivnim elementima koji omogućuju obuhvaćanje osoba čiji podaci mogu otkriti vezu s teškim kaznenim djelima, doprinijeti borbi protiv teških kaznenih djela ili spriječiti ozbiljnu opasnost za javnu sigurnost.

Kad je riječ o pristupu nadležnih nacionalnih tijela zadržanim podacima, Sud potvrđuje da se predmetni nacionalni propis ne može ograničiti na zahtjev da se pristupom ispunjava jedan od ciljeva iz Direktive, čak i ako je taj cilj borba protiv teških kaznenih djela, već također mora predvidjeti materijalne i postupovne uvjete kojima se uređuje pristup nadležnih nacionalnih tijela zadržanim podacima. Taj propis mora se temeljiti na objektivnim kriterijima kako bi definirao okolnosti i uvjete u kojima nadležnim nacionalnim tijelima treba biti odobren pristup podacima. Kad je riječ o cilju

[60] Presuda Suda od 8. travnja 2014., Digital Rights Ireland i Seitlinger i drugi (spojeni predmeti C-293/12 i C-594/12).

[61] Direktiva 2006/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2006. o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža i o izmjeni Direktive 2002/58/EZ (SL L 105, str. 54), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 50., str. 30).

[62] Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL L 201, str. 37) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 52, str. 111), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL L 337, str. 11), (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13, svezak 52, str. 224..

[63] Članci 7 i 8 i članak 52 stavak 1 Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

borbe protiv kaznenih djela, pristup u načelu može biti odobren samo podacima osoba za koje postoji sumnja da namjeravaju počinuti, čine ili su počinile teško kazneno djelo ili da su na kakav drugi način sudjelovale u tom djelu. Ipak, u posebnim okolnostima, poput onih u kojima terorističke aktivnosti prijete vitalnim interesima nacionalne sigurnosti, obrane ili javne sigurnosti, pristup podacima drugih osoba može se odobriti i kad postoje objektivni elementi koji omogućavaju zaključak da ti podaci u konkretnom slučaju mogu biti stvaran doprinos borbi protiv takvih aktivnosti. Štoviše, Sud smatra da je bitno da pristup zadržanim podacima, osim u hitnom slučaju, bude podvrgnut prethodnom nadzoru suda ili nezavisnog tijela. Nadalje, nadležna nacionalna tijela kojima je odobren pristup zadržanim podacima o tome moraju obavijestiti osobe na koje se zadržavanje odnosi.

Kad je riječ o količini zadržanih podataka, njihovu osjetljivom karakteru i riziku od nezakonitog pristupa tim podacima, nacionalni propis mora odrediti da podaci budu zadržani na području Unije i da budu nepovratno uništeni nakon isteka razdoblja njihova zadržavanja.

Kratki pregled Srednjoročne strategije (2017.-2020.) za početnu obuku i stručno usavršavanje sudija i tužilaca Centara za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH i RS i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH

Pripremilo: Adela Čomić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine i Vanja Pavlović Centar za edukaciju sudija i tužilac Republike Srpske

Centri za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i Pravosudna komisija Brčko distrikta BiH usvojili su krajem 2016., a Visoko sudsko i tužilačko vijeće primilo na znanje početkom 2017. novi strateški dokument daljeg razvoja početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca.

Jedinstveni u namjeri da na najbolji način izvršavaju zakonima propisane dužnosti te da odgovore na zahtjeve pravosudne zajednice da ima visoko kvalitetno, potrebama više kategorija i podkategorija prilagođeno stručno usavršavanje, Centri i Pravosudna komisija, u petnaest godina svog rada, treći su put zajedno analizirali stanje u oblasti edukacije pravosudne zajednice BiH i usaglasili neophodne korake za dalji razvoj.

Kreiranju i usvajanju Srednjoročne strategije za period 2017.-2020., prethodila je detaljna analiza ostvarenja ranijih strateških dokumenata, trenutnih potreba pravosudne zajednice, ali i preporuka relevantnih međunarodnih i domaćih izvještaja i strateških dokumenata, poput preporuka Grupe eksperata Vijeća Evrope protiv korupcije (u daljem tekstu: GRECO), Izvještaja Evropske komisije za BiH, Strategije za reformu sektora pravde BiH i brojnih drugih, sličnih dokumenata koji tretiraju specifične oblasti u kojima djeluje pravosuđe, ili se odnose na pravosuđe kroz zahtjeve za efikasnijom primjenom općih principa, poput vladavine prava.

Strukturalno, Strategija je sveobuhvatna i strateškim pravcima ne odnosi se isključivo na edukaciju nego na unaprjeđenje cjelokupnog sistema, počevši od obezbjeđenja adekvatne literature za pravne profesionalce, preko zahtjeva za poboljšanjem procesa izbora, ali i vještina postojećih edukatora u prenošenju znanja, unaprjeđenja metodologije edukacije, unaprjeđenja procesa procjene potreba za obukama (naročito imajući u vidu različite kategorije polaznika edukacije), pa do potrebe za proširenjem metodologije u evaluacijama obuka i nužne saradnje sa svim relevantnim domaćim i međunarodnim faktorima.

U nastavku slijedi kratki pregled strateških pravaca i budućih poboljšanja u sistemu edukacije pravosuđa u Bosni i Hercegovini.

STRATEŠKI PRAVAC 1: REVIZIJA OBUKE

U okviru Strateškog pravca 1, evidentirano je faktičko i formalno postojanje više vrsta obuka za različite kategorije polaznika: u okviru početne obuke neophodno je detaljno analizirati tri vrste obuka: obuku za stručne saradnike i savjetnike u pravosuđu, obuku za pripravnike i obuku za novoimenovane sudije i tužioce. Do poboljšanja u ovim segmentima, koja su predviđena drugim strateš-

kim pravcima, može doći tek nakon što se detaljno i formalno analizira aktuelno stanje.

U okviru stručnog usavršavanja sudija i tužilaca, odnosno, kontinuirane obuke, također je neophodno detaljno analizirati trenutno stanje u kreiranju i implementaciji obuka. Da bi mogle poduzeti adekvatne mjere, ove je aktivnosti neophodno realizovati do kraja ove godine.

STRATEŠKI PRAVAC 2: POČETNA OBUKA

Zasnovano na već postojećim potrebama koje su evidentne, neophodno je formalno kreirati sistem početne obuke za pripravnike u pravosuđu.

Program početne obuke za stručne saradnike i savjetnike u pravosuđu, koji se realizuje od 2009. godine, zastario je i metodološki i modulima koji služe kao osnovno nastavno sredstvo. Ovisno od rezultata analize iz Strateškog cilja 1, neophodno je revidirati sadržaj i metodologiju obuka i prilagoditi korisnicima na način da dobivaju sva potrebna znanja uz minimalan utrošak vremena i drugih resursa. Ove aktivnosti trebaju biti okončane do maja 2018.godine.

Početna obuka novoimenovanih sudija i tužilaca, odvija se prema Programu koji je usvojilo VSTV BiH, međutim, evidentno je u praksi da ovaj program (čiji je samo jedan segment edukacija putem Centara) nije u potpunosti implementiran te je neophodno analizirati dosadašnja iskustva polaznika i potrebe novih te prilagoditi programski sadržaj edukacije kroz Centre njihovim potrebama. Rezultati analize u ovom segmentu planirani su do kraja godine.

STRATEŠKI PRAVAC 3: STRUČNO USAVRŠAVANJE – KONTINUIRANA OBUKA

Minimalni broj dana stručnog usavršavanja za nosioce pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini je propisan. Ovakav pristup edukaciji nužno sobom nosi o određenu dozu formalizma i istog takvog poimanja edukacije. Obzirom da je edukacija obaveza, ali i pravo svih nosilaca pravosudnih funkcija, neophodno je afirmisati značaj stručnog usavršavanja u pravosudnoj zajednici.

Ovaj se cilj može ostvariti samo putem aktivnijeg učešća pravosudne zajednice u smislu veće zastupljenosti praktičnih rješenja na edukacijama, ali i putem restriktivnijeg odabira učesnika edukacija. Tek ovakvim pristupom, kontinuirano, smanjiće se u pravosudnoj zajednici poimanje obuke kao puke formalnosti.

Aktivnije učešće pravosudne zajednice ne očituje se samo u edukacijama, nego i u procesu njihove pripreme. Neophodno je konstantno oslušivati potrebe pravosudne zajednice i zahtijevati od korisnika edukacija da ih iskazuju u procesu kreiranja programa.

Kreiranje godišnjih programa edukacije podrazumijeva i dugoročno planiranje u smislu kreiranja višegodišnjih specijalističkih obuka u oblastima gdje je to nužno.

Samo kontinuirano zalaganje za ove principe rada dovešće do poimanja edukacije kao neophodnosti, aktivnosti zasnovanoj na interakciji i prilici za individualnim unaprjeđenjem kod nosilaca pravosudnih funkcija.

STRATEŠKI PRAVAC 4: UČENJE NA DALJINU

U okviru Strateškog pravca 4, definisani su koraci koje je nužno provesti kako bi se postigle uštede u vremenu kod polaznika obuke, a finansijske uštede kod pravosudnih institucija.

Koncept e-učenja već nekoliko godina postoji, ali je naišao na slab odziv. U tom smislu, zaključeno je da je neophodno raditi na popularizaciji e-učenja u programima početne obuke, koji su i vremenski najdugotrajniji i sadržajno najobimniji. Kurseve e-učenja koji su pogodni (poput onog o Evropskoj konvenciji i ljudskim pravima) neophodno je inkorporirati u početnu obuku. Jedan broj kurseva učenja na daljinu već je razvijen od strane VSTV BiH i Vijeća Evrope u okviru programa obrazovanja pravnih profesionalaca (HELP), ali je potrebno razviti nove, ciljnim skupinama prilagođene kurseve i obučiti edukatore da iste moderiraju.

Učenje na daljinu kao relativno novi koncept edukacije, nije do sada bilo predmet pravila o vrednovanju u smislu ispunjavanja minimalnog obaveznog educiranja nosilaca pravosudnih funkcija i drugih kategorija polaznika te je neophodno dopuniti postojeće pravilnike o edukaciji ovim segmentom. Strateški ciljevi u vezi sa e učenjem, trebaju biti realizovani u 2018.godini.

STRATEŠKI PRAVAC 5: EVALUACIJA

Strateški pravac 5 se odnosi na evaluaciju. Suštinski, radi se o procjeni uspješnosti određene aktivnosti Centara od strane učesnika. To podrazumijeva ocjenu stepena ostvarenja cilja određene edukacije, ocjenu edukatora, materijala korištenih u edukaciji, same organizacije edukacije, rasporeda sati i sl. S obzirom da su Centri uvidjeli potrebu za unapređenjem metodologije evaluacije seminara od strane polaznika, edukatora i samih Centara kao i potrebu za unificiranjem sistema ocjenjivanja seminara u oba Centra, to je upravo unapređenje i implementiranje sistema evaluacije obuka glavni strateški cilj u okviru ovog strateškog pravca.

Očekuje se da će do septembra 2018. godine Centri uspjeti obezbijediti tehnička sredstva i ljudske resurse kako bi izradili i usvojili novi sistem evaluacije obuka i na taj način unaprijedili praćenje efekata tih obuka, a što će zahtijevati dodatna finansijska sredstva.

STRATEŠKI PRAVAC 6: EDUKATORI

Kako za uspjeh svake obuke ključnu ulogu imaju edukatori, upravo to je sadržaj strateškog pravca 6 Strategije. S tim u vezi Centri će zaključno sa septembrom 2018. godine analizirati nedostatke postojećih Pravilnika o izboru i angažmanu edukatora, sačiniti prijedlog novih pravilnika kojim će se otkloniti nedostaci prethodnih, usvojiti nove pravilnike na osnovu kojih će biti omogućen transparentan i objektivan izbor edukatora, te kreirati nove liste edukatora Centra. To će se izvršiti na način da će se produžiti mandat postojećim edukatorima koji zadovoljavaju kriterije propisane pravilnicima, te raspisati konkurs i kreirati nove liste edukatora Centara. U okviru ovog strateškog pravca, planirano je i unapređenje procesa evaluacije rada edukatora, te unapređenje edukacije edukatora.

Upravo cilj koji se tiče edukacije edukatora je jedan od najznačajnijih u cjelokupnoj Strategiji jer, kao što je već rečeno, upravo uloga edukatora je najznačajnija za uspjeh jedne obuke. Stoga će se uspostaviti jedinstven i sistematičan sistem edukacije edukatora koji će biti fokusiran na oblast metodologije prenošenja znanja odraslima jer najbolji praktičari i stručnjaci u svojim oblastima nisu uvijek najbolji prenosioci svog znanja i iskustva na ostale, te je to nešto na čemu treba raditi, a u svrhu postizanja što boljih efekata obuke.

STRATEŠKI PRAVAC 7: EDUKATIVNI MATERIJALI

Strateški pravac 7 se odnosi na edukativne materijale, pa je tako njegovim ciljevima predviđeno normativno uređenje jedinstvenih standarda za izradu materijala koji će biti korišteni na seminarima, uspostavljanje sistema njihovog ažuriranja, unifikacija dizajna edukativnih materijala, revidiranje i

publikacija modula i priručnika, izrada novih modula, priručnika i stručnih publikacija. Predviđeno je i ojačanje izdavačke djelatnosti Centara u smislu stvaranja pretpostavki da se publikacije Centara vrednuju i na akademskom nivou, te povećanja broja publikacija kao i interesa stručnjaka i autora za učešće u izradi tih publikacija.

Cilj je i obogaćenje bibliotečkog fonda koji bi korisnicima obuka nudio materijale značajne za njihov lični i akademski razvoj. Predviđeno je da se većina aktivnosti potrebnih za ostvarenje navedenih ciljeva sprovodi kontinuirano, no to će u najvećoj mjeri zavisiti od raspoloživih finansijskih sredstava.

STRATEŠKI PRAVAC 8: SARADNJA INSTITUCIJA U PROCESU EDUKACIJE SUDIJA I TUŽILACA U BiH

Još jedna od kontinuiranih aktivnosti Centara biće realizacija strateškog pravca 8 Strategije. Naime, ovim pravcem je predviđeno ostvarivanje i unapređivanje saradnje svih institucija u procesu edukacije sudija i tužilaca. Ova saradnja je veoma značajna jer doprinosi boljem funkcionisanju procesa edukacije, te funkcionisanju pravosudnog sistema u cjelini. Naravno, pri tome je neophodno uvažavati nadležnosti i odgovornosti svake institucije ponaosob.

Prevažodno je neophodno osigurati da Centri budu uključeni u izradu svih projektnih prijedloga koji se tiču edukacije sudija i tužilaca. Naime, u Bosni i Hercegovini se implementiraju različiti projekti usmjereni ka unapređenju pravosuđa, te je potrebno osigurati da sve aktivnosti koje se tiču edukacije sudija i tužilaca prethodno razmotre Upravni odbori Centara i Stalna komisija za edukaciju Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH, čime će se doprinijeti osiguranju visokih standarda u početnoj obuci i stručnom usavršavanju i omogućiti svrsishodno trošenje donatorskih sredstava. Neophodno je i unaprijediti saradnju sa domaćim institucijama u procesu edukacije, saradnju sa međunarodnim i nevladinim organizacijama koje se bave edukacijom sudija i tužilaca, zatim saradnju sa pravosudnim akademijama i centrima za obuku sudija i tužilaca u regionu, te saradnju sa akademskom zajednicom u BiH, a sve u cilju poboljšanja kvaliteta obuka koje Centri pružaju sudijama i tužiocima u Bosni i Hercegovini.

Pored pomenutih ciljeva u okviru strateškog pravca 8, potrebno je posebno pomenuti cilj koji se odnosi na nastavak saradnje između Centara za edukaciju sudija i tužilaca u RS i FBiH. Iako je ova saradnja već na zavidnom nivou što potvrđuje i izrada zajedničke četverogodišnje Strategije, cilj je da se pored već postojećih (usaglašavanje godišnjih i operativnih programa i planova obuke, organizacija zajedničkih aktivnosti, razmjena informacija o obukama, prihvatanje učešća i priznavanje dana obavezne obuke sudijama i tužiocima iz drugog entiteta i sl.) uvedu neke nove zajedničke aktivnosti. Tako će se na primjer započeti sa usaglašavanjem godišnjih izvještaja u dijelu zajedničkih aktivnosti, a ova saradnja će se unapređivati i na druge načine.

STRATEŠKI PRAVAC 9: BUDŽETI I UPRAVLJANJE RESURSIMA

Ostvarenje skoro svih pomenutih pravaca i ciljeva unutar njih, zavisiće od ostvarenja strateškog pravca 9, a koji se tiče budžeta Centara. U okviru ovog strateškog pravca, radiće se prvenstveno na kreiranju održivog budžeta koji će omogućiti nesmetano odvijanje redovnih aktivnosti. Također će se truditi osigurati sredstva za ključne obuke, a na način da se prihvatanjem donatorskih sredstava ne dovede u pitanje nezavisnost Centara. Planirano je i da Centri budu uključeni u planiranje budžeta za izvršenje edukativnih aktivnosti u okviru određenih projekata koji se tiču edukacije, a u čijoj realizaciji oni učestvuju.

Kao što smo već ranije pomenuli, ostvarenje većine ciljeva ove Strategije, zavisiće upravo od raspo-

loživih budžeta Centara, no to se naročito odnosi na ostvarenje ciljeva unutar strateškog pravca 7. Naime, revidiranje postojećih i izrada novih edukativnih materijala, te njihovo izdavanje, neće biti moguće bez osiguranja sredstava za te aktivnosti. Isto se odnosi i na obogaćivanje bibliotečkog fonda. Stoga će Centri skoro sve aktivnosti unutar strateškog pravca 9 provoditi kontinuirano osim što će već tokom 2017. godine uputiti zahtjeve nadležnim ministarstvima i entitetskim vladama za povećanje budžeta, odnosno zahtjeve za njihovo bolje i realnije kreiranje.

Kroz ovih devet obrazloženih strateških pravaca definisana su ukupno 34 strateška cilja čime su postavljeni pravci razvoja početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini u naredne 4 godine. Realizacija Strategije predstavljaće izazov imajući u vidu budžete kojima su Centri raspolagali u prethodnom periodu, te mjere štednje koje entitetske vlade i dalje provode. Zbog toga će realizacija Strategije Centara u velikoj mjeri zavisiti od donatorskih finansijskih sredstava kao i od angažmana drugih institucija koje, u okviru svojih nadležnosti, imaju određenu ulogu u edukaciji sudija i tužilaca. To se prvenstveno odnosi na Visoki sudski i tužilački savjet Bosne i Hercegovine, no uspješnost Strategije zavisiće i od drugih relevantnih domaćih i stranih ustanova i organizacija.

S obzirom da se radi o rijetkom, ako ne i jedinom slučaju u Bosni i Hercegovini, da dvije entitetske institucije na sopstvenu inicijativu kreiraju zajedničku Srednjoročnu strategiju, to su Centri mišljenja da takva vrsta podrške ne bi smjela izostati, s obzirom da ovakva saradnja institucija iz različitih entiteta predstavlja primjer dobre prakse iz kojeg razloga bi djelovanje ove vrste trebalo podsticati.

Sve aktivnosti predviđene zajedničkom Strategijom Centara i Pravosudne komisije su realno provodive uz adekvatnu podršku relevantnih institucija i sve one su veoma značajne za daljnju izgradnju i jačanje pravosudnih kapaciteta. Kako se proces edukacije budućih i postojećih pravosudnih kadrova odvija u dinamičnom okruženju, to će se prilikom realizacije Strategije periodično razmatrati potreba za njenim revidiranjem, shodno potrebama korisnika obuke, a u cilju upravo jačanja pravosudnih kapaciteta, odnosno davanja što većeg doprinosa pravosudnom sistemu Bosne i Hercegovine.

O Programu početne obuke i stručnog usavršavanja Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH i planiranim aktivnostima 2017. godine

Pripremio: Almir Tabaković, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine

Kontinuirana obuka se sastoji od obuke usmjerene kako na primjenu zakonskih propisa, tako i na praćenje izmjena istih, zatim na razvijanje sudijskih i tužilačkih vještina, te upoznavanje sa međunarodnim standardima i propisima Evropske unije. To određuje i sadržaj Programa stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stručno usavršavanje daje mogućnost razmjene iskustava i ujednačavanja sudske prakse, te kroz pojedine aktivnosti, predstavlja forum za razmjenu mišljenja sa predstavnicima drugih profesija (javnih službi, policije, administrativnog osoblja u sudovima i tužilaštvima, psihologa, socijalnih radnika itd.).

Shodno pozitivnim zakonskim propisima, te Strategiji za početnu obuku i stručno usavršavanje za period 2017.-2020. godinu, početnom obukom su obuhvaćene tri kategorije lica i to stručni saradnici i pripravnici zaposleni u sudovima i tužilaštvima, te novoimenovani sudije i tužioci.

Opći cilj pružanja početne obuke ovim kategorijama lica jeste sticanje znanja i vještina neophodnih za efikasno vršenje sudijske, odnosno tužilačke funkcije, uključujući sticanje svestranih znanja kroz praćenje iskustava iz prakse, sagledavanje etičnosti profesije i uopćno svih segmenata uloge i značaja odgovornosti koje su ovim licima povjerene u njihovom radu, te značaja profesije sudije i tužioca u društvu u cjelini.

Provođenjem stručnog usavršavanja sudija i tužilaca, te početnom obukom lica koja se namjeravaju baviti tom ulogom, kroz proces sticanja znanja, te razvijanja vještina polaznika obuka, Centri doprinose izgradnji i jačanju efikasnog pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini.

Planirane aktivnosti CEST Federacije BiH u drugoj polovini 2017. godine

Prilikom kreiranja programa početne obuke programa stručnog usavršavanja za 2017. godinu (u daljem tekstu: Program) i edukativnih aktivnosti Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Centar) se vodio preporukama Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, preporukama iz Izvještaja Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2016.godinu, kada su u pitanju jačanja postojećih kapaciteta u oblastima: Vladavina prava, Sloboda kapitala i usluga, Borbi protiv cyber kriminala, Borba protiv pranja novca, Borba protiv organizovanog kriminala, trgovini ljudima, zatim Mišljenjima CCJI, GRECO Izvještaja o evaluaciji Bosne i Hercegovine i Preporuka Rec(200)19 Komiteta ministara Vijeća Evrope.

Centar intenzivno radi na pripremi i realizaciji edukativnih aktivnosti nosilaca pravosudnih funkcija iz Programa početne obuke i programa stručnog usavršavanja za 2017. godinu. Prepoznajući nastojanja pravosudne zajednice da osigura vladavinu prava, efikasniju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Centar je u programu za 2017. godinu značajnu pažnju posvetio realizaciji edukativnih aktivnosti iz oblasti zaštite ljudskih prava, primjene Evropske konvencije o ljudskim o pravima i evropskom pravu. Vodeći se potrebama pravosudne zajednice u drugom dijelu 2017. godine Centar

nastoji realizirati 9 seminara i radionica na teme ljudskih prava i primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Tako će od juna tekuće godine biti u fokusu teme iz oblasti prava osoba sa duševnim smetnjama i invaliditetom, pravo na slobodu izražavanja i harmonizacija sudske prakse u okviru člana 10 EKLJP, unapređenje primjene standarda EKLJP-a i nacionalna interpretacija Konvencije u radu redovnih sudova u Bosni i Hercegovini, diskriminacija manjinskih grupa i njeno suzbijanje, ravnopravnost spolova kao i novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Pregled realizacije navedenih edukativnih aktivnosti na teme:

- Zaštita interesa osoba sa duševnim smetnjama i invaliditetom, (Sarajevo, juni 2017. godine);
- Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava, (Sarajevo, juni 2017. godine);
- Zakon o zabrani diskriminacije i međunarodni standardi koji se odnose na diskriminaciju, (Vitez, septembar i Čapljina, oktobar 2017. godine);
- Nacionalna interpretacija Evropske Konvencije o ljudskim pravima u BiH - izazovi u praksi domaćih sudova, (oktobar 2017. godine);
- Pravo na slobodu izražavanja: član 10 EKLJP, (novembar 2017. godine);
- Aktuelna praksa Ustavnog suda Bosne i Hercegovine po apelacijama iz krivične oblasti, (Sarajevo, oktobar 2017. godine);
- Aktuelna praksa Ustavnog suda Bosne i Hercegovine po apelacijama iz građanske oblasti, Sarajevo, (novembar 2017. godine);
- Edukacija edukatora u oblasti Evropskog prava i EKLJP, (Sarajevo, septembar 2017. godine).

Seminari kontinuirane obuke sudija i tužilaca u oblasti ljudskih prava i Evropske konvencije biće realizirani uz podršku i saradnju Ureda OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Aire centra iz Londona, IRZ Fondacije i Vijeća Evrope u Sarajevu.

U nastojanju pružiti posebnu ciljanu obuku stručnih saradnika, pravnih savjetnika Ustavnog suda BiH i Suda BiH o adekvatnoj primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima na nacionalnom nivou, Centar je u saradnji sa AIRE centrom iz Londona kroz realizaciju projekta „Jačanje kapaciteta pravosuđa u Bosni i Hercegovini za evropske integracije“ realizirao obuke navedenim stručnim saradnicima. Uz ostvarenu dobru saradnju nastavlja se realizacije obuka na teme adekvatnoj primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima na nacionalnom nivou za nosioce pravosudnih funkcija, sudije svih nivoa u Bosni i Hercegovini.

U domenu jačanja edukacije na temu ljudskih prava Centri za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Pravosudna komisija Brčko distrikta BiH učestvuju u realizaciji Regionalnog Projekta Vijeća Evrope i Evropske unije „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi“, po pitanju primjene Člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. U okviru projekta predviđena je izrada priručnika, edukativnog materijala i radionice za sudije i tužioce na temu člana 10 Pravo na slobodu izražavanja i harmonizacija sudske prakse u okviru člana 10 EKLJP, zatim primjena standarda EKLJP-a u kontekstu zaštite od klevete i kontestu govora mržnje. Edukativne aktivnosti biće realizirane u mjesecu novembru 2017. godine.

Pored navedenih aktivnosti iz domena krivične oblasti kontinuirane obuke tokom druge polovine 2017. godine, akcenat je prvenstveno na unapređenju standarda u krivičnom postupku i temama forenzike i uviđaja, glavnog pretresa, tehnika izrade presude, postupka po žalbi, nasilja nad djecom, visokotehnološkog kriminala i terorizma, djela počinjenih iz mržnje i aktuelnoj praksi Vrhovnog suda Federacije BiH u kontekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama.

U okviru Projekta „Pravda za djecu“ u saradnji sa UNICEF-om noviteti u krivičnoj oblasti odnose se na seminare napredne obuke sudija i tužilaca za maloljetnike. Pored osnovne specijalizacije programom su zastupljeni seminari na temu: dječije psihologije, nasilja nad djecom i značaj i uloga opservacije i dijagnostike u krivičnom postupku prema maloljetnicima, čija je realizacija predviđena za juni i septembar 2017. godine.

Misija OSCE-a u BiH podržava i nekoliko seminara iz oblasti krivičnog prava, kao što su seminar na kojem će se govoriti o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i radionicu na temu modernih tehnologija i tehnika trgovine ljudima, planirane za oktobar 2017. godine.

Uspostavom programa specijalizirane obuke sudija i tužilaca iz oblasti materijalnih i procesnih zakona vezanih za predmete ratnih zločina, što obuhvata obuku o praksi MKSJ, kao i praktična iskustva drugih jurisdikcija, u okviru saradnje s Misijom OSCE-a u BiH kroz projekat „Osiguranje efikasnog procesuiranja predmeta ratnih zločina u BiH kroz sveobuhvatno jačanje kapaciteta“, predviđena je realizacija osnovne obuke stručnih saradnika u sudovima i tužilaštvima koji rade na predmetima procesuiranja ratnih zločina. Realizacija je predviđena za drugo polugodište u trajanju od osam dana.

Neophodno je pomenuti i saradnju sa OPDAT-om u okviru projekta za razvoj, pomoć i edukaciju u prekomorskim zemljama, koja saradnja se nastavlja i u ovoj godini kroz zajedničku realizaciju edukativnih aktivnosti iz oblasti krivičnog prava na teme finansijskih istraga i trgovine ljudima, koje su planirane za jesen 2017. godine.

Specijalizacija tužilaca 2016.-2017. godine realizirana u saradnji sa Projektom „Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa“ i USAID-ovim „Projektom pravosuđa“ u BiH i kao zajednička aktivnost Centara za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH započela prethodne godine, završava se krajem 2017. godine. U prvom polugodištu završene su aktivnosti obuke za grupe tužilaca kibernetički kriminal i korupcija. Do kraja godine, od septembra do decembra, biće realizirane tri aktivnosti za grupu tužilaca organizirani i privredni kriminal, koji obuhvataju teme istrage, dokazivanja, digitalnih fokaza te suđenja u medijski eksponiranim predmetima. Ovim aktivnostima biće završena dvogodišnja edukacija tri grupe tužilaca koji rade u okviru suzbijanja organiziranog i privrednog kriminala i korupcije.

Borba protiv terorizma ističe potrebu saradnje svih aktera u procesu otkrivanja, procesuiranja i osuđivanja ovog oblika kriminaliteta kao i suzbijanja finansiranja terorizma. U okviru UNODC Projekta kao zajednička aktivnost Centara za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH priprema se edukativni modul koji će predstaviti domet, strukturu i dinamiku fenomena stranih terorističkih boraca, elemente sadržaja krivičnih djela i istraga u vezi sa stranim terorističkim borcima, te implikacije istraga na ljudska prava, istrage i presuđivanja slučajeva u vezi sa stranim terorističkim borcima. Nakon toga, realizacija seminara na temu Istraga i presuđivanje slučajeva koji uključuju strane terorističke borbe u jugoistočnoj Evropi predviđena je za septembar 2017. godine.

Seminar na temu „Zloupotrebe interneta u terorističke svrhe“, gdje će biti govora kako terorističke organizacije koriste internet, upotreba interneta i borba protiv terorizma online, kao novitet u programu predviđena je za oktobar 2017. godine.

Realizacijom programa kontinuirane obuke sudija i tužilaca Centar je nastoji imati inovativan pristup novim zahtjevima pravosudne zajednice, na način da je usvajanjem određenih novih zakona

pristupi pripremi i realizaciji obuke nosilaca pravosudnih funkcija, izradom edukativnih materijala na nove teme i održavanjem seminara i radionica.

Svakako, za više informacija o samom Programu početne obuke i programu stručnog usavršavanja za 2017. godinu, terminima seminara i realizaciji istog posjetite internet stranicu Centra <http://www.fbih.cest.gov.ba/>.

Planirane aktivnosti Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj u periodu od početka juna do kraja decembra 2017. godine.

Pripremila: Vanja Pavlović, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Skoro polovina 2017. godine je iza nas i veliki broj aktivnosti u okviru Programa stručnog usavršavanja i početne obuke Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) je već realizovan, no isto tako veliki broj aktivnosti nas tek očekuje u nastavku godine, te ćemo o njima nešto više reći u daljem tekstu.

Kada je o stručnom usavršavanju sudija i tužilaca riječ, možda najznačajnija aktivnost tokom juna mjeseca biće učešće u organizaciji XV Savjetovanja iz krivičnopravne oblasti koje se tradicionalno održava u Neumu. Ovo Savjetovanje koje će biti održano od 8. do 10. juna 2017. godine, već petnaestu godinu zaredom organizuje Udruženje sudija FBiH, u saradnji sa Udruženjem sudija RS, Udruženjem sudija BiH, Centrima za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH, Advokatskim komorama RS i FBiH, te Pravosudnom komisijom Brčko distrikta BiH

(PKBD). Krivičnopravnim temama ćemo se baviti i tokom dvodnevne radionice 6. i 7. juna kada ćemo u saradnji sa UNICEF-om organizovati posjetu sudija i tužilaca zavodskim institucijama u Istočnom Sarajevu i na Tunjicama, a u okviru specijalističke obuke za maloljetničko pravosuđe. U okviru navedene obuke, održaćemo i seminar 13. juna na temu vaspitnih mjera, a veoma značajna aktivnost iz krivičnopravne oblasti, tokom juna mjeseca biće organizacija Krivičnog panela u saradnji sa Kancelarijom Savjeta Evrope u BiH. Tema ovog panela biće usaglašavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, a učešće u panelu će biti omogućeno sudijama okružnih, kantonalnih i Vrhovnih sudova u BiH, te Suda BiH, kao i republičkim i državnim tužiocima. Panel će biti održan u Trebinju 15. i 16. juna 2017. godine, i očekuje da će na njemu biti doneseni zaključci koji će otkloniti mnoge nedoumice sa kojima se sudije i tužiocima susreću u svom radu. Osim obuka iz krivičnopravne oblasti, tokom juna ćemo organizovati i po dvije obuke iz privredne i građanskopravne oblasti.

Kada je o privrednopravnoj oblasti riječ, 5. juna će biti održan seminar na temu neispunjenja ugovornih obaveza iz ugovora o privredi. Uz podršku CLDP-a (Commercial Law Development Programme), koji provodi Ministarstvo trgovine Sjedinjenih Američkih Država, 14. i 15. juna biće održana dvodnevna radionica na temu stečaja i likvidacije. Radionica će biti organizovana kao zajednička aktivnost Centara za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH, te će joj moći prisustvovati sudije iz cijele BiH. U okviru stručnog usavršavanja iz građanskopravne oblasti, 20. juna ćemo organizovati obuku iz tzv. mjeničnog prava na kojoj će se govoriti o mjenici kao vjerodostojnoj ispravi i mjeničnom sporu. Za novoimenovane sudije i tužioce, u okviru početne obuke namijenjene ovoj kategoriji lica, predvidjeli smo obuku na temu uticaja evropskog prava na nacionalno pravo. Ova obuka, koja je izvorno vezana za građansku oblast, može se smatrati i nekom vrstom posebne teme, biće održana 12. juna.

Nakon dvomjesečne pauze kada je o edukacijama riječ, a koja će kao i svake godine zbog kolektivnih godišnjih odmora trajati od početka jula do kraja avgusta 2017. godine, u septembru će biti preduzeto više aktivnosti i u okviru stručnog usavršavanja i u okviru početne obuke.

Tako ćemo u okviru stručnog usavršavanja iz krivičnopravne oblasti, tokom septembra mjeseca imati čak 6 aktivnosti.

- Već 5. septembra, organizovaćemo okrugli sto na temu aktuelnih pitanja iz prakse na području Okružnog suda i Okružnog tužilaštva u Banjaluci, gdje takođe očekujemo donošenje značajnih zaključaka u smislu otklanjanja nedoumica i ujednačavanja sudske i tužilačke prakse na navedenom području. Odmah nakon okruglog stola, 6. i 7. septembra, u saradnji sa CEST-om FBiH i organizacijom UNODC, biće organizovana radionica na temu terorizma. Kao rezultat saradnje Centara za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH sa Projektom “Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa” Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH (dalje u tekstu: VSTS), 13. i 14. septembra će se održati radionica na temu organizovanog i privrednog kriminala namijenjena tužiocima koji su obuhvaćeni specijalističkom obukom na teme korupcije, kibernetičkog i privrednog kriminala. U saradnji sa OEBS-om, 20. i 21. septembra, realizovaćemo obuku na temu krivičnih djela počinjenih iz mržnje, a u saradnji sa UNICEF-om, 25. septembra okrugli sto na kojem će se analizirati implementacija Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. 29. septembra, biće održan još jedan okrugli sto i to na temu aktuelne prakse okružnih sudova i okružnih tužilaštava u Bijeljini i Doboju s ciljem otklanjanja nedoumica i ujednačavanja sudske i tužilačke prakse na navedenim područjima. Osim krivičnopravnom oblasti, septembar će biti posvećen i usavršavanju iz drugih oblasti, pa će tako 11. septembra biti održan još jedan okrugli sto na temu aktuelnih pitanja iz prakse okružnih sudova u Bijeljini i Doboju ali ovaj put iz građanskopravne oblasti. Privrednopravnoj oblasti biće posvećeni okrugli sto na temu prakse privrednih sudova u RS, koji će biti održan 15. septembra i seminar na temu ugovora o međunarodnoj prodaji robe čiji datum još uvijek nije određen, a biće održan u saradnji sa ranije pomenutim CLDP-om. Prekršajnim pravom ćemo se baviti tokom seminara na temu aktuelnih pitanja iz primjene Zakona o prekršajima s posebnim osvrtom na izricanje kazne zatvora u prekršajnom postupku, koji seminar će biti održan 25. septembra. U okviru Programa početne obuke, tokom septembra će biti održan seminar za stručne saradnike na temu postupanja sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovaj seminar će biti održan 8. septembra i ne ulazi u Program obavezne obuke stručnih saradnika. Za novomenovane sudije i tužioce će, u okviru početne obuke za tu kategoriju lica, 18. i 19. septembra, u saradnji sa AIRE centrom iz Londona, te Centrom za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH biti organizovan seminar na temu prava na slobodu izražavanja, odnosno člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. U septembru će najvjerojatnije biti održano i X Stručno savjetovanje tužilaca u čijoj će organizaciji CESTRS tradicionalno učestvovati, zajedno sa Udruženjem tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, Udruženjem tužilaca Republike Srpske, Udruženjem tužilaca BiH, Centrima za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH, Advokatskim komorama RS i FBiH, te PKBD-om.
- Za razliku od septembra, oktobar će više biti posvećen građanskopravnoj oblasti, pa će tako 3. oktobra u saradnji sa UNICEF-om biti održana obuka na temu najboljeg interesa djeteta u porodičnim parnicama.
- 9. oktobra održaće se okrugli sto na temu aktuelnih pitanja iz prakse Okružnog suda u Banjaluci, a 13. oktobra okrugli sto na temu aktuelnih pitanja iz prakse okružnih sudova u Istočnom Sarajevu i Trebinju. U saradnji sa VSTS-om 10. i 11. oktobra održaće se obuka na temu sudskog poravnanja, a 24. oktobra obuka na temu upravljanja sudskim postupkom, dok ćemo zajednički sa OSCE-om 31. oktobra organizovati obuku na temu Zakona o zabrani diskriminacije i međunarodnih standarda koji se odnose na diskriminaciju. Oktobar mjesec je tradicionalno rezervisan i za organizaciju dva velika savjetovanja, pa će tako CEST RS učestvovati u organizaciji XII Savjetovanja iz građanskopravne oblasti, u saradnji sa Udruženjem sudija RS, Udruženjem sudija FBiH, Udruženjem sudija BiH, CEST-om FBiH, Advokatskim komorama RS i FBiH, te PKBD-om, koje savjetovanje se tradicionalno održava na Jahorini, kao i Savjetovanja iz svih pravnih

oblasti u saradnji sa Udruženjem pravnika RS, Pravnim fakultetom Univerziteta u Banjaluci i CEST-om FBiH, pod nazivom "Oktobarski pravnički dani". U oktobru neće biti zanemarena ni krivičnopravna oblast, pa će tako u saradnji sa OSCE-om, 4 i 5. oktobra biti održan seminar na temu borbe protiv terorizma i suzbijanja nasilnog ekstremizma, 5. oktobra u saradnji sa VSTS-om seminar na temu otkrivanja i procesuiranja koruptivnih krivičnih djela, 12. oktobra okrugli sto na temu aktuelne prakse okružnih sudova i okružnih tužilaštava u Istočnom Sarajevu i Trebinju, 18. i 19. oktobra, također u saradnji sa OSCE-om radionica o modernoj tehnologiji i trgovini ljudima, te 26. i 27. oktobra radionica o vještinama provođenja istrage u predmetima ratnih zločina. U okviru privrednopravne oblasti 4. oktobra biće održan seminar na temu aktuelnih pitanja iz oblasti registracije poslovnih subjekata, a iz upravnopravne oblasti 16. oktobra seminar na temu aktuelne prakse Vrhovnog suda RS u upravnom sporu. Bavićemo se i tzv. posebnim temama, pa ćemo u saradnji sa VSTS-om 23. oktobra održati seminar na temu savremenog komuniciranja sa javnošću, a 25. oktobra seminar na temu proaktivne uloge šefova sudskih odjeljenja u vođenju odjeljenja. Oba seminarra će biti namijenjena rukovodiocima pravosudnih institucija, te drugim licima koja obavljaju rukovodeće poslove u tim institucijama. Tokom oktobra je planirano i održavanje Konferencije na temu nacionalne implementacije Evropske konvencije o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini (EKLJP), u saradnji sa AIRE centrom, kao i seminar za pripravnike na temu metodologije izrade sudske odluke u građanskom postupku koji će biti održan već 2. oktobra.

- S početnom obukom ćemo započeti i aktivnosti u mjesecu novembru, te ćemo 6. novembra obraditi Modul IV treće godine obuke za stručne saradnike, pod nazivom "Nosioci pravosudne funkcije i društvo". Početnoj obuci pripravnika, ovaj put na temu metodologije izrade sudske odluke u krivičnom postupku ćemo posvetiti 27. novembar, a datum održavanja novembarske obuke za novoimenovane sudije i tužioce još uvijek nije tačno određen. U svakom slučaju, radiće se o obuci na temu primjene prakse Evropskog suda za ljudska prava koja će biti organizovana u saradnji sa AIRE centrom. Krivičnopravnoj oblasti će biti posvećeno nekoliko seminara, te će se 15. i 16. novembra u okviru specijalističke obuke za tužioce koju Centri za edukaciju sudija i tužilaca u RS i FBiH provode sa VSTS-om, organizovati seminar na temu organizovanog i privrednog kriminala, 28. novembra seminar na temu sticaja krivičnih djela i produženog krivičnog djela, 29. novembra, opet u saradnji sa VSTS-om seminar na temu oduzimanja imovinske koristi u krivičnom postupku, a u saradnji sa OSCE-om 30. novembra započeti održavanje dvodnevnog seminara na temu seksualnog nasilja u ratu. Neće biti zanemarene ni druge pravne oblasti, pa će tako 13. novembra u okviru obuka iz privrednopravne oblasti biti realizovan seminar na temu odluka Skupštine akcionara i posebnih prava nesaglasnih akcionara, a u okviru tzv. posebnih tema, u saradnji sa već pominjanim AIRE centrom još jedan seminar na temu prava na slobodu izražavanja, odnosno člana 10 EKLJP-a.
- Decembar ćemo započeti sa specijalističkom obukom tužilaca, pa ćemo tako već 5. decembra održati još jedan seminar u saradnji sa VSTS-om, na temu organizovanog i privrednog kriminala. U krivičnopravnoj oblasti, sarađivaćemo i sa OPDAT-om (Ured Vlade SAD-a za razvoj, podršku i edukaciju tužilaštava u prekomorskim zemljama), s kojim uredom ćemo sarađivati pri organizaciji seminara na temu finansijskih istraga - forenzičkog računovodstva. U okviru „posebnih tema“, 7. decembra organizovaćemo edukaciju za rukovodioce pravosudnih institucija na temu CMS/TCMS-a, BI-a i Elektronskog poslovanja sudova i tužilaštava, a 13. decembra edukaciju tužilaca na temu poslovnih vještina. Pri organizaciji oba seminara sarađivaćemo sa VSTS-om. Novoimenovanim sudijama i tužiocima biće obezbijedena početna obuka na temu Zakona o zabrani diskriminacije i međunarodnih standarda koji se odnose na diskriminaciju.

Time bi bila završena realizacija Programa stručnog usavršavanja i početne obuke Centra za edukaciju sudija i tužilaca RS za 2017. godinu.

Iskreno se nadamo da će i u ovoj godini, kao i u prethodnim, sudije i tužioci kao i lica koja se namjeravaju baviti tom ulogom, prepoznati značaj i potrebu za edukacijom kao garancijom nezavisnosti i nepristrasnosti jer edukacija nije samo pravo, već i dužnost svakog sudije i tužioca.

Program stručnog usavršavanja i početne obuke sudija i tužilaca u RS kao i kalendar aktivnosti, dostupni su na internet stranici www.rs.cest.gov.ba.

Novosti iz zakonodavstva

Uloga ove rubrike jeste da upozna čitaoce s novinama u zakonodavstvu u BiH, posebno s onima koje mogu uticati na primjenu EKLJP-a i njenih standarda. Ova rubrika ne predstavlja iscrpnu listu već izbor važnijih aktuelnih zakonodavnih inicijativa ili rješenja, te sadrži opis zakonskog akta o kojem je riječ, kao i komentar načina na koji on utiče na primjenu relevantnih evropskih pravnih standarda. U ovom broju predstavljamo **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine** (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 94/26*).

U Zakonu o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine (*Službeni glasnik BiH, broj 36/04, 84/07 i 58/13*) dodane su nove odredbe, kojima se uvodi mogućnost prethodnog mirnog rješavanja spora prije podnošenje tužbe protiv Bosne i Hercegovine.

Tako novi član 20(a) reguliše da lice koje namjerava Sudu Bosne i Hercegovine podnijeti tužbu protiv Bosne i Hercegovine može prije podnošenja tužbe obratiti se zahtjevom za mirno rješavanje spora Pravobranilaštvu Bosne i Hercegovine. Zahtjev za mirno rješavanje spora mora sadržavati sve ono što mora sadržavati tužba, te podnošenjem zahtjeva za mirno rješavanje spora zastarijevanje zastaje.

Stavom 4 člana 20(a) je regulisano da nagodba postignuta između Pravobranilaštva i podnosioca zahtjeva za mirno rješavanje spora može biti potpuna i djelimična, a kod djelimične nagodbe podnosilac zahtjeva može podnijeti tužbu Sudu za dio tužbenog zahtjeva koji nije obuhvaćen nagodbom (stav 5).

Ako zahtjev za mirno rješavanje spora bude odbijen ili o njemu ne bude odlučeno u roku od tri mjeseca od njegovog podnošenja, podnosilac zahtjeva može podnijeti tužbu Sudu, uz dokaz da je zahtjev odbijen u cijelosti ili djelimično ili o njemu nije odlučeno u ostavljenom roku.

Odredbe člana 20(a) na odgovarajući način će se primjenjivati i u slučajevima u kojima Bosna i Hercegovina namjerava tužiti neko lice s prebivalištem ili boravištem u Bosni i Hercegovini.

Nagodba zaključena u postupku rješavanja, po zahtjevu za mirno rješavanje spora iz člana 20(a) Zakona ima snagu izvršne isprave (član 20(b)).

Odredbe člana 20(a) i 20(b) Zakona ne primjenjuju se u slučajevima kada je posebnim zakonom propisan postupak podnošenja zahtjeva za mirno rješavanje spora nekom drugom organu (član 20(c)).

Tužba podnesena protiv Bosne i Hercegovine prije donošenja odluke Pravobranilaštva, po podnesenom zahtjevu za mirno rješavanje spora ili podnesena prije isteka roka od tri mjeseca od njegovog podnošenja biće odbačena (nova tačka 8 člana 34 stav 1).

Primjena novih članova 20(a), 20(b), 20(c) i 34 stav 1 tačka 9 Zakona početak će stupanjem na snagu Pravilnika o kriterijima i postupku, kojim će se urediti pravila za mirno rješavanje sporova i zaključivanje nagodbe prije podnošenja tužbe Sudu (član 369(a)).

Nove odredbe zakona predstavljaju odraz tendencija da se uz pomoć mehanizama za mirno rješavanje sporova doprinese bržem rješavanju sporova i na taj način stranke brže ostvare svoje pravo.

Najava sljedećeg broja *Pravne hronike*

Sljedeći broj *Pravne hronike* (broj 6) će biti objavljen u oktobru 2017. godine.

Teme koje će biti obuhvaćene su: Praksa Evropskog suda za ljudska prava; Novine u praksi Suda Evropske unije; Ustavnog suda Bosne i Hercegovine; Suda Bosne i Hercegovine; Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine; Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Distrikta Brčko BiH, sve za prvu polovinu 2017. godine. U sljedećem broju članci će biti posvećeni harmonizaciji sudske prakse i radu Panela za ujednačavanje sudske prakse u BiH.

Elektronsko izdanje *Pravne hronike* je dostupno na internet stranici www.pravnahronika.org.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo